

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Vaido Rakausko
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Interesų konfliktas esant fiduciariniams
teisiniams santykiams**

Vadovas: lekt. Gintautas Bartkus
Recenzentas: lekt. dr. Juratė Truskaitė

Vilnius 2011

Turinys

Ižanga.....	3
1. Fiduciarinių teisinių santykių pavyzdžiai nacionalinėje ir užsienio teisėje.....	8
1.1. Fiduciariniai teisiniai santykiai tarp bendrovės vadovo ir bendrovės bei trečiųjų asmenų.....	9
1.2. Fiduciariniai teisiniai santykiai tarp advokato ir kliento.....	20
1.3. Fiduciariniai teisiniai santykiai tarp draudiko ir draudėjo.....	23
2. Interesų konfliktas.....	26
2.1. Interesų konflikto samprata ir sudėtinės dalys.....	26
2.2. Privačių juridinių asmenų interesų konflikto situacija.....	30
2.3. Viešųjų juridinių asmenų interesų konflikto situacija.....	33
3. Privataus juridinio asmens vadovas v. Viešojo juridinio asmens vadovas.....	39
3.1. Privataus ir viešojo juridinio asmens vadovo atsakomybės klausimai.....	39
4. Interesų konfliktas esant fiduciariniams teisiniams santykiams.....	46
4.1. Vadovo ir bendrovės sandoriai.....	48
4.2. Vadovo statuso turėjimas konkuruojančiose bendrovėse.....	50
4.3. Vadovas kaip kitų bendrovių akcininkas.....	53
4.4. Informacijos apie galimą interesų konfliktą atskleidimas.....	57
4.5. Vadovų atlyginimo problema.....	59
4.6. Fiduciarinė pareiga negauti pelno iš užimamų pareigų.....	62
5. Europos privačios bendrovės statusas. Interesų konflikto situacijos vengimas.....	65
6. Išvados.....	66
7. Literatūros sąrašas.....	67
8. Santrauka.....	74
9. Summary.....	75

Ižanga

Nagrinėjamos temos aktualumas. Prieš keletą metų pradėti rašyti darbą apie interesų konfliktą esant fiduciariniams teisiniams santykiams būtų buvę nelengva. Nelengva vien dėl to, jog tuo metu visuomenėje nebuvo susiformavusios nuomonės apie tai, kas yra pasitikėjimas bankais, kas yra pasitikėjimas kontrahentu ir pan. Tiesa, nuo senų laikų yra žinoma, jog advokatą su klientu sieja pasitikėjimo, paremto abipuse pagarba ir informacijos atskleidimu, santykiai. Bet niekas per daug neaktualizavo to fakto, jog pasitikėjimo santykiai sieja ne tik advokatą ir klientą, draudėją ir draudiką. Net neabejotina, jog tik šių fiduciarinių santykių „aktualizavimas“ neatsižvelgiant į tai, kas, pavyzdžiui, sieja bendrovių, bankų vadovus su jų atstovaujamosiomis bendrovėmis bei kitais dariniais nemaža dalimi lėmė tai, jog nesąžiningi bankų, tarptautinio masto bendrovių vadovai ir „prišaukė“ pasaulinę rinkų krizę, kurios sukelti padariniai bus jaučiami dar tikrai ilgai. Visuomenėje dar nėra susiformavusio vieningo, adekvataus ir atsakingo požiūrio į tai, jog tik savo interesų besąlygiškas tenkinimas, neatsižvelgiant į kitų subjektų interesus, visada atneš ne tik asmeninę, bet ir daugelio subjektų teises bei interesus paliečiančią nesėkmę. Iki didžiausios Jungtinių Amerikos Valstijų energetikos bendrovės „Enron“ bankroto 2001 metais, nusinešusio šimtus milijardų dolerių akcininkų ir kreditorių turto bei daugybę žmonių palikusią be darbo ir savo gyvenimo santaupų, niekas per daug nesigilindavo į tai, kaip tokiose bendrovėse „milžinėse“ vadovai ir kiti aukščiausias vadovaujančias pareigas užimantys asmenys atsiskaito akcininkams, kreditoriams ir pan. Po tokių sukrėtimų Jungtinėse Amerikos Valstijose, Europoje taip pat buvo pradėta rūpintis, kad panaši situacija nepasikartotų¹. Tačiau ir šis sukrėtimas, ir po jo sekusios prevencinės priemonės nesugebėjo užkirsti kelio dar vienam dideliame finansiniame smūgiui – „Bernard L. Madoff Investment Securities LLC“ bankrotui. Ši kompanija buvo laikoma viena stambiausių ir įtakingiausių Jungtinių Amerikos Valstijų investicinių, konsultavimo ir brokerių kompanijų. Investuotojai pasitikėjo šia kompanija. Prasidėjus finansinei krizei, sunerimę investuotojai nutarė atsiimti investuotus pinigus, tačiau kompanijos kasoje buvo tik minimalaus dydžio kapitalas. Taigi ir šioje situacijoje investuotojai pasitikėjo jų pinigus investuojančia/valdančia kompanija, buvo įsitikinę tuo, jog jų pinigai yra saugiai investuoti ir juos bus galima bet kada atsiimti su nemažomis palūkanomis. Šis finansinis sukrėtimas investuotojams (kreditoriams) kainavo daugiau nei

¹ ARMOUR, J.; McCAHERY, J. A. *After Enron. Improving corporate law and modernising securities regulation in Europe and US.* Hart Publishing, 2006. P.415

šimtą milijardų dolerių. Kaip pastebima iš dabartinės situacijos pasaulyje ir Lietuvoje, teorijoje ir praktikoje yra itin aktualu suvokti tai, jog tik atsakingumas, pasitikėjimas bei profesionalumas gali neleisti pasikartoti aukščiau minėtiems reiškiniams. Nagrinėjamos temos aktualumas pasireiškia tuo, jog dabartiniu metu praktikoje labai dažnai susiduriama su bendrovių visišku nemokumu, laiku neatsiskaitymu su darbuotojais ar verslo partneriais, kitais kontrahentais. Dažniausiai to priežastis būna ne tik prasta dabartinė verslo aplinka, sumažėjęs vartojimas ar panašios aplinkybės, bet ir nesąžiningas, neteisėtas, dažnai net nusikalstamas bendrovių valdymo organų, dažniausiai – vadovų, elgesys. To pasekoje būna nuostolingai parduodamas arba neatlygintinai perduodamas bendrovei priklausantis nekilnojamasis turtas arba akcijos, savininkams suteikiamos beprocentės paskolos tada, kai bendrovė pati būna skolinga bankams arba laiku neatsiskaito su kreditoriais, taip pat bendrovei padaroma žalos kai panaudojamos bendrovės lėšos be pagrįstų apskaitos dokumentų ir pan². Todėl šiuo metu yra itin aktualu analizuoti, vertinti bei pateikti konkrečias galimybes, kaip galima minėtų situacijų išvengti, o tuo pačiu – apginti viešąjį interesą. Juolab, kad šios interesų konflikto esant fiduciariniams teisiniams santykiams situacijos beveik nebuvo analizuotos doktrininio lygmeniu, fiduciariniai santykiai paliečiami tik pavieniuose straipsniuose. Ši tema aktuali bei originali ir tuo, jog yra atskirai nagrinėjamos atskiros situacijos, kada galima patekti į interesų konfliktą, taip pat analizuojamos situacijos, kada į interesų konflikto situaciją patenka viešųjų juridinių asmenų vadovai. Pastarojo klausimo problematiką galima atskleisti tik analizuojant ne itin gausią Lietuvos teismų praktiką, kadangi mokslinės literatūros šiuo klausimu beveik nėra. Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis, *inter alia*, juridinio asmens organų narių pareigas yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas³. Lietuvos Aukščiausiojo ir Lietuvos apeliacinio teismų praktika nagrinėjama tema pakankamai nusistovėjusi ir vienoda, tačiau ne tokia išsami ir įvairi, kokia ji atsiskleidžia analizuojant užsienio šalių, pagrinde – Anglijos, Australijos, Naujosios Zelandijos ir Kanados teismų praktiką interesų konflikto situacijos prasme.

Tyrimo objektas. Šio darbo objektas yra interesų konflikto esant fiduciariniams teisiniams santykiams analizė ir probleminių aspektų nacionalinėje teisėje analizavimas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, pagrindinis dėmesys bus skiriamas į interesų konflikto situacijos, kuri gali

² Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos *Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga* [interaktyvu]. [Žiūrėta 2011-02-07]. Prieiga per internetą: <http://bankrotodep.lt> [žiūrėta 2011-02-07].

³ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262.

kilti tarp bendrovės valdymo organų narių asmeninių interesų siekiant asmeninės naudos ir bendrovės interesų. Pabrėžtina tai, jog bendrovės interesų tenkinimas yra visų akcininkų, t.y. jos savininkų interesų patenkinimas, o bendrovės valdymo organų asmeninių interesų patenkinimas dažniausiai yra nuostolingas/žalingas pačiai bendrovei. Trumpai sekančioje darbo dalyje bus apibrėžiami ir kiti fiduciariniai teisiniai santykiai tarp advokato ir kliento bei draudėjo ir draudiko. Taip pat paminėtina tai, jog kitos fiduciarinės pareigos – pareiga veikti sąžiningai ir protingai, lojalumo, konfidencialumo pareigos nėra šio darbo nagrinėjimo objektas, todėl apie jas darbo metu bus kalbama tik epizodiškai.

Tyrimo tikslai. Šiuo darbu yra siekiama nustatyti, atskleisti bei išanalizuoti situacijas, kurių turi vengti bendrovės valdymo organai priimdami vienokius ar kitokius bendrovės ūkinę - komercinę veiklą lemiančius, pareigas bendrovei sukeliančius veiksmus. Šie pagrindiniai darbo tikslai bus pasiekiami analizuojant pačią „interesų konflikto“ sąvoką bei jos sudėtinės dalis, taip pat analizuojant skirtumus tarp privataus juridinio asmens ir viešo juridinio asmens interesų konflikto situacijos. Šioje dalyje svarbu paminėti tai, jog skirtingas privataus ir viešojo juridinio asmens interesų konflikto situacijos vertinimas yra gana specifinis ir reikalaujantis gilesnės analizės. Skatinant skaidrumą viešajame sektoriuje, bus pateiktos konkrečios išvados, kad viešojo juridinio asmens vadovas būtų prilygintas privataus juridinio asmens vadovui, ir atleidimo/atšaukimo iš pareigų sąlygos būtų vienodos. Įstatyminis reglamentavimas šiuo klausimu taip pat yra ganėtinai skirtingas – vienoks jis yra pagal civilinį kodeksą, kitoks – pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą⁴. Taip pat bus analizuojamos bei tyrinėjamos dviejų vadovų – privataus juridinio asmens bei viešojo juridinio asmens – sampratos vadovaujantis gana išsamia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bei ne tokia išsamia Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo praktika. Kaip bus matoma iš teismų praktikos analizės, atsakomybė viešojo juridinio asmens vadovui ir privataus juridinio asmens vadovui yra skirtinga. Tai verčia susimąstyti, ar galima diferencijuoti minėtų subjektų atsakomybę. Bus ieškoma panašumų analizuojant užsienio šalių, taip pat ir Lietuvos autorių, literatūrą, susijusią su fiduciarine pareiga vengti interesų konflikto situacijos; be abejonės, nebus pamirštas ir įstatyminis šio klausimo reglamentavimas, kuris yra taisytinis. Šioje vietoje kyla klausimas – ar tik bendrovės vadovas visais atvejais privalo atsakyti už nuostolių atsiradimą, kai jis nesilaiko savo turimų bendrovei fiduciarinių pareigų. Tai vienas iš pagrindinių klausimų. Pagrindinis šio darbo akcentas – pareigos vengti interesų konflikto

⁴ Valstybės žinios, 1999, Nr. 66 – 2130.

atskleidimas. Tai bus įgyvendinama vadovaujantis išsamiau šios pareigos atskleidimu užsienio šalių literatūroje ir, svarbu paminėti – užsienio šalių bei Lietuvos teismų praktikos analize. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog šiuo klausimu Lietuvos periodiniuose teisiniuose leidiniuose ši tema buvo mėginta analizuoti, tačiau tai buvo atliekama gana paviršutiniškai bei neišsamiai. Be abejo, teismų praktikos analizė minėtuose leidiniuose yra pateikiama su paaiškinimais ir atskirų autorių nuomonėmis, todėl į tai neabejotinai bus atsižvelgiama teikiant tą patvirtinančias ar paneigiančias išvadas. Neišvengiamai bus paliečiami ir Europos Sąjungos teisės aktai, konkrečiai – Europos privačios bendrovės statutas, kuris bus analizuojamas kartu su nacionalinės teisės aktais bei gretinant civiliniame kodekse ir Europos privačios bendrovės statute įtvirtintas normas dėl pareigos vengti interesų konflikto.

Tyrimo metodai. Tyrinėjant pasirinktą temą bus vadovujamasi tradiciniais jurisprudenciniais metodais – sisteminiu, lyginamuoju ir teleologiniu. Siekiant tiksliau išnagrinėti interesų konfliktų situacijas sisteminis metodas yra ypač naudingas tuo aspektu, jog galima palyginti skirtingų įstatymų bei skirtingų teisės šakų reglamentuojamus santykius, taip pat skirtingus teisinius santykius reglamentuojančias normas bei jų tarpusavio ryšį. Šis metodas padės suvokti kaip skiriasi interesų konflikto vertinimas pagal Civilinį kodeksą ir koks jis yra pagal Valstybės tarnybos įstatymą. Lyginamuoju metodu yra siekiama palyginti skirtingose šalyse, skirtingose teisės sistemose įtvirtintas teisės normas su Lietuvos teise. Šis metodas itin naudingas tuo aspektu, jog tai sudaro galimybę analizuojant nacionalinės teisės aktus ir teismų praktiką ieškoti keistinių nacionalinės teisės ir teismų praktikos bruožų. Užsienio šalis, kurios doktrina bei teismų praktika bus vadovujamasi daugiausia, pasirinkta Anglija kaip viena iš pačių seniausių ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje teisės „gimimo“ ir plėtojimosi lopšį. Šios šalies teisės sistemoje fiduciariniams santykiams skiriamas tikrai nemažas dėmesys, išsamiai ir pažangiai atskleidžiama pasitikėjimo santykių esmė. Be to, bendrosios teisės sistemoje pirmiausiai ir atsirado fiduciariniai teisiniai santykiai, todėl šios sistemos šalių teismų praktika yra privaloma vadovautis. „Kilmės“ šalyje ir yra atskleidžiama tikroji šių santykių esmė. Teleologinis metodas naudojamas siekiant atskleisti nacionalinio įstatymų leidėjo tikslus ir siekius įstatymo lygmeniu įtvirtinant juridinio asmens organų (šiuo konkrečiu atveju – valdymo) narių pareigas⁵. Šis metodas taip pat neabejotinai padeda atskleisti tikrąją vienokių ar kitokių Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų prasmę bei būtent tokių išaiškinimų kilmę.

⁵ Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 dalyje įstatymų leidėjo įtvirtinta juridinio asmens valdymo organo nario pareiga vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams.

Šaltiniai. Ši magistrinio darbo tema nacionaliniu lygmeniu beveik nenagrinėta, yra vienas doktrininis darbas⁶, kuriame glaustai, kaip viena iš atskirų temų, aptariama ir fiduciarinė pareiga vengti interesų konflikto. Išsamios interesų konflikto vengimo situacijos analizės nėra, todėl daugiausia naudotis ir remtis tenka išimtinai tik užsienio šalių literatūra, nacionaliniais įstatymais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso antrąja knyga, Valstybės tarnybos įstatymu, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymu⁷, Akcinių bendrovių įstatymu⁸ ir kt.), Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų praktika, Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo, Vilniaus apygardos administracinio teismo praktika, Lietuvos Respublikos Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos išaiškinimais bei priimtais sprendimais. Ypatingas dėmesys skiriamas teismų praktikai, nes tik teismų praktikoje atsiskleidžia tikroji aukščiau minėtuose įstatymuose įtvirtintų teisės normų reikšmė bei paskirtis. Siekiant šiuo darbu užsibrėžtų tikslų yra stengiamasi atsižvelgti ir į tarptautinius dokumentus, taikomus ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse – OECD rekomendacijas/principus (angl. - *OECD principles of corporate governance*), Anglijos Įmonių įstatymą (angl. - *Company Act 2006*). Taip pat analizuojamas NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas, kuris yra rekomendacinio pobūdžio bendras dokumentas įmonėms, kurių akcijomis yra prekiaujama vertybinių popierių biržose. Taip pat negalima apsieiti ir be Europos Sąjungos teisės aktų – Europos Komisijos rekomendacijų, reglamentų. Ypatingą dėmesį rengiant šį darbą suvaidino Elizabeth Boros ir John Duns knyga *Corporate law*, nes šiame darbe itin aiškiai bei išsamiai, su Anglijos, Australijos, Naujosios Zelandijos bei Kanados teismų sprendimais buvo aptarta fiduciarinė pareiga vengti interesų konflikto situacijų.

⁶ GREIČIUS, Rimgaudas *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.

⁷ Valstybės žinios, 2000, Nr. 18 – 431.

⁸ Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914.

1. Fiduciarinių teisinių santykių pavyzdžiai nacionalinėje ir užsienio teisėje

Šioje darbo dalyje bus analizuojami fiduciariniai teisiniai santykiai, kurie sieja bendrovės valdymo organus⁹ ir bendrovę bei trečiuosius asmenis, taip pat santykiai tarp advokato (atstovo) ir kliento (atstovaujamojo) bei fiduciariniai teisiniai santykiai draudimo teisės srityje – tarp draudėjo ir draudiko. Išsamiausiai aptariami klausimai, kylantys tarp bendrovės vadovo ir bendrovės bei trečiųjų asmenų. Pirmajame šio skyriaus poskyryje bus pirmiausiai analizuojamas atstovavimo institutas, atstovavimo santykiai bendraja prasme, sistemingai pereinant prie specifinio subjekto – bendrovės vadovo kaip atstovo (fiduciaro) santykių su bendrove (beneficiaru).

Pradedant nagrinėti fiduciarinius teisinius santykius būtina paminėti tai, jog nė viename teisės akte (Konstitucijoje, įstatymuose) nerasime termino „fiduciariniai teisiniai santykiai“. Šis terminas išplėtojamas ir atskleidžiamas tik teismų praktikoje bei teisės doktrinoje. Būtina trumpai paminėti šiuos atvejus, kurie tolimesniuose darbo etapuose bus analizuojami detalčiai.

Civilinio kodekso 2.87 straipsnis numato juridinio asmens organų narių pareigas. Analizuojant šį straipsnį nėra aptinkama tiesioginio įstatyminio reglamentavimo, jog visos minimame straipsnyje įtvirtintos pareigos yra fiduciarinės. Tačiau iš teismų praktikos akivaizdu, jog bendrovę ir jos vadovą sieja pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai, kas reiškia, jog bendrovės vadovas privalo *ex officio* veikti išimtinai bendrovės interesais, jam keliama lojalumo pareiga, jis turi veikti sąžiningai, rūpestingai ir atidžiai, kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama bendrovė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus¹⁰.

Lietuvos Respublikos Draudimo įstatyme¹¹ taip pat tiesiogiai nėra įtvirtinta, jog draudėją ir draudiką sieja abipusio pasitikėjimo (fiduciariniai) santykiai. Civilinio kodekso 6.993 straipsnis nustato pareigą prieš sudarant draudimo sutartį draudėjui atskleisti visą jam žinomą informaciją apie aplinkybes, galinčias turėti esminės įtakos draudiminio įvykio atsitikimo tikimybei ir šio įvykio galimų nuostolių dydžiui (draudimo rizikai), jeigu tos aplinkybės nėra ir neturi būti žinomos draudikui. Šis įstatyminis pareigos atskleisti

⁹ Šiuo atveju bus kalbama apie vienasmenį bendrovės valdymo organą – bendrovės vadovą.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c. b. *K. J. J. v. J. B., V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006, kat. 44.5.1; 44.5.2.1; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. *AB „Turto bankas“ v. A. T., A. I.*, Nr. 3K-3-334/2010, kat. 27.7; 44.5.2.17; 114.4; 114.11.

¹¹ Valstybės žinios, 2003, Nr. 94 – 4246.

informaciją įtvirtinimas itin svarbus, nes draudikas visiškai nieko nežino apie pas jį draustis ateinantį asmenį, todėl vienintelis būdas, kaip tą informaciją sužinoti – fiduciarinė pareiga draudėjui atskleisti visą jam žinomą informaciją. Draudikui reikia būti užtikrintam, nes draudimo sutartis yra rizikos sutartis, pagal kurią draudikui tenka civilinė atsakomybė įvykus draudimui atlyginti atsiradusius nuostolius. Skiriamasis draudimo sutarties bruožas yra sutarties šalių santykiams taikomas šalių tarpusavio didžiausio pasitikėjimo principas¹².

Lietuvos Respublikos Advokatūros įstatymo¹³ 39 straipsnyje įtvirtinta advokato pareiga *inter alia* sąžiningai atlikti savo pareigas, saugoti advokato veiklos metu jam patikėtą informaciją ir jos neatskleisti. Taip pat svarbu paminėti ir esminius advokatų veiklos principus – kliento paslapties neatskleidimas, lojalumas klientui ir interesų konflikto vengimas. Fiduciarinis santykių aspektas tarp advokato ir kliento taip pat atsispindi tik teismų praktikoje¹⁴.

Apie trumpai paminėtus fiduciarinius teisinius santykius ir bus kalbama sekančioje šio darbo dalyje.

1.1. Fiduciariniai teisiniai santykiai tarp bendrovės vadovo ir bendrovės bei trečiųjų asmenų

Kaip jau buvo minėta šio darbo pradžioje, finansų rinkų krizė labai skaudžiai palietė ne tik pasaulio, bet ir Lietuvos verslo subjektus. Pagrindinė to apraiška – bendrovių vėlavimas atsiskaityti su kreditoriais. Iš to seka, jog kreditoriams nelieka jokios kitos išeities, kaip tik kreiptis į teismą, siekiant apginti pažeistas teises bei teisėtus interesus. Teismas, patenkinęs kreditoriaus reikalavimą, priima nutartį taikyti laikinąsias apsaugos priemones – areštuoti atsakovui (bendrovei) priklausantį nekilnojamąjį turtą, o jo nesant pakankamai – kilnojamąjį turtą ir tik neužtekus turto – pinigines lėšas atsiskaitomosiose sąskaitose bei turtines teises, kurių vertė ar suma neviršija prašomos priteisti sumos, uždraudžiant areštuotu turtu disponuoti. Pritaikius areštą, bendrovė nebegali vykdyti jokios ūkinės – komercinės

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2001 m. birželio 7 d. nutartis c. b. AB „Lietuvos draudimas“ Šilalės filialas v. I. Z. N. ir kt., Nr. 3K-7-397/2001, kat. 39.6.2.2; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis c. b. UAB „Kelda“ v. UAB DK „Baltic Polis“, Nr. 3K-3-1029/2003, kat. 67.

¹³ Valstybės žinios, 2004, Nr. 50 – 1632.

¹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 24 d. nutartis c. b. E. Š. v. Lietuvos advokatūra, Nr. 2-164/2005, kat. 110.1; 96.7.

veiklos, nebegali skolinti ir skolintis, nebegali plėsti savo veiklos. Šioje vietoje svarbu paminėti tai, jog bendrovių vadovai, matydami, jog bendrovei gresia nemokumas ir bankrotas, dažnai siekia asmeninės naudos, naudojasi informacija, kurią sužino vadovaudami bendrovei, tuo pažeisdami pačios bendrovės, o tuo pačiu ir bendrovės kreditorių interesus. Tokiose situacijose ir išryškėja fiduciarinių teisinių santykių reikšmė ir svarba bendrovės ir jos vadovo santykiuose. Siekiant nustatyti, koks bendrovėje yra vadovo teisinis statusas, kas sieja vadovą, kaip bendrovės atstovą, su kreditoriais, akcininkais bei bendrovės darbuotojais yra pateikiama sekanti doktrininė ir norminių teisės aktų analizė.

Bendrovės vadovas visada savo veikloje susidurs su tokia situacija, kai jis atliks veiksmus su jam asmeninės nuosavybės teise nepriklausančiu turtu. Tas turtas bus, pavyzdžiui, akcininkų, kurie turės teisę į bendrovės pelną – dividendus. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog asmuo, norėdamas tapti bendrovės akcininku, gali perduoti bendrovei valdyti, naudoti ir disponuoti jam iki perdavimo momento priklausiusį turtą. Nuo perdavimo momento jis tampa akcininku, tačiau praranda bet kokias teises į perduotąjį turtą. Perduoto turto vertė atsispindi jo turimų bendrovės akcijų skaičiuje. Taigi tokiu būdu minėto akcininko turtą valdo bendrovės vadovas, ir akcininkas nebeturi jokios galimybės kontroliuoti tai, kaip bendrovės vadovas jį panaudos. Jo investicijos į bendrovės kapitalą bus prarastos, jeigu bendrovė priartės prie nemokumo slenksčio. Todėl yra labai svarbu surasti tą ribą, surasti tą elgesio modelį, kuris apsaugotų minėtus subjektus tais atvejais, kai bendrovės turtą valdo nekompetentingas ar nesąžiningas vadovas¹⁵. Ieškant, kaip šį elgesio modelį pritaikyti praktikoje, susiduriama su keletu pagrindinių sunkumų.

Pirma, dabartiniu metu tampa įprasta atskirti vadovus į vykdančiuosius direktorius (angl. – *executive director*), kurie yra įtraukti į kasdienę bendrovės veiklą ir direktorius konsultantus (angl. – *non – executive director*), kurie prižiūri bendrovės veiklą ir paskelbia „pavojaus signalą“, jeigu pamato/sužino apie veiklą, kuri prieštarauja norminiams teisės aktams, bendrovės veiklos dokumentams bei steigimo tikslams. Kaip teigiama užsienio doktrinoje, ši praktika praeityje nebuvo paplitusi, dabartiniu metu bendrąja taisykle ji taip pat netapo¹⁶. Lietuvos teisės požiūriu tą galima paaiškinti gana paprastai. Beveik absoliuti dauguma Lietuvos bendrovių yra mažos bendrovės, jų veiklos specifika bei ūkinės – komercinės veiklos spektras nėra toks platus ir įvairiapusis, kad bendrovės dalyviams, akcininkams kiltų būtinybė samdyti direktorius konsultantus, kurių veiklos sąnaudos

¹⁵ DINE, J.; KOUTSIAS, M. *Company law*. Great Britain: Creative Print & Design, Wales, 2007, p. 185.

¹⁶ *Ibid.*, p. 185.

apmokamos iš samdančiosios bendrovės lėšų. Savaiame suprantama, jog priežiūros organų bendrovėje buvimas yra vienas iš pačių geriausių akcininkų svertų, kuriuo vadovaudamiesi jie gali labiau kontroliuoti, kaip vadovas laikosi savo fiduciarinių pareigų bendrovei. Paminėtina tai, jog Lietuvos Respublikos Žemės ūkio bendrovių įstatymas¹⁷ numato, jog žemės ūkio bendrovės veiklą kontroliuoja revizijos komisija (revizorius). Taigi Lietuvos teisės aktuose yra įtvirtintas imperatyvas, jog žemės ūkio bendrovės veikla yra privalomai kontroliuojama konkreto organo. Taip pat svarbu paminėti ir Lietuvos Respublikos Bankų įstatymą¹⁸, kurio 31 straipsnyje numatytos stebėtojų tarybos funkcijos – tvirtina banko veiklos planus, nustato skolinimosi tvarką, užtikrina banko vidaus auditą bei kitus klausimus. Lietuvos teisės doktrinoje teigiama, jog negalima nuvertinti priežiūros organų svarbos¹⁹. Su šiuo argumentu negalima nesutikti. Analizuojant bendrovės priežiūros organų reikšmę butina atkreipti dėmesį ir į tai, kokią reikšmę šis organas turi fiduciariniams teisiniams santykiams, konkrečiai – bendrovės vadovo ir bendrovės bei trečiųjų asmenų atžvilgiu. Akcinių bendrovių įstatymo 32 straipsnyje numatytos stebėtojų tarybos funkcijos. Viena iš pačių reikšmingiausių funkcijų tyrinėjamo darbo atžvilgiu yra bendrovės vadovo veiklos kontrolė. Kalbant konkrečiau, stebėtojų taryba, pastebėjusi/užfiksavusi bet kokią bendrovės vadovo sudaryto sandorio neatitikimą bendrovės veiklos tikslams bei steigimo/veiklos dokumentams, gali pateikti visuotiniam akcininkų susirinkimui atsiliepimus bei pasiūlymus ir pastabas dėl nukrypimo nuo bendrovės veiklos strategijos, taip pat dėl bendrovės vadovo veiklos. Nekyla abejonių, jog akcininkų, kreditorių, kitų kontrahentų interesai būtų daug labiau ginami ir apginti, jeigu bendrovė turėtų stebėtojų tarybą. Nagrinėjamos temos aspektu ši analizė svarbi tuo, jog parodo, kaip fiduciarinius teisinius santykius tarp vadovo ir bendrovės bei trečiųjų asmenų būtų galima padaryti efektyvesnius, o kas svarbiausia – apginti suinteresuotų asmenų teises ir interesus. Kiekvienos uždarnosios akcinės bendrovės, akcinės bendrovės vadovas elgsis labiau laikydamasis *bonus pater familias* principo kai žinos, jog jo veiklą stebi ir vertina dar vienas organas, ne tik visuotinis akcininkų susirinkimas. Tai taip pat leistų bendrovės akcininkams greičiau pamatyti, kur vadovas naudoja bendrovės kapitalą, kokius sandorius ir su kuo sudaro, kaip vykdo atsiskaitymus su kontrahentais ir pan. Tačiau šioje dalyje pabrėžtina, jog įstatymu įtvirtinti imperatyvią pareigą kiekvienai bendrovei turėti priežiūros organus būtų pernelyg neapgalvota. Net neabejotina, jog toks įstatyminis

¹⁷ Valstybės žinios, 1991, Nr. 13 – 328.

¹⁸ Valstybės žinios, 2004, Nr. 54 – 1832.

¹⁹ BOSAITĖ, Akvilė, BUTOV, Sergej in *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis* (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009, p. 278.

reglamentavimas suvaržytų kiekvieno asmens teisę laisvai pasirinkti verslą²⁰, stabdytų verslo plėtrą, galėtų kurtis tik didelės bendrovės, o tuo pačiu – nevaržomai nustatyti aukštas paslaugų kainas ir pan., nes nebūtų lygiaverčių konkurentų. Šioje vietoje svarbus pasitikėjimo (fiduciarinis) elementas, nes tik juo vadovaujantis galima pasitikėti vadovo vykdoma bendrovės veiklos kontrole ir, kas svarbiausia, pačiam vadovui svarbu laikytis tų tikslų, kurių pagrindu jis ir buvo priimtas vadovauti bei atstovauti beneficiarui (bendrovei).

Antras sunkumas, su kuriuo susiduriama ieškant „recepto“ kaip apsaugoti bendrovę nuo nekompetentingo ir/ar nesąžiningo vadovo yra tai, jog nėra taip paprasta taikyti vienodus standartus mažoms, pavyzdžiui, „šeimos bendrovėms“ ir tarptautiniams gigantams. Kaip jau buvo minėta anksčiau, vadovų atsakomybė ir atskaitingumas bendrovėse su didele apyvarta, dideliu akcininkų skaičiumi ir pan. yra daug didesnė nei bendrovėse, kurios vykdo ir plėtoja savo veiklą viename nedideliame regione ar mieste. Tuo pačiu ir fiduciariniai teisiniai santykiai pastarosiose bendrovėse nėra tokie tamprūs, kokie privalo būti didelėse bendrovėse. Ir tai paaiškinama gana paprastai – kuo daugiau kontrahentų ir kuo didesnę sferą apima bendrovės vykdoma veikla, tuo vadovo rūpestingumo ir atsakingumo laipsnis yra didesnis. Tačiau praktikoje ne viskas taip lengvai paaiškinama.

Turbūt nesunku suprasti, kokia atsakomybė yra prisiimama teismo, kai jis imasi spręsti vienoks ar kitoks vadovo priimtas verslo sprendimas buvo žalingas bendrovei, ar priešingai – tomis aplinkybėmis kitokio sandorio ir nebuvo galima tikėtis sudaryti. Teismas negali priversti vadovus būti pernelyg atsargius priimant verslo sprendimus bei turi gerbti tuos sprendimus, kurie priimti veikiant sąžiningai (angl. – *in good faith*), nepaisant to, kad priimti sprendimai, kaip vėliau pasirodo, yra nuostolingi bendrovei²¹.

Taigi fiduciarinių teisinių santykių buvimas tarp bendrovės vadovo ir bendrovės yra nenuginčijamas reiškinys. Tačiau riba tarp rūpestingo elgesio, riba tarp fiduciaro ir beneficiaro yra labai trapi.

Paminėjus sunkumus, su kuriais susiduriama praktikoje, kada bendrovės vadovas elgiasi netinkamai bendrovės atžvilgiu, reikia išsamiau atskleisti pačią vadovo poziciją jam esant fiduciariniuose teisiniuose santykiuose su bendrove, atskleisti tai, kam jis yra konkrečiai atskaitingas, o kam – ne. Pirmiausiai bus įvertinama, kaip užsienio šalių doktrinoje yra įtvirtinama vadovo, kaip fiduciaro padėtis, bei kokias fiduciarines pareigas jis turi bendrovei bei tretiesiems asmenims (kreditoriams, darbuotojams). Doktrininė analizė leis

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014., 48 straipsnis.

²¹ *cit. op.* 15, p. 186.

išsamiau apžvelgti ir nacionalinę teismų praktiką, sulyginant ją su bendrosios teisės (angl. – *common law*) sistemos šalių teismų išaiškinimais apie fiduciarinius teisinius santykius tarp vadovo ir bendrovės bei kitų su šiais santykiais susijusių asmenų.

Pačia bendriausia prasme fiduciaras yra asmuo, kuris, visų pirma, veikia kito asmens naudai²². Klasikinis to pavyzdys buvo pateiktas dar 1854 m. Lordo *Cranworth* sprendime byloje *Aberdeen Railway Co v. Blaikie Bros*²³. Jame buvo pasakyta, jog vadovas yra asmuo, kuriam deleguota pareiga valdyti ir rūpintis visais pagrindiniais ir svarbiausiais bendrovės interesais. Bendrovės „kūnas“ gali būti valdomas ir veikti tik per atstovą, kuris, be abejonės, turi veikti taip, kad būtų užtikrinti ir įgyvendinti visi bendrovės interesai ir siekiai. Toks atstovas turi fiduciarinę pareigą veikti išimtinai bendrovės interesais. Tokią pačią poziciją įtvirtina ir Lietuvos nacionalinė teisė²⁴ bei naujausia Lietuvos Aukščiausiojo ir apeliacinio teismo praktika²⁵.

Tradiciniu požiūriu bendrovės vadovas yra atskaitingas bendrovei, kuri su juo sudarė sutartį vadovo pareigoms užimti. Į šiuos santykius lyg ir nepatenka vadovo atskaitingumas bendrovės akcininkams, nes būtent jie, pagal nacionalinę teisę, kaip visuotinis akcininkų susirinkimas priima asmenį į vadovo pareigas. Kalbant apie šį aspektą, svarbi ir aiški precedentinė pozicija suformuota 1902 m. *Percival v. Wright* byloje²⁶, kurioje bendrovės akcininkai sutiko su vadovų pasiūlymu parduoti jiems savo turimas akcijas. Ginčas kilo tada, kai akcininkai sužinojo, jog prieš perimant akcijas, vadovai lygiagrečiai derėjosi ir su kitais asmenimis, kuriems ir pardavė akcijas už didesnę kainą, negu įsigijo iš jų bendrovės akcininkų. Šis akcininkų argumentas ir buvo esminis. Teismas pasakė, jog lygiagrečios derybos su kitais asmenimis (būsimais pirkėjais) nėra draudžiamos, nes kitu atveju vadovai atsidurtų itin nepalankioje situacijoje, kadangi privalėtų atskleisti akcininkams ir tai, su kuo jie dar veda derybas. Tai galėtų atsiliiepti bendrovės interesams. Taip pat svarbu paminėti ir tai, jog šioje byloje buvo konstatuota, jog bendrovei nebuvo padaryta jokios žalos, nes į bendrovę buvo „pritrauktas“ naujas kapitalas. Žvelgiant į šią situaciją, manytina, jog ir pagal

²² REUSCHLEIN, H., G.; GREGORY, W., A. *The law of agency and partnership*. USA: West publishing, Minnesota, 1990, p. 11.

²³ cituojama pagal BOROS, S.; DUNS, J. *Corporate law*. UK: Oxford university press, 2008, p. 202.

²⁴ Civilinio kodekso 2.87 str. taip pat įtvirtina bendrovės valdymo organų pareigas, iš kurių visumos matyti, jog jos atspindi tokią pačią vadovo fiduciarinę poziciją bendrovės atžvilgiu kaip ir minėtame Anglijos Lordų rūmų sprendime.

²⁵ žr. pvz.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis c. b. *UAB „Žemaitijos prekyba“ v. E. M.* Nr. 2A-164/2011, kat. 42.2; 44.5.2.17; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis c. b. *Valstybinė mokesčių inspekcija v. R. G.* Nr. 3K-3-29/2011, kat. 27.7; 44.5.2.1; 95.7.

²⁶ cituojama pagal BOURNE, N. *Bourne on company law*. 4th ed. s.l. Routledge-Cavendish, 2008, p. 146.

Lietuvos nacionalinę teisę, konkrečiai – pagal Civilinio kodekso 2.87 straipsnį bendrovės vadovas neturėtų būti laikomas pažeidęs savo pareigas bendrovei, jeigu tokia pati ginčo situacija kiltų Lietuvos jurisdikcijoje. Taip pat paminėtina, jog Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnyje numatyti uždarnosios akcinės bendrovės akcijų perleidimo ypatumai. Akcininkas, įgyvendindamas nuosavybės teisę į akcijas, turi vieną iš pagrindinių teisių – perleisti akcijas. Uždarųjų akcinių bendrovių akcijų perleidimo ypatumai yra keli. Pirma, akcininko pirmenybės teisės tinkamu įgyvendinimu sudaroma galimybė sumažinti bendrovės dalyvių skaičių ir taip sukcentruoti kapitalą vienose rankose. Antra, pirmenybės teisė pirkti akcijas leidžia uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų atliekamą strateginį bendrovės valdymą išlaikyti tarp jau bendrovės kapitale dalyvaujančių ir bendrovės verslą gerai išmanančių asmenų. Tokia nuostata suformuota ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje²⁷. Todėl vadovui tuo pačiu esant ir bendrovės akcininku, jis galėtų, gavęs pranešimą apie ketinimą parduoti akcijas, ir išsiuntęs pranešimus kitiems akcininkams, pradėti derybas su akcijas ketinančiu parduoti akcininku dėl jų pirkimo. Jeigu derybos būtų sėkmingos ir vadovas įsigytų akcijas, o akcijas pardavęs akcininkas sužinotų, jog tuo metu, kada vadovas su juo derėjosi dėl akcijų pirkimo, lygiagrečiai derėjosi ir su naujais galimais pirkėjais, akcijas pardavęs akcininkas neturėtų jokio teisinio pagrindo reikšti ieškinį dėl akcijų pirkimo – pardavimo sandorio pripažinimo negaliojančiu. Jei vadovas akcijas naujiems pirkėjams pardavė už didesnę kainą, negu pirko iš jas pardavusio akcininko, vadovas pagal Lietuvos teisę negalėtų būti laikomas pažeidusiu civilinio kodekso 2.87 straipsnyje įtvirtintas jo pareigas (fiduciarines pareigas). Neatitolstant nuo aukščiau paminėto *Percival v. Wright* bylos sprendimo, Lietuvos teismų praktikoje yra suformuota „pirmumo sąlygos“ apribojimų uždarnosios akcinės bendrovės perleidimui sistema, t.y. akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamas uždarnosios akcinės bendrovės akcijas²⁸. Minėtos situacijos atveju, vadovui įsigijus parduodamas bendrovės akcijas (įgyvendinus imperatyvią Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnio nuostatą dėl pirmenybės teisės akcininkui pirkti parduodamas bendrovės akcijas) ir jas pardavus brangiau trečiajam asmeniui, buvę akcininkai jam negalėtų reikšti jokių pretenzijų.

Nagrinėjant bendrovės vadovo ir bendrovės akcininkų santykius, bendrosios teisės sistemos šalių doktrinoje pateikiamas įdomus ir ankščiau paminėtas situacijas priverčiantis

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. *V. G. v. R. G.* Nr. 3K-3-168/2009, kat. 42.5; 27.3.2.1; 42.6; 114.1.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis c.b. *J. N. v. S. G., R. F.* Nr. 3K-3-587/2009, kat. 21.6; 22.3.2; 27.3.2.1; 41; 42.12.

pergalvoti išaiškinimas. Naujosios Zelandijos Apeliacinis teismas 1977 m. byloje *Coleman v. Myers*²⁹ pripažino, jog labai uždaroje šeimos bendrovėse, kur visos akcijos yra laikomos vienos šeimos narių rankose, vadovas yra itin glaudžiais susijęs su šios bendrovės akcininkais. Tokiose bendrovėse vadovas laikomas akcininku, o ne bendrovės atstovu. Ši išimtis taip pat gana racionali. Aukščiau minėtas bendrovės akcininkų siekis išlaikyti tuos pačius akcininkus kaip labiausiai žinančius bendrovės veiklos specifiką, kaip geriausiai žinančius, kokius veiksmus reikia atlikti norint plėtoti verslą šioje situacijoje turi būti dar griežtesnis ir labiau kontroliuojamas. Naujosios Zelandijos teisės sistema yra kilusi iš bendrosios teisės šalių sistemos, kur vienas iš pagrindinių visos sistemos atributų – teismų formuojami precedentai. Nesunku suprasti, jog siekiant į Lietuvos teisės sistemą įnešti „įstatyminę naujieną“ – akcijų perleidimo ypatumus uždaroje šeimos bendrovėse, būtų per daug oportunistinis. Tačiau tą galėtų pradėti formuoti teismų praktika. Lietuvos teismai, spręsdami panašias situacijas kaip ir *Coleman v. Myers* byloje, galėtų daug griežčiau taikyti Akcinių bendrovių 47 straipsnio nuostatas, jog į tokios rūšies bendroves neturėtų galimybės ateiti nauji akcininkai, kurių siekiai ir bendrovės veiklos vizija gali visiškai nesutapti su kitų, pavyzdžiui, likusių dviejų akcininkų, vizija. Savaimė suprantama, jog leidus vadovą elgtis išimtinai tik atsižvelgiant į akcininkų interesus ir norint plėsti bendrovės veiklą, neabejotinai bus susiduriama su sunkumais. Visų pirma, tarp pačių akcininkų gali kilti nesutarimų vien dėl tokios priežasties kaip skirtinga bendrovės ateities vizija (veiklos sritys, investicijos, pelno siekimo technologijos ir pan.). Teismas, be abejo, galėtų imtis spręsti kilusį ginčą pagal bendrovės vadovo arba vieno iš akcininkų ieškinį. Viskas gerai, jeigu vienas akcininkas tiesiog nenori leisti plėsti bendrovę, nors yra akivaizdi būtinybė tą daryti (pavyzdžiui, atsivėrusi nauja rinka, būtinybė modernizuoti technologijas ir pan.). Tokiu atveju teismas galėtų įpareigoti akcininką netrukdyti kitam/kitiems akcininkams įgyvendinti savo teises arba parduoti dalį akcijų ir įsileisti į bendrovę naujo kapitalo, naujų idėjų. Bet kokį sprendimą teismas turėtų priimti tuo atveju, jeigu bendrovės veikla yra pelninga, tačiau galėtų būti dar pelningesnė įgyvendinus vieno iš akcininkų planus, kuriems nepritaria kitas akcininkas? Šioje vietoje ir kiltų visos ginčo situacijos ir teismas atsidurtų nepavydėtinoje situacijoje.

Šios situacijos analizė buvo bandymas įsivaizduoti, kaip teismai elgtųsi, jeigu būtų įstatymo lygmeniu įtvirtinta nuostata, jog šeimos bendrovių situacijoje bendrovės vadovui būtų leista elgtis tik išimtinai akcininkų interesais, o ne žiūrėti, kokį naudingiausią sprendimą

²⁹ cituojama pagal *cit. op.* 26, p. 147.

priimti pačiai bendrovei. Šio darbo tyrimo aspektu ši situacija svarbi tuo, jog bendrovės vadovas nebeturėtų fiduciarinių pareigų bendrovei, o jas turėtų akcininkams. Veikdamas išimtinai akcininkų interesais, vadovas ne visada galėtų priimti pačiai bendrovei, su kuria ji beveik visais atvejais be išimties, sieja fiduciariniai (pasitikėjimo), santykiai.

Kitas ne mažiau svarbus aspektas yra bendrovės vadovo santykiai ir atskaitomybė bendrovės kreditoriams. Šioje darbo dalyje yra būtina aptarti ir vadovo atsakomybės kreditoriams klausimą. Pažymėtina, jog Lietuvos teisės doktrina yra kontraversiška – vienu autorių nuomonė prieštarauja kitų autorių nuomonėms. Nėgana to, užsienio šalių doktrinoje įtvirtinama dar kitokia pozicija. Todėl išanalizavus užsienio šalių ir nacionalinės teisės, taip pat ir teismų praktikos formuojamus precedentes, bus pateikiama išvada, kaip šiuos aspektus suvienodinti.

Šio darbo aktualumas jau buvo aptartas pačioje darbo pradžioje. Negalima atsietai aiškinti šios darbo dalies nuo dabartinės teisinės ir ekonominės situacijos Lietuvoje.

Pirmas pavyzdys, kada akivaizdžiai pažeidžiami bendrovės kreditorių interesai, galėtų būti toks: atliekant bendrovės veiklos auditą auditoriai nustatė, kad išsimokant išmokas ir taip mažinant bendrovės įstatinį kapitalą, buvo pažeisti įstatymai. Kapitalas sumažintas nesant bendrovėje laisvų apyvartinių lėšų, šis sumažinimas yra ekonomiškai nepagrįstas ir yra naudingas tik bendrovės akcininkams. Savaimė suprantama, šios bendrovės kreditoriams nebuvo suteikta jokios informacijos apie žadamą/atliktą išmokų išmokėjimą. Seka viena išvada – bendrovė tampa nemoki, o kreditorių reikalavimų patenkinimo galimybė pagal Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo³⁰ 35 straipsnį eina po darbuotojų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais, patenkinimo bei po mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų sumokėjimo. Didelė tikimybė, kad kreditoriaus reikalavimai bendrovei liks nepatenkinti. Tokios situacijos lėtina efektyvų valstybės ekonomikos plėtojimąsi, mažina pasitikėjimą kontrahentais ir pan. Analizuojant pirmąjį pavyzdį bei žinant, jog bendrovės vadovas įprastų pareigų bendrovės kreditoriams neturi, ypatingai svarbu nustatyti, kad vadovas turi fiduciarines pareigas kreditoriams³¹. Minimū atveju bendrovei tapus nemokiai, vienintelis būdas, kuriuo kreditoriai galėtų apginti savo teises, būtų ieškinio pareiškimas tiesiogiai įmonės vadovui/vadovams dėl fiduciarinių pareigų pažeidimo bei žalos atlyginimo.

³⁰ Valstybės žinios, 2001, Nr. 31 – 1010.

³¹ DIDŽIULIS, Laurynas. Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams. *Justitia*, 2008, nr. 3, p. 55.

Antras pavyzdys. Statybų bendrovė sumokėjo subrangovui už atliktus darbus didelę sumą pinigų, tačiau nebuvo sudaryta atliktų darbų perdavimo – priėmimo akto, o subrangovai neigia gavę pinigus. Tai elementarus pavyzdys, kada pervedus didelę sumą kitai bendrovei (situacijos sunkumui kreditorių atžvilgiu sustiprinti galima pasakyti, kad subrangovas buvo susijusi įmonė su rangovu), statybų bendrovės (rangovo) kreditoriams yra labai sunku atgauti savo investuotus, paskolintus, už suteiktas paslaugas neatgautus pinigus.

Tokios ir panašios situacijos, kokios jos pateikiamos pavyzdžiuose, yra gana dažnos. Pagal naujausius Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos duomenis³² matyti, jog nagrinėjant 2009 m. rugsėjo 30 d. visų bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių nurodytas bankroto priežastis matyti, jog 12,4 % įmonių bankrotą administratoriai susieja su neteisėtu arba netinkamu įmonės valdymu. Šis skaičius yra tikrai didelis. Nesunku pastebėti, jog bendrovės labai dažnai bankrutuoja dėl netinkamo vadovų elgesio, neprofesionalumo ir nesugebėjimo tinkamai bei atsakingai organizuoti bendrovės veiklą siekiant užsibrėžtų tikslų. Jeigu vadovai žinos, kad už panašius veiksmus ir elgesį jiems negrės jokios sankcijos, jie ir toliau elgsis nerūpestingai ir nesąžiningai. Tokia „prasta“ praktika turi savybę greitai išplisti ir bendrovės kreditoriai, vadovams negalėdami taikyti jokios atsakomybės, būtų dar labiau pažeidžiami ir neturėtų jokios galimybės patenkinti savo reikalavimus. Todėl būtinybė pripažinti fiduciarines bendrovės vado pareigas kreditoriams yra akivaizdi. Tą pavirtina ir teisės doktrina³³, kuri kartu teigia, jog vienas iš pagrindinių vaidmenų tenka teisėjui, kuris negali per daug plačiai išplėsti vadovo atsakomybės kreditoriams. Kaip teisingai nurodoma, tai padidintų ir taip jau didžiulį teismų darbo krūvį bei priverstų vadovus būti pernelyg atsargius priimant verslui svarbius ir būtinus sprendimus. Vadovai bijotų imtis bent šiek tiek rizikingos verslo strategijos, naujų investicijų, nes žinotų, kad net ir mažiausias rizikos prisiėmimas (nors ir būtinas) būtų traktuojamas kaip fiduciarinių pareigų pažeidimas jeigu bendrovė dėl ne nuo vadovo vienokių ar kitokių veiksmų taptų nemoki ir jai būtų iškelta bankroto byla. Siekiant šiuo darbu užsibrėžtų tikslų, lyginamajai analizei buvo pasirinkta bendrosios teisės sistemos šalių teismų praktika. Tas faktas, jog fiduciarinių pareigų institutas atsirado pirmiausia šios teisės sistemos šalyse jau savaime suponuoja išvadą, jog ir fiduciarinės vadovų pareigos kreditoriams, akcininkams ten atsirado pirmiausia. Pripažinimas, jog vadovai turi paisyti kreditorių interesų tada, kai bendrovė tampa nemoki,

³² Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos *Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga* [interaktyvu]. [Žiūrėta 2011-02-17]. Prieiga per internetą: <http://bankrotodep.lt> [žiūrėta 2011-02-17].

³³ *cit. op.* 31, p. 57.

pateikiamas eilėje Anglijos, Australijos ir Naujosios Zelandijos bylų³⁴. Vienoje iš jų, *Kinsela v. Russell Kinsela Pty. Ltd*³⁵ buvo išaiškinta, jog bendrovei tapus nemokiai, tampa aktualūs kreditorių interesai, ir jie yra įgalinami pakeisti direktorių valdžią bendrovės turto atžvilgiu, nes praktiniu požiūriu bendrovės turtas yra jų turtas. Šiek tiek kitokios, bet iš esmės vienodas atsakomybės sąlygas vadovams sukeliančios pozicijos laikosi ir nacionaliniai teismai. Antai 2004 m. vasario 18 d. nutartyje³⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog civilinio kodekso 2.50 straipsnio 3 dalyje nustatyta papildoma atsakomybė juridinio asmens dalyviams, jog jie negalėtų piktnaudžiauti galimybe išvengti turtinės atsakomybės, prisidengdami ribota turtine atsakomybe tais atvejais, kai jų nesąžiningi veiksmai lemia juridinio asmens negalėjimą įvykdyti prievolės kreditoriams.. Šiuo atveju svarbu ir tai, jog teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad tokiu atveju pakanka konstatuoti, kad sandoris nesąžiningas, neanalizuojant sandorio teisėtumo klausimo. Nesąžiningų veiksmų nustatymas yra pakankamas pagrindas taikyti juridinio asmens dalyviui subsidiariąją atsakomybę. Tokios pačios pozicijos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Lietuvos apeliacinis teismas laikosi ir kitose bylose³⁷.

Nenuginčijimai svarbi yra ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. – *OECD*) veikla. Ji išleido Bendrovių valdymo principus (angl. – *Principles of Corporate Governance*)³⁸. IV OECD principo F punktas numato, jog tinkamo bendrovės valdymo sistema turi užtikrinti kreditorių teises. Kitas tarptautinis dokumentas, kuris pripažįsta, jog reikia užtikrinti kreditorių teises yra NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas³⁹. Šio kodekso I principo 1.4 punkte nurodoma, jog bendrovės priežiūros ir valdymo organai turėtų užtikrinti, jog būtų gerbiamos ne tik bendrovės akcininkų, bet ir kitų bendrovės veikloje dalyvaujančių ar su ta veikla susijusių asmenų

³⁴ LOWRY, J.; DIGNAM, A. *Company law*. UK: LexisNexis, 2000, p. 295.

³⁵ cituojama pagal MORSE, G. *Charlesworth's company law*. 17th ed. UK: Sweet and Maxwell, 2005, p. 298.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis *UAB „Golner spedition“ v. S.B. ir kt.* Nr. 3K-3-124/2004. kat. 21.1; Teismų praktika 21.

³⁷ žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 9 d. nutartį c. b. *BUAB „Čeltaura“ v. A. K. Č., Š. Č. ir kt.* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartį c. b. *Valstybinė mokesčių inspekcija v. R. G.* Nr. 3K-3-29/2011, kat. 27.7; 44.5.2.1; 95.7; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. sausio 27 d. nutartį c. b. *BUAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“* Nr. 2A-107/2009, kat. 21.4.1.1; 21.4.1.2; 21.4.2.1; 27.6; 45.1.

³⁸ *OECD principles of corporate governance*. [interaktyvu]. [Žiūrėta 2011-02-28]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf> [Žiūrėta 2011-02-28].

³⁹ 2006 m. gruodžio 14 d. Vilniaus vertybinių popierių biržos protokolu Nr. 06-72 patvirtintas Bendrovių valdymo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Prieiga per internetą: [http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisėsaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20\(galioja%20nuo%202010-01-01\).pdf](http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisėsaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20(galioja%20nuo%202010-01-01).pdf) [Žiūrėta 2011-02-28].

(bendrovės darbuotojų, kreditorių, tiekėjų, klientų, vietos bendruomenės) teisės ir interesai. Tą patį patvirtina ir IX principas.

Lietuvos teisės doktrinoje aptinkamos dvi skirtingos nuomonės dėl atsakomybės subjekto už fiduciarinių pareigų pažeidimą. Vieni autoriai teigia, jog „šešėlinio“ vadovo, kaip atsakomybės subjekto traktavimas prieštarauja fiduciarinių santykių statuso doktrinai, nes tik su teisėtai einančio vadovo pareigas statusu juridinių asmenų teisėje siejami fiduciariniai teisiniai santykiai⁴⁰. Priešingai mano tie, kurie laiko, jog „šešėliniai“ vadovai privalo būti pripažįstami tinkamais atsakomybės subjektais už fiduciarinių pareigų pažeidimą, nes jie faktiškai dalyvauja valdant bendrovę⁴¹. Užsienio šalių literatūroje pritariama pastarajai nuomonei ir teigiama, jog „šešėliniai“ vadovai (angl. – *shadow directors*) turi būti laikomi oficialiais vadovais ir jie turi būti atsakingi už fiduciarinių pareigų nesilaikymą lygiai taip pat, kaip ir kiti vadovai (bendrovės vadovai, valdybos nariai ar stebėtojų tarybos nariai)⁴². Pabrėžtina ir tai, kad Europos Sąjungos bendrovių teisės ekspertų grupė savo pranešime teigia, jog bendrovės vadovai, įskaitant ir „šešėlinius“ vadovus, turi būti atsakingi už tai, jog laiku nėra sustabdoma bendrovės veikla kai yra matoma, jog toliau vystyti bendrovės veiklą nebėra galimybių⁴³. Šiuo atveju kalbama apie „neteisėtos prekybos doktriną“ (angl. – *wrongful trading*), kuri yra įtvirtinta ir Lietuvos nacionalinėje teisėje, konkrečiai – Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnyje. Todėl manytina, reikėtų pritarti tai pozicijai, kuri teigia, jog „šešėliniai“ vadovai turėtų būti pripažįstami atsakomybės subjektais. Visų pirma dėl to, jog jie dažniausiai tikrai „pilna apimtimi“ vadovauja bendrovei arba bent jau akivaizdžiai dalyvauja jos veiklos organizavime, kas sąlygoja fiduciarinių pareigų atsiradimą bendrovės atžvilgiu. Kadangi pripažįstama, jog kreditorių teisių apsauga vis auga į tokį lygį, kad kreditorių interesų apsauga bus taikoma tokia pat apimtimi kaip ir akcininkų interesų apsauga, būtų keista ir nelogiškai nepripažinti ir „šešėlinių“ vadovų atsakomybės kreditoriams. Svarbu priminti ir tai, jog fiduciarinių teisinių santykių formavimosi ir vystymosi „šaknys“ yra bendrosios teisės sistemoje. Todėl argumentas, jog „šešėliniai“ vadovai negali būti atsakingi už fiduciarinių pareigų pažeidimus, kai tokią atsakomybę pripažįsta bendrosios teisės sistemos valstybės, būtų nelogiška bei per daug neatsargu.

⁴⁰ *cit. op.* 6, p. 117.

⁴¹ *cit. op.* 31, p. 61.

⁴² CALDER, A. *Corporate Governance. A practical guide to the legal frameworks and international codes of practice*. UK: Kogan Page, 2008, p. 57.

⁴³ *Report of the high level group of company law experts on a modern regulatory framework for company law in Europe*. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf [Žiūrėta 2011-03-01].

Neatsargu dėl to, jog už savo veiksmus turi atsakyti tas asmuo, dėl kurio neteisėtų veiksmų ir kilo žala (pavyzdžiui, dėl bendrovės nemokumo). Įtvirtinus galimybę išvengti atsakomybės už savo veiksmais sukeltą žalą, atsakomybės išvengtų tokie asmenys, kurių sprendimu (kad ir netiesioginiu), kurį galutinai „patvirtina“ bendrovės vadovas, buvo padaryta žalos/nuostolių bendrovei, o tuo pačiu ir jos kreditoriams. Visiškai atsakomybės išvengti negali ir vadovas, kuris ir priėmė sprendimą asmeniškai, todėl turėtų būti taikoma solidari atsakomybė.

1.2. Fiduciariniai teisiniai santykiai tarp advokato ir kliento

Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.716 straipsnio 1 dalimi, paslaugų sutartimi paslaugų teikėjas įsipareigoja pagal kliento užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti.

Advokato ir kliento fiduciarinių santykių aspektas šiame darbe atsirado neatsitiktinai. Net neabejotina, kad advokato ir kliento tarpusavio santykiai yra grindžiami pasitikėjimu. Nagrinėjant šią temą viso darbo plotmėje, bus aptariami interesų konflikto situacijos atvejai esant fiduciariniams teisiniams santykiams tarp advokato ir kliento. Paminėtina ir tai, jog advokato ar advokato padėjėjo veiklai taikomi ne vien tik žmogiški elgesio standartai, bet ir specialūs reikalavimai, nustatyti tiek advokatūros veiklą reguliuojančiuose įstatymuose, tiek ir profesinės etikos taisyklėse. Ne vienoje savo nutartyje Lietuvos teismai pasisakė, jog advokato profesija yra viena iš profesijos rūšių, kurios atstovams yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai, tai yra, tokiam asmeniui keliami ne tik bendražmogiški, bet ir papildomi, griežtesni reikalavimai, nustatyti advokatūros veiklą reguliuojančiuose teisės aktuose. Šie asmenys turi būti ne tik aukštos kvalifikacijos, bet ir neprikaištingos reputacijos bei elgesio⁴⁴. Iš paminėto matyti, kad bendrovės vadovui nėra keliami tokie aukšti kvalifikacijos ir profesijos reikalavimai, kokie keliami advokatui. Advokatų etika reikalauja pateikti pačius tinkamiausius argumentus ir suformuoti poziciją, kurios klientui yra tinkamiausia ir naudingiausia laikytis. Įgyvendinant šią pareigą, advokatas praleidžia daug laiko bendraudamas su klientu ir siekdamas išsiaiškinti, ko konkrečiai jis siekia. Labai

⁴⁴ žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartį c. b. *A. M. v. Lietuvos advokatų taryba*, Nr. 3K-584/1999, kat. 1; Teismų praktika 13; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 17 d. nutartį c. b. *A. Š. v. Lietuvos advokatų taryba*, Nr. 2A-194/2005, kat. 92.

svarbu, o tuo pačiu – ir labai sudėtinga, tai išsiaiškinti. Užsienio doktrinoje teigiama, jog advokatas apie 60 % savo atstovavimo kliento interesams laiko praleidžia su juo bendraudamas ir aiškindamasis jo siekius⁴⁵. Lietuvos teisės doktrinoje galima rasti beveik tapusių nuomonių⁴⁶, kurios teigia, jog paslaugų teikėjas turi vykdyti kliento nurodymus, todėl paslaugų sutartis grindžiama pasitikėjimu, kurį lemia daug teisinių paslaugos teikėjo pareigų – veikti tik kliento interesais, saugoti kliento perduotą konfidencialią informaciją ir pan.

Advokatūros įstatymas kiekvieną advokatą įpareigoja sąžiningai vykdyti savo profesines pareigas, laikytis įstatymų, duotos priesaikos ir nustatytų profesinės veiklos nuostatų. Visos šios paminėtos pareigos yra itin svarbios sėkmingai advokato veiklai, sėkmingam ir sąžiningam kliento interesų atstovavimui. Viena iš pagrindinių (bet, greičiausiai, pati pagrindinė) advokato pareiga yra pateisinti visišką kliento pasitikėjimą advokatu, nesudaryti prielaidų ar sąlygų suabejoti tuo. Nei tarp prokuroro ir kaltinamojo, nei tarp teismo ir teisiamojo negali būti tokio didelio pasitikėjimo, kuris tiesiog būtinas subtiliai bendraujant advokatu ir jo ginamajam⁴⁷. Tačiau iš karto atkreiptinas dėmesys į tai, jog advokatas, siekdamas bet kokia kaina kliento akyse pasirodyti geriausiu, neturi pamiršti vienos iš pagrindinių advokatų veiklos taisyklių – negalima visapusiškai palaikyti kliento nemotyvuotų, nepagrįstų, dažnai tik emocijomis besivadovaujant priimtų siekių. Svarbiausia yra laiku ir tinkamai duoti patarimą. To pasėkoje vėliau kyla mažiau (arba visai nekyla) konfliktų bei ginčų.

Iš paminėto gali pasirodyti, jog veikti sąžiningai, išimtinai ginant kliento interesus nėra taip jau sudėtinga. Tačiau tokia nuomonė būtų ydinga. Advokato profesinė veikla tokia sudėtinga ir įvairi, jog advokatas vykdydamas savo veiklą nuolat sukasi ilgalaikių, daugialypių, įvairaus laipsnio konfliktinių, rečiau – draugiškų santykių verpetuose ir privalo būti aktyvus savo kliento patarėjas teisės klausimais⁴⁸. Dauguma advokatūros įstatymo draudimų advokatams imtis teikti teisinę pagalbą yra nustatyti siekiant vengti interesų konfliktų. Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodekso, priimto 1988 m. spalio 28 d. CCBE plenarinėje sesijoje, vėliau keisto 1998 m. lapkričio 28 d. ir 2002 m. gruodžio 6 d. CCBE plenarinėse sesijose 3 straipsnio 3.2. punkte numatyta situacija, kuri traktuojama kaip

⁴⁵ LAWRENCE DESSEM, R. *Pretrial litigation*. USA: West group, 2001, Minnesota, p. 8.

⁴⁶ KABIŠAITIS, Andrius. Paslaugų sutartis – Lietuvos civilinės teisės naujovė. *Justitia*, 2003, nr. 5, p. 7.

⁴⁷ DZIEGORAITIS, Algimantas. Aktualūs advokato ir kliento bendradarbiavimo klausimai. *Lietuvos advokatūra*, Vilnius, 2001 gruodis, p. 6.

⁴⁸ ANDRIKIS, Rimas. Trumpos pastabos advokatų profesinės etikos klausimu. *Lietuvos advokatūra*, Vilnius, 2008, nr. 1, p. 10.

interesų konfliktas⁴⁹. Joje teigiama, jog advokatas negali konsultuoti, atstovauti ar veikti dviejų ar daugiau klientų vardu toje pačioje byloje ar tuo pačiu klausimu, jeigu yra tų klientų interesų konfliktas arba didelė tikimybė jam atsirasti. Advokatas turi nustoti veikti abiejų klientų vardu kilus tų klientų interesų konfliktui, taip pat visais atvejais, kai gali būti pažeistas konfidencialumas ar jo nepriklausomumas. Advokatas taip pat turi atsisakyti atstovauti naujam klientui, jeigu rizikuojama atskleisti konfidencialią informaciją, kurią jam patikėjo buvęs klientas, arba jeigu advokato turimos žinios apie buvusį klientą suteiktų nepagrįsto pranašumo naujam klientui.

Svarbu paminėti, jog interesų konflikto profesinėje veikloje požiūriu nėra esminis dalykas, kaip, kada peržengiama riba, kokios naudos siekiama tuo žingsniu. Reikalavimas vengti interesų konflikto, nesukurti jo ir laiku atsisakyti įsipareigojimo teikti teisinę pagalbą, atsiradus jo grėsmei, yra visiškai tolygus reikalavimui saugoti profesinę paslaptį, nes šių reikalavimų galiojimas neišnyksta įvykdžius pavedimą atstovauti ar ginti asmenį, su kuriuo sudarytas susitarimas⁵⁰.

Vienas iš akivaizdžiausių interesų konflikto situacijos „pasireiškimų“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje buvo analizuota dar 2006 metais⁵¹. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog vienos advokatų kontoros advokatas sudarė atstovavimo sutartį su ieškovu atstovauti jo interesams visose civilinėse ir baudžiamosiose bylose. Ieškovas buvo sudaręs atstovavimo sutartis ir su kitais tos pačios advokatų kontoros advokatais. Tuo pačiu metu vienas iš minimos advokatų kontoros advokatų sudarė atstovavimo sutartį ir su atsakovu dėl teisinės pagalbos ir atstovavimo bankroto byloje. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog ieškovo advokatas į bylą pateikė atsakovo sąskaitų – faktūrų nuorašus, kuriuos padarė nuo atsakovo advokato patvirtintų nuorašų ir patvirtino savo parašu, t.y. pasinaudojo tos pačios advokatų kontoros kito advokato turima informacija. Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija konstatavo, jog ieškovo advokatas panaudojo kito advokato turimą informaciją ir taip pažeidė Advokatūros įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 1 punktą, taip pat Advokatų etikos kodekso 3 straipsnio 3.2. punkto nuostatas, kurios sako, jog jei atstovaujant

⁴⁹ Pažymėtina, jog šio Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodekso normos atspindi ir Lietuvos advokatų etikos kodekse, konkrečiai – 3 punkte. Lietuvos advokatų etikos kodeksas priimtas 2005 m. balandžio 8 d. visuotiniame advokatų susirinkime.

⁵⁰ LIPEIKA, Kęstutis. Interesų konfliktas advokato profesinėje veikloje. *Lietuvos advokatūra*. Vilnius, 2008, nr. 3, p. 10.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 19 d. nutartis c. b. *SIA „Parex Express Kredit“ v. UAB „Parex Lizingas“*, Nr. 3K-3-218/2006, kat. 96.1.

klientams kyla interesų konfliktas ar pavojus, kad bus pažeistas konfidencialumas ar advokato nepriklausomumas, advokatas turi nustoti veikti tų klientų vardu.

Iš paminėto matyti, jog interesų konflikto situacijos vengimas yra ganėtinai nelengvai įgyvendinamas dalykas, advokatas gali net nepastebėti, kaip staiga galima atsidurti interesų konflikto situacijoje. Todėl šioje vietoje labiausiai ir pasireiškia fiduciarinių santykių tarp advokato ir kliento reikšmė. Kai nuslopsta arba nebelieka poreikio jausti moralinę atsakomybę už advokato profesijos garbę ir orumą, daugėja pavyzdžių, kuriais advokatai kompromituoja ne tik save, bet ir visą advokatūrą⁵².

Paminėtina tai, jog advokatui už advokatų etikos kodekso nesilaikymą gali būti iškelta drausmės byla, kurią nagrinėja Advokatų Garbės teismas. Taigi advokatui gresia drausmės byla už tai, jog nesugebėjo išvengti arba nesistengė išvengti interesų konflikto tarp savo asmeninių ir kliento interesų, arba atskleidė konfidencialią informaciją arba nesilaikė kitų pareigų, kurias advokatas turėjo klientui. Advokatų garbės teismas, išnagrinėjęs drausmės bylą, advokatui gali paskirti vieną iš drausminių nuobaudų, numatytų Advokatūros įstatymo 53 straipsnyje: pastabą, papeikimą, viešai paskelbiamą papeikimą bei griežčiausią nuobaudą – pripažinti negaliojančiu Lietuvos advokatūros sprendimą pripažinti asmenį advokatu.

1.3. Fiduciariniai teisiniai santykiai tarp draudiko ir draudėjo

Teisės doktrinoje (ne tik nacionalinėje, bet ir užsienio šalių) vienareikšmiškai pripažįstama, jog vienas iš svarbiausių draudimo sutarties požymių yra draudimo sutarties fiduciarinis pobūdis: draudimo sutarties šalių santykiai grindžiami visišku abipusiu pasitikėjimu (lot. – *uberrima fides*)⁵³. Iš šio principo kildinama ir Civilinio kodekso 6.993 straipsnio 1 dalies norma, kuri teigia, jog prieš sudarant draudimo sutartį, draudėjas privalo suteikti draudikui visą žinomą informaciją apie aplinkybes, galinčias turėti esminės įtakos draudiminio įvykio atsitikimo tikimybei ir šio įvykio galimų nuostolių dydžiui (draudimo rizikai), jeigu tos aplinkybės nėra ir neturi būti žinomos draudikui. Eilėje nutarčių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą nurodė, kad draudimo sutartis yra rizikos sutartis, pagal kurią draudikas perima iš draudėjo nuostolių atsiradimo riziką; draudimo sutarties šalys

⁵² *cit. op.* 50, p. 10.

⁵³ žr. pvz.: KONTAUTAS, Tomas. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: *Justitia*, 2007, p. 29.

privalo būti viena kitai visiškai atviros ir atskleisti viena kitai visą informaciją, kuri gali būti reikšminga šiai sutarčiai sudaryti bei jos sąlygoms nustatyti bei vykdyti⁵⁴.

Draudikas, sudarydamas draudimo sutartį, turi įvertinti draudimo riziką. Nustatydamas draudimo riziką, draudikas vertina draudėjo pateiktą informaciją, nes faktai, kuriais remiantis gali būti nustatyta draudimo rizika, žinomi paprastai tik draudėjui. Civilinio kodekso 6.993 straipsnio 1 dalyje nustatyta draudėjo pareiga suteikti draudikui visą žinomą informaciją apie aplinkybes, galinčias turėti esminės įtakos draudiminio įvykio atsitikimo tikimybei ir šio įvykio galimų nuostolių dydžiui (draudimo rizikai), jeigu tos aplinkybės nėra ir neturi būti žinomos draudikui. Draudikas pasitiki draudėjo atskleidžiamais faktais ir prisiima riziką manydamas, kad šis nenuslėpė jokių draudiminio įvykio tikimybei ir šio įvykio galimų nuostolių dydžiui reikšmingų aplinkybių. Draudėjo pateikta informacija gali lemti tiek draudiko sprendimą prisiimti draudimo riziką ar ne, tiek draudimo sutarties sąlygas, tarp jų ir draudimo įmokos (premisijos) bei draudimo išmokos dydžius.

Kaip matyti, draudimo teisiniuose santykiuose visiško pasitikėjimo principas yra siejamas su informacijos atskleidimu. Tačiau manyti, jog vien teisingos informacijos atskleidimas jau yra tinkamas šio principo įgyvendinimas, būtų klaidinga. Jis taip pat skatina draudimo sutarties šalis kooperuotis ir bendradarbiauti⁵⁵. Kooperavimosi, arba bendradarbiavimo, principas yra sąžiningumo principo išraiška. Šis principas reikalauja, kad šalys sudarytų tinkamas sąlygas prievolei vykdyti, prireikus keistųsi informacija, reikšminga prievolės įvykdymui, laiku praneštų apie kylančias prievolės vykdymo kliūtis ir panašiai⁵⁶.

Tamprūs fiduciariniai teisiniai santykiai tarp draudėjo ir draudiko bei abipusių pareigų turėjimas išsamiai ir nuosekliai atskleidžiami kasacinio teismo praktikoje. Vienoje iš bylų⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog draudikas, turėdamas įstatymo suteiktą teisę parengti draudimo rūšies taisykles, privalo užtikrinti draudimo sutarties sąlygų teisinį apibrėžtumą ir jų suderinamumą, taisyklėse pateiktos sąvokos turi būti kiek įmanoma

⁵⁴ žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. gegužės 3 d. nutartį c. b. *UAB „Pozicija“ v. AB „Lietuvos draudimas“* Nr. 3K-3-486/2000, kat. 43; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 5 d. nutartį c. b. *UAB „Vigidas“ v. UAB DK „Censum“* Nr. 3K-3-546/2003, kat. 67; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartį c. b. *AB „Detonas“ v. UAB „Balti technika“*, *UAB „Industrijos garantas“* Nr. 3K-3-16/2011, kat. 73.2.13; 42.8.

⁵⁵ *cit. op.* 53, p. 31.

⁵⁶ MIKELĖNAS, Valentinas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas*. Vilnius: Justitia, 2003, 6.38 str., p. 71.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 16 d. nutartyje c. b. *UAB „Fortūnos žiedas“ v. UADB „ERGO Lietuva“* Nr. 3K-3-152/2007, kat. 73.2.5.5.

aiškiau atskleistos, konkretizuotos. Kitoje nutartyje⁵⁸ buvo nagrinėjamas ginčas tarp draudimo sutarties šalių dėl draudimo objekto, t.y. patalpų, kurioms taikoma draudiminė apsauga, ploto, draudiminio įvykio (gaisro) metu sugadintų patalpų atkūrimo būdo ir draudimo išmokos dydžio. Draudėjas vienu iš kasacinio skundo argumentų teigė, kad pagal Civilinio kodekso 6.994 straipsnio 1 dalį draudikas, prieš sudarydamas draudimo sutartį ir įvertindamas draudimo riziką, turėjo teisę apžiūrėti draudžiamą turtą, o to nepadaręs prisiėmė galimą riziką. Šioje vietoje teismas pažymėjo, jog apžiūrint kelių šimtų kvadratinį metrų ploto patalpas, vizualiai sudėtinga nustatyti, kad plotas yra keliasdešimt kvadratinį metrų didesnis. Atsižvelgiant į fiduciarinę draudimo sutarties prigimtį, draudėjas, kuris nepranešė draudikui apie draudimo objektu esančių patalpų ploto pasikeitimą, laikytinas pažeidusiu draudimo sutarties šalių didžiausio tarpusavio pasitikėjimo ir bendradarbiavimo principus, todėl negali reikalauti, jog draudiminė apsauga būtų taikoma padidėjusio ploto patalpoms (Civilinio kodekso 6.38 straipsnio 3 dalis, 6.993 straipsnio 1 dalis).

Dar vienas svarbus draudimo teisinių santykių šalis siejantis „abipusiškumo“ aspektas yra tas, jog įvykus draudžiamajam įvykiui ir paaiškėjus, jog už atsiradusią žalą atsakingas asmuo yra apsidraudęs civilinės atsakomybės draudimu, draudimo išmoką gali išmokėti arba turto draudikas arba civilinės atsakomybės draudikas. Šioje vietoje vėl akivaizdi *uberrima fides* principo reikšmė. Atsakingas už savo veiksmais ar neveikimu sukeltą žalą asmuo privalo pateikti civilinės atsakomybės draudiko reikalaujamus dokumentus ir visą su tuo susijusią informaciją, sudaryti sąlygas apžiūrėti sugadintą turtą. Nesilaikant šios pareigos, draudėjas netektų teisės gauti draudimo išmoką⁵⁹. Taigi *uberrima fides* principo nesilaikymas draudėjui gali sukelti rimtas pasekmes.

Užbaigiant fiduciarinių teisinių santykių analizę nacionalinėje ir užsienio teisėje akivaizdu, jog pasitikėjimas, nesvarbu, ar tai būtų verslo subjektai, ar paslaugų sutarties šalys, ar draudimo teisinių santykių šalys, yra itin aktualus ir reikšmingas, darantis teisinius santykius stabilesnius, greitinantis ir skatinantis teisės plėtojimąsi, o tuo pačiu – sukuriantis ekonominę gerovę ir stabilumą.

Sekančiame šio darbo skyriuje bus nagrinėjamos ir tyrinėjamos interesų konflikto apraiškos privačiuosiuose ir viešuosiuose juridiniuose asmenyse. Konkrečiai – kokios

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis c. b. *UAB „Interselas“ v. UAB „IF draudimas“* Nr. 3K-3-518/2008, kat. 42.8; 73.2.5.1.2; 114.11.

⁵⁹ *cit. op.* 53, p. 175.

priežastys sąlygoja interesų konflikto situacijos kilimą esant fiduciariniams teisiniams santykiams ir kaip tų situacijų išvengti.

2. Interesų konfliktas

Ši darbo dalis aktuali tuo, jog nacionalinės teisės doktrinoje interesų konflikto situacija nėra labai aiškiai apibrėžiama, nėra aiškios interesų konflikto sąvokos sudėtinės dalys. Interesų konflikto situacijos yra labai dažnos šiuolaikinėje verslo visuomenėje. Itin dažnos jos pastaruoju metu politinėje erdvėje. Todėl toliau bus išsamiau analizuojamos konkrečios situacijos, kada interesų konfliktas kyla privačiame juridiniame asmenyje (analizuojama teismų praktika bei doktrina) ir viešajame juridiniame asmenyje (analizuojama teismų praktika, įstatyminis reglamentavimas). Visų pirma, bus tiriama pati „interesų konflikto“ sąvoka, kuri, pažymėtina, nacionaliniu lygmeniu nėra pakankamai analizuota.

2.1. Interesų konflikto samprata ir sudėtinės dalys, interesų konflikto vertinimas

Kiekvienai teisei situacijai, kiekvienam teisės institutui yra būtinas teisingas, tinkamas ir išsamus apibrėžimas, definicija. Kalbant apie sąvoką „interesų konfliktas“ užsienio šalių literatūroje aptinkama nuomonių, jog ši sąvoka beveik niekur nėra tinkamai ir išsamiai atskleista⁶⁰. Net Anglijos Įmonių įstatyme nėra konkretaus apibrėžimo bei išsamios analizės apie šią definiciją. Toliau šiame poskyryje bus pateikiama analizė, kaip reikėtų traktuoti interesų konflikto situaciją, ją reguliuoti bei apibrėžti.

Civilinio kodekso 2.135 straipsnio 1 dalis netiesiogiai atskleidžia vieną iš pagrindinių atstovavimo santykių principų, kuris sako, jog atstovas turi veikti tik atstovaujamojo interesais. Jeigu atstovas, pažeisdamas suteiktas teises, sudaro atstovaujamojo interesams prieštaraujantį sandorį, toks sandoris atstovaujamojo reikalavimu gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu trečiasis asmuo apie tokį interesų konfliktą žinojo ar turėjo žinoti. Išnagrinėjime, kaip šita situacija aptariama užsienio šalių teisėje. Joje teigiama, jog tikslus ir konkretus interesų konflikto situacijos apibūdinimas daugelyje sričių yra mėgintas apibrėžti, tačiau tos pastangos – sąmoningai ar nesąmoningai – buvo nepakankamos. Per siaurą

⁶⁰ KUMPAN, Ch.; LEYENS, P. C. Conflicts of interest of financial intermediaries – towards a global common core in conflicts of interest regulation. *European company and financial law review*. UK: 2008, vol. 5, no.1 p. 75.

apibrėžimą pateikia ekonomistai, kurie sako, jog interesų konflikto situacija kyla, kai finansinių paslaugų teikėjas arba jam prilygintas agentas turi keletą skirtingų interesų, kurių buvimas sąlygoja galimą piktnaudžiavimą, kuris reikštų svarbios informacijos nuslėpimą, kuri yra būtina sėkmingam finansinių paslaugų teikimo reguliavimui⁶¹. Kaip matyti, šis apibrėžimas apima tik piktnaudžiavimą ir galimą informacijos nuslėpimą, tačiau neapima daugybės kitų galimų atvejų. Riba tarp „pakankamo ir perteklinio“ reglamentavimo labai siaura. Interesų konfliktas gali kilti ir tokioje situacijoje, kai viena sandorio šalis, atlikdama vienokius ar kitokius veiksmus, gali gauti daugiau naudos nei kontrahentas ir taip gali neigiamai paveikti kitą sandorio šalį. Šis apibrėžimas yra akivaizdžiai per platus, nes, pavyzdžiui, pirkimo – pardavimo sandorio šalių interesai visada yra priešingi; pardavėjas nori parduoti kuo brangiau savo prekę ar paslaugą, o pirkėjas – kuo mažesnėmis finansinėmis sąnaudomis ją įsigyti. Naujausios interesų konflikto sąvokos apibrėžties nuostatos įtvirtintos 2006 m. Anglijos Įmonių įstatyme. Čia įtvirtinta bendrovės vadovo pareiga vengti situacijų, kuriose jo asmeniniai interesai galėtų prieštarauti bendrovės interesams. Tokios pat nuostatos laikomasi ir Lietuvos nacionalinėje tiesėje, kur interesų konflikto sąvoka apibrėžiama gana panašiai. Tačiau net ir minėtas Įmonių įstatymas neatsako į klausimą, iš kokių dalių susideda interesų konfliktas. Tokia pati situacija ir su Europos Sąjungos teisės aktais. Juose pateikiamos specifinės interesų konflikto situacijos, tačiau nėra apibrėžiama pati interesų konflikto sąvoka. 2005 m. vasario 15 d. Europos Komisijos rekomendacijos 2005/162/EB dėl bendrovių, kurių vertybiniai popieriai yra įtraukti į biržos sąrašus, direktorių konsultantų arba stebėtojų tarybos narių vaidmens ir dėl (stebėtojų) tarybos komitetų⁶² 13.1. straipsnyje numatyta, jog direktorius turėtų būti laikomas nepriklausomu tik tais atvejais, kai jis nesaistomas jokių verslo, giminystės arba kitokių ryšių su įmone, jos kontrolinį akcijų paketą turinčiais akcininkais arba administracija, nes dėl to kyla interesų konfliktas ir atsiranda pavojus nesilaikyti savo nuomonės. Taigi šioje rekomendacijoje Europos Komisija pateikia atvejus, kada interesų konfliktas gali neabejotinai kilti. Panašios situacijos aptariamoms ir nacionalinėje teisės doktrinoje⁶³. Minimos rekomendacijos Antrajame priede (toliau – Priedas) nurodyti atvejai, kuriems esant galima interesų konflikto atsiradimo situacija. Paminėtina, kad ši Europos Komisijos rekomendacija yra šalims narėms neprivaloma, tačiau į ją reikėtų atsižvelgti nacionaliniams įstatymų leidėjams, jog būtų sukurta vieninga ir

⁶¹ *Ibid.*, p. 77.

⁶² OL, 2005 L 52, p. 56.

⁶³ MIZARAS, Vytautas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, 2.135 str. para. 270.

neprieštaringa rinkos sistema. Tarp direktoriaus konsultanto ir bendrovės arba tarp stebėtojų tarybos nario ir bendrovės gali kilti interesų konfliktas esant šioms situacijoms (Priedo 1 straipsnio a – i punktai) (paminėtini tik keli iš rekomendacijoje minimų punktų):

a) a punkte numatyta, jog interesų konfliktas gali kilti tada, kai direktorius konsultantas arba stebėtojų tarybos narys buvo bendrovės ar asocijuotos bendrovės vykdytysis direktorius, arba valdybos narys ir ėjo tokias pareigas ankstesnius penkerius metus;

b) c punkte numatyta, jog interesų konfliktas gali kilti tada, jei direktorius konsultantas arba stebėtojų tarybos narys gauna arba gavo esminį papildomą atlyginimą iš bendrovės ar asocijuotos bendrovės, išskyrus užmokestį, gautą už direktoriaus arba stebėtojų tarybos nario pareigas. Toks papildomas atlyginimas ypač apima dalyvavimą akcijų pasirinkimo sandoriuose arba kitokiose su nuo veiklos rezultatų priklausančiose apmokėjimo sistemose; jis neapima nustatytų kompensacijų sumų pagal pensijų planą (įskaitant atidėtas kompensacijas) už ankstesnį darbą bendrovėje;

c) e punkte numatyta, jog interesų konfliktas gali kilti tada, kai direktorius konsultantas arba stebėtojų tarybos narys turi arba turėjo per praėjusius metus svarbių verslo ryšių su bendrove ar asocijuota bendrove tiesiogiai kaip direktorius konsultantas arba stebėtojų tarybos narys, arba kaip partneris, akcininkas, organas, turintis tokius ryšius, direktorius arba viršesnis darbuotojas;

d) i punkte numatyta, jog interesų konfliktas gali kilti tada, kai direktorius konsultantas arba stebėtojų tarybos narys yra vykdančiojo direktoriaus arba valdybos nario arba asmenų, kurie buvo paminėti kituose punktuose (partnerio, akcininko ir pan.), artimu šeimos nariu.

Siekiant tikslaus/konkreto interesų konflikto sąvokos apibrėžimo, būtina išsiaiškinti pagrindines interesų konflikto taisykles. Pirmiausia aptartinos situacijos, kurios neturėtų patekti į interesų konflikto sąvoką. Elementariausias pavyzdys – pirkimo – pardavimo sandoris. Kaip jau buvo minėta anksčiau, viena šalis siekia padidinti gaunamą pelną, o kita – kuo mažesnėmis sąnaudomis gauti norimą daiktą. Šioje vietoje interesų konflikto negali būti, nes sandorio šalių interesai yra iš prigimties priešingi. Abiejų šalių interesai yra skirtingi, todėl nėra jokios būtinybės įstatyminiu pagrindu įtvirtinti šį reikalavimą. Taip pat yra situacijos, kurios privalomai turi patekti į interesų konflikto sąvoką. Viena iš tokių kilusi iš atstovo – atstovaujamojo santykių. Atstovavimo teisinių santykių esmė – juridinę reikšmę turinčių veiksmų atlikimas kito asmens vardu ir interesais; šie santykiai grindžiami

atstovaujamojo ir atstovo tarpusavio pasitikėjimu, atstovo lojalumu atstovaujajamam ir kruopščiu atstovaujamojo nurodymų vykdymu⁶⁴. Tačiau atstovaujamas negali pilnai kontroliuoti savo atstovo, nes atstovas, sudarydamas sandorius ar atlikdamas kitus atstovaujamojo jam pavestus veiksmus turi informacinę pranašumą prieš atstovaujimą, todėl atstovas savo veiksmais gali šiek tiek nukrypti nuo tų jam įgaliotų veiksmų atlikimo (kuriuos jam buvo įgaliojęs atlikti atstovaujamas)⁶⁵. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog šio užsienio teisės doktrinos teiginio atitikmenų galima rasti ir kasacinio teismo praktikoje⁶⁶. Minimioje nutartyje teigiama, kad kai atstovas, neturėdamas atstovaujamojo pritarimo, sudaro sandorį dėl turto pardavimo per mažą kainą, toks sandoris gali būti atstovaujamojo ginčijamas neginčijant įgaliojimo sąlygos dėl atstovo teisės savo nuožiūra nustatyti turto pardavimo kainą. Taigi atstovaujamas įgalioja atstovą veikti ir savo iniciatyva, pačiam priimti sprendimus. Tam, kad sandoris būtų pripažintas negaliojančiu Civilinio kodekso 2.135 straipsnio 1 dalies pagrindu, turi būti konstatuotas teisiškai reikšmingų aplinkybių visetas: pirma, atstovo sudaryto sandorio priešingumas atstovaujamojo interesams; antra, atstovo veikimas pažeidžiant suteiktas teises (įgalinimus); trečia, trečiojo asmens žinojimas ar turėjimas žinoti apie interesų konfliktą⁶⁷.

Išnagrinėjus argumentus, kas priklauso ir kas nepriklauso interesų konflikto sąvokai, galima išskirti šiuos kriterijus. Pirmiausia, kad kiltų interesų konfliktas, turi būti vienas kitam prieštaraujantys ar galintys prieštarauti interesai. Be to, interesų konflikto kilimui turi būti sutartiniai arba kitu pagrindu kilę santykiai tarp dviejų ar daugiau asmenų, iš kurių vienas turi priimti sprendimą kaip veikti kito interesais. Be sprendimo, kurį turi priimti vienas iš jų, daugiau nieko jam ir nereikia atlikti. Atstovas taip pat turi turėti diskrecijos teisę veikti taip, kaip jam toje situacijoje atrodo tinkamiausia. Atstovo veikimas taip, kaip jam atrodo tinkamiausia vienoje ar kitoje situacijoje, sukelia problemą – jam paliekama teisė nuspręsti, kokio veiksmo (sandorio) sudarymas yra tinkamiausias. Jeigu tuo metu atstovui, veikiant sąžiningai ir protingai, atrodė, jog tas sprendimas yra tinkamiausias atstovaujant atstovaujamojo interesus, jam negali kilti atsakomybė už tai, jeigu vėliau paaiškėja, kad priimtas sprendimas nebuvo pats optimaliausias. Atstovas turi turėti pareigą veikti kito

⁶⁴ Tokios pozicijos nuosekliai laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje. Žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 11 d. nutartį c. b. *J. R. v. M. P. ir kt.* Nr. 3K-3-521/2008, kat. 28.1; 41; 114.11.

⁶⁵ *cit. op.* 60, p. 80

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. *A. V. v. J. J., Š. Č.* Nr. 3K-3-614/2008, kat. 21.4.2.7.

⁶⁷ *Ten pat.*

asmens interesais. Kitais žodžiais tariant, atstovas turi turėti pareigą apsispręsti, kaip veikti išimtinai atstovaujamojo interesais, juolab kad vienokio ar kitokio atstovavimo būdo pasirinkimas turės atgarsį ir paties atstovo interesams arba gali turėti įtakos ir trečiojo asmens interesams, kuriems atstovas atstovauja⁶⁸. Tai akivaizdus pareigos veikti sąžiningai aspektas.

Paminėjus svarbiausius kriterijus, kurie sudaro interesų konflikto sąvoką galima pateikti tokią definiciją: interesų konfliktas kyla kada atstovas, kuris turi pareigą veikti kito asmens interesais, turi nuspręsti, kaip veikti to asmens interesais, kai jo paties asmeniniai ar kitokie interesai gali neleisti jo turimos minėtos pareigos įgyvendinti. Interesų konflikto sąvokos sudėtinės dalys turėtų būti tokios: turi egzistuoti interesas, kuris gali „konfliktuoti“ su kitu interesu; atstovas turi turėti galimybę priimti sprendimus savarankiškai (diskrecijos teisė); atstovas turi veikti aktyviai; atstovas turi veikti sąžiningai.

2.2. Privačių juridinių asmenų interesų konflikto situacija

Pradedant analizuoti šio skyriaus temą pažymėtina, jog šioje dalyje bus bendrais bruožais apibrėžiama privačių juridinių asmenų interesų konflikto galimos situacijos, trumpai apžvelgiama teismų praktika. Tokia šio darbo analizės tvarka pasirinkta todėl, jog likusiose darbo dalyse, ypač ketvirtojoje dalyje, bus išsamiai tyrinėjami šiame skyriuje nagrinėjamos situacijos ypatumai.

Civilinio kodekso 2.34 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog privatieji juridiniai asmenys yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus. Taigi privačių juridinių asmenų veiklos tikslas yra materialinės naudos sukūrimas juridinio asmens dalyviams ar kitoms glaudžiai susijusioms interesų grupėms⁶⁹. Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnis numato, jog bendrovės vadovas yra vienasmenis bendrovės valdymo organas, kuris *inter alia* atsako už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą. Per šią vadovo, kaip vienasmenio valdymo organo, prizmę ir bus analizuojamas šis skyrius.

Pažymėtina, jog teismų praktikoje gausu sprendimų, kuriuose privataus juridinio asmens vadovas pripažįstamas patekęs į interesų konflikto situaciją. Visgi pasitaiko, jog teismai dar daro klaidų analizuodami situacijas, kada privataus juridinio asmens vadovo asmeniniai interesai akivaizdžiai prieštarauja juridinio asmens interesams. Šalių ginčas kilo dėl žemės sklypo dalies nuomos teisės, kurią atsakovė R. P. neatlygintinai įgijo nusipirkusi

⁶⁸ *cit. op.* 60, p. 83.

⁶⁹ *cit. op.* 19, p. 227.

menkaverčius pastatus ir kuri buvo pagrindas sudaryti valstybinės žemės sklypo pirkimo – pardavimo sutartį, perleidimo teisėtumo. Ieškovas, teigdamas, jog atsakovas E. P., neturėdamas akcininkų ir valdybos leidimo tokiam sandoriui, viršydamas savo, kaip ieškovo atstovo įgaliojimus, pažeisdamas bendrovės įstatus ir civilinio kodekso 2.87 straipsnį, 6.760 straipsnio 1, 8 dalis, perleido savo sutuoktinei nepagrįstai didelės žemės sklypo dalies nuomos teisę. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino, konstatavo, jog atsakovas E. P., veikdamas kaip ieškovo atstovas, sudarydamas pirkimo – pardavimo sandorį su savo sutuoktine ir kartu įsigydamas dalį ginčo turto bendrosios jungtinės nuosavybės teise, pažeidė imperatyviają Civilinio kodekso 2.134 str. nuostatą, todėl šis sandoris negalioja Civilinio kodekso 1.80 straipsnio pagrindu. Panaikino ginčijamas pirkimo – pardavimo sutartis, taikė restituciją. Apeliacinės instancijos teismas atsakovo E. P. apeliacinį skundą patenkino, panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė. Ši byla pasiekė Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, kuris pasakė⁷⁰, jog atsakovui E. P. perleidus savo sutuoktinei atsakovei R. P. kasatoriui priklausiusius pastatus bei nuomos teisę į valstybinės žemės sklypo dalį neatlygintinai ir tapus šio turto bendrasavininkiu, susiklostė situacija, kurios atsakovas E. P. privalėjo vengti pagal Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 dalį, nes jo asmeniniai interesai prieštaravo ar galėjo prieštarauti juridinio asmens interesams. Byloje nebuvo nustatyta, kad atsakovas E. P. pranešė kitiems kasatoriaus valdymo organų nariams arba akcininkams apie tokį interesų konfliktą, kas sąlygojo Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 ir 5 dalyse nustatytų fiduciarinių bendrovės vadovo pareigų pažeidimą. Teismas tuo pačiu pažymėjo, kad atstovaujamojo ir atstovo interesų konfliktas draudžiamas ir bendrųjų atstovavimą reglamentuojančių normų. Civilinio kodekso 2.135 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu atstovas, pažeisdamas suteiktas teises, sudaro atstovaujamojo interesams prieštaraujantį sandorį, toks sandoris atstovaujamojo reikalavimu gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu trečiasis asmuo apie tokį interesų konfliktą žinojo ar turėjo žinoti. Nurodytą normą teismas taikė ir nagrinėjamoje byloje. Sandorio sudarymas su savo sutuoktine nepranešant apie interesų konfliktą bendrovės valdymo organų nariams arba akcininkams Civilinio kodekso 2.135 straipsnio 1 dalies taikymo prasme vertintinas kaip atstovo veikimas pažeidžiant jam suteiktas teises. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, tačiau kitais motyvais – pripažino sutartį negaliojančia civilinio kodekso 2.135

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. AB „Šilutės girnos“ v. R. P., E. P., Klaipėdos apskrities viršinininko administracija Nr. 3K-3-557/2009, kat. 27.7; 28.1; 45.6.

straipsnio 1 dalies pagrindu. Kaip matyti iš šios bylos aplinkybių, bendrovės vadovai dažnai mėgina neakivaizdžiai vadovaujantis juridinio asmens vadovo suteikiamomis galiomis „suteikti“ materialinės naudos sau, t.y. siekia patenkinti savo privačius interesus. O tai vienareikšmiškai sąlygoja interesų konflikto situacijos kilimą.

Dar viena situacija, kurią būtina paminėti dėl galimo interesų konflikto kilimo yra tokia, kai bendrovės vadovas, veikdamas bendrovės vardu, sudaro sutartį pats su savimi. Dar 2005 m. balandžio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje⁷¹ buvo nustatyta, jog pagal Civilinio kodekso 2.134 straipsnio 2 dalį ir Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 1 ir 8 dalis darytina išvada, kad kompetencijos požiūriu bendrovės vadovas, veikdamas bendrovės vardu, turi teisę sudaryti sutartį pats su savimi. Tačiau jis turi veikti taip, kaip pagal pareigas turi veikti juridinio asmens vadovas. Ši nutartis svarbi tuo, jog kasacinis teismas pasisakė tik dėl teisės normų (Civilinio kodekso 2.134 – 2.135 straipsnių) taikymo, kadangi kasaciniame skunde buvo pateikta nemažai naujų aplinkybių, o kasacinės instancijos teismas neturi teisės nagrinėti fakto klausimų, kurie nebuvo nagrinėti žemesnės instancijos teismuose. Teismas konstatavo, jog atsakovas M. M., veikdamas kaip bendrovės vadovas, turėjo pareigą vengti interesų konflikto. Interesų konfliktas atsirastų tada, jeigu atstovas, pažeisdamas suteiktas teises, sudarytų atstovaujamojo interesams prieštaraujantį sandorį (civilinio kodekso 2.135 straipsnio 1 dalis). Sandoris gali prieštarauti atstovaujamojo interesams, jeigu jis yra visiškai nereikalingas ar atstovaujajam nenaudingas. Vienas iš ieškinių pirmosios instancijos teismui reikalavimų buvo tas, jog bendrovės vadovas su bendrove sudarė autorinę sutartį dėl kompiuterinės draudiminių įvykių registravimo programos. Taigi šiuo atveju buvo sudarytas bendrovės vadovo, kaip jos atstovo, sandoris su pačiu savimi. Teismas pažymėjo, jog interesų konflikto nesudarytų tokios sutarties sudarymas. Interesų konfliktas gali būti dėl nuostolių padarymo, kai perkamos per brangios prekės ar paslaugos. Kadangi šios aplinkybės dėl minimos autorinės sutarties sudarymo ieškinyje nebuvo nurodytos ir bylos nagrinėjimo metu nebuvo nustatinėjamos, kasacinės instancijos teismas jų negalėjo nagrinėti. Taigi, kiekvienu atveju sprendžiant, ar atstovo sudarytas atstovaujamojo vardu sandoris su pačiu savimi yra sukeliantis interesų konfliktą ir yra negaliojantis, yra sprendžiama pagal kiekvienos konkrečios situacijos faktines aplinkybes, t.y. įvertinant to sandorio ekonominį nenaudingumą atstovaujajam, taip pat įvertinant, kokias teises pasekmes toks sandoris sukelia.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c. b. *UAB „Coris Vilnius“ v. M. M.* Nr. 3K-3-230/2005, kat. 21.4.2.8; 44.2.4.1; 24.1.

2.3. Viešųjų juridinių asmenų interesų konflikto situacija

Viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (Civilinio kodekso 2.34 straipsnio 2 dalis). Priešingai nei privačiųjų juridinių asmenų atžvilgiu, viešųjų juridinių asmenų steigėjai negauna jokios materialinės naudos iš viešojo juridinio asmens veiklos. Jeigu privatus juridinis asmuo veikia pelningai, tai šio juridinio asmens dalyviai gali gauti dalį pelno, pavyzdžiui, dividendų pavidalu, t.y. gauti materialinės naudos iš sėkmingos juridinio asmens veiklos. Tuo tarpu viešojo juridinio asmens dalyvis negali gauti pelno dalies, jeigu viešasis juridinis asmuo veikia pelningai.

Civilinio kodekso 2.34 straipsnio 2 dalyje nurodytas neišsamus sąrašas viešųjų juridinių asmenų teisinių formų. Pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo⁷² 2 straipsnio 1 dalį valstybės įmonė yra iš valstybės turto įsteigta arba įstatymų nustatyta tvarka valstybei perduota įmonė, kuri nuosavybės teise priklauso valstybei ir jai perduotą ir jos įgytą turtą valdo, naudoja bei juo disponuoja patikėjimo teise. Pagal to paties straipsnio 2 dalį, savivaldybės įmonė yra iš savivaldybės turto įsteigta arba įstatymų nustatyta tvarka savivaldybei perduota įmonė, kuri nuosavybės teise priklauso savivaldybei ir jai perduotą ir jos įgytą turtą valdo, naudoja bei juo disponuoja patikėjimo teise. Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo⁷³ 2 straipsnio 1 dalį viešoji įstaiga yra pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ir teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą. Pagal Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymo⁷⁴ 2 straipsnio 1 dalį biudžetinė įstaiga yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, įgyvendinantis valstybės ar savivaldybės funkcijas ir išlaikomas iš valstybės ar savivaldybės biudžetų asignavimų, taip pat iš Valstybinio socialinio draudimo fondo, Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetų ir kitų valstybės pinigų fondų lėšų.

Toliau bus nagrinėjamos konkrečios praktinės situacijos, į kurias patenka viešųjų juridinių asmenų vadovai, kada yra supainiojami viešieji ir privatūs interesai. Bus vadovaujamosi Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje

⁷² Valstybės žinios, 1994, Nr. 102 – 2049.

⁷³ Valstybės žinios, 1996, Nr. 68 – 1633.

⁷⁴ Valstybės žinios, 1995, Nr. 104 – 2322.

tarnyboje įstatymu, Vilniaus apygardos administracinio bei Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo praktika, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos išaiškinimais bei sprendimais.

Visų pirma, reikia nusistatyti viešojo juridinio asmens vadovo statusą. Pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 2 straipsnio 1 dalį, asmenimis, dirbančiais valstybės tarnyboje laikomi *inter alia* asmenys, dirbantys valstybės ir savivaldybių įmonėse, biudžetinėse įstaigose ir turintys administravimo įgaliojimus, asmenys, dirbantys viešosiose įstaigose, kurios gauna lėšų iš Lietuvos valstybės ar savivaldybės biudžetų ir fondų, ir turintys administravimo įgaliojimus, taip pat kiti asmenys, turintys viešojo administravimo įgaliojimus. Minimas įstatymas įtvirtina siauresnę nei civilinis kodeksas, interesų konflikto sąvoką. Pagal viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymą, interesų konfliktas – situacija, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti sprendimą ar dalyvauti jį priimant, ar įvykdyti pavedimą, kurie susiję ir su jo privačiais interesais. Iš šio apibrėžimo matyti, jog asmuo, dirbantis valstybės tarnyboje, interesus gali supainioti atlikdamas savo pareigas arba vykdydamas pavedimą. Pagal Civilinį kodeksą, atstovas atstovaujamojo interesus gali pažeisti ne tik vykdydamas savo pareigas (atstovas gali būti ne tik juridinis, bet ir fizinis asmuo), bet ir veikdamas savo nuožiūra (diskrecija) ir geriausiai atstovaujamojo interesais. Šioje vietoje pastebėtina, jog pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymą, įmonės ar įstaigos vadovo galimybės savo nuožiūra priimti sprendimus yra gana ribotos. Taip yra jau vien dėl to, jog valstybės tarnybos paskirtis – garantuoti viešąjį interesą⁷⁵. Tad valstybės tarnyboje viešasis interesas turi dominuoti privačių interesų atžvilgiu. Todėl visi vadovo priimami sprendimai privalo tenkinti tik viešuosius interesus. Jokios materialinės naudos pats vadovas ar jo atstovaujamas juridinis asmuo negali gauti. Priešingai, nei privatus juridinis asmuo, kurio pagrindinis tikslas – pelno siekimas.

Kadangi valstybės tarnybos teisiniuose santykiuose didžiulę reikšmę turi viešasis interesas, tas pats viešasis interesas reikalauja, kad visuomenė (bendruomenė) turėtų pasitikėjimą valstybės tarnautojais. Tą pasitikėjimą turi sustiprinti griežta ir skaidri valstybės pareigūnų veiklos kontrolė bei atskaitomybė visuomenei. Negalima toleruoti tokių situacijų,

⁷⁵ 2004 m. gruodžio 13 d. Konstitucinio Teismo nutarimas. Skelbta: *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181 – 6708.

kai asmeniniai ar grupiniai interesai iškeliami aukščiau valstybės/visuomenės interesų. Panašios pozicijos laikosi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas⁷⁶.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. – *OECD*) nemažai dėmesio skiria interesų konfliktų situacijų analizei ir teikia rekomendacijas bei gaires valstybėms, kaip išvengti tų situacijų viešajame sektoriuje. Pastaruoju metu interesų konfliktai viešajame sektoriuje kelia itin didelį visuomenės susirūpinimą, kelia nepasitikėjimą valdžios institucijomis. Be abejojimo, privačiame sektoriuje taip pat jau seniai kėlė susirūpinimą privačių verslo subjektų nesąžiningumas, ko pasekoje yra pažeidžiami akcininkų, kreditorių, o taip pat ir visos visuomenės interesai. Neabejotina, jog tokie veiksmai viešajame sektoriuje kelia dar didesnę visuomenės ir suinteresuotų asmenų pasipiktinimą. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atlikto tyrimo duomenimis, viešojo sektoriaus pareigybės, kuriose dažniausiai galimos interesų konflikto situacijos, yra ministrai, aukščiausių pareigybių viešųjų juridinių asmenų darbuotojai, muitinės pareigūnai, prokurorai, teisėjai ir t.t.⁷⁷ Šios pareigybės vienos iš aukščiausių, taip pat galima pasakyti – autoritetingiausių, viešojo sektoriaus pareigybių. Akivaizdu, kad jose ir galimos didžiausios interesų konfliktų situacijos. Bet tuo pačiu šiose pareigybėse dažniausiai ir būna supainiojami viešieji ir privatūs interesai. Svarbu paminėti ir tai, jog interesų konfliktų situacijos dažniausiai kyla, kai valstybės tarnautojai už savo veiklą (ar neveikimą) gauna dovanas, kada priimami sprendimai, naudingi valstybės tarnautojo asmeninio verslo interesams (nors, pvz.: asmuo, eidamas ministro pareigas, negali turėti asmeninio verslo, t.y. negali turėti bendrovės akcijų, tačiau daugeliu atvejų akcijos perleidžiamos su ministru ar kitu valstybės tarnautoju susijusiems asmenims), taip pat dažnos situacijos, kada šeiminiai santykiai sąlygoja interesų konflikto situacijos kilimą (pvz.: viešosios įstaigos vadovui paskelbus konkursą ir jo sąlygas akivaizdu, kad konkrečius reikalavimus atitinka tik, sakykime, jo sūnaus atstovaujamas privatus juridinis asmuo) ir t.t.⁷⁸

Interesų konflikto situacija gali kilti staiga. Tą iliustruoti būtų galima tokiu pavyzdžiu. Pas savivaldybės tarybos narį ateina vieno suinteresuoto privataus juridinio asmens atstovas ir paprašo inicijuoti projektą, kurį įgyvendinus viena įmonė galėtų nesunkiai laimėti konkursą atlikti tuos darbus ar teikti atitinkamas paslaugas. Už šio projekto

⁷⁶ 2004 m. gegužės 25 d. Konstitucinio Teismo nutarimas. Skelbta: *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 85 – 3094.

⁷⁷ OECD (2005) OECD guidelines for managing conflict of interest in the public service. In *Policy Brief* [interaktyvus]. 2005 m. rugsėjis [žiūrėta 2011-02-22], p. 4. prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/31/15/36587312.pdf> [žiūrėta 2011-02-22].

⁷⁸ *Ibid.*, p. 2.

įgyvendinimą (nors jis, tarkime, yra visiškai nenaudingas ir nereikalingas visuomenės poreikių tenkinimui) privataus juridinio asmens atstovas pažada atsilyginti finansiškai. Sutikęs už atlygį pradėti įgyvendinti projekto rengimą, savivaldybės tarybos nario pareigos ir privatūs interesai sukeltų interesų konflikto situaciją. Galima ir kita situacija, kada akivaizdaus interesų konflikto būtų galima išvengti. Pavyzdžiui, tas pats savivaldybės tarybos narys, tarybos balsavime nusišalina nuo balsavimo pranešdamas, jog jam dalyvaujant priimtas sprendimas gali sukelti ir sukels viešųjų ir privačių interesų konflikto situaciją, nes savivaldybės tarybos nario žmona yra pagrindinė akcininkė tos bendrovės, su kuria savivaldybės administracija žada sudaryti atliekų surinkimo ir išvežimo sutartį. Jeigu minėtas tarybos narys būtų balsavęs, tai būtų buvęs akivaizdus viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo 3 straipsnio 2 punkto ir 11 straipsnio 1 ir 2 dalies pažeidimas. Taip pat interesų konflikto situacija gali egzistuoti ir tam tikrą laiką praeityje. To pavyzdys galėtų būti, pavyzdžiui, kai valstybės tarnautojas su šalto ir karšto vandens tiekėju tariasi, kokias kainas nustatyti, nes jos tuo metu buvo per aukštos. Valstybės tarnautojas gali žinoti, jog po kurio laiko, sakykime, po pusės metų pas tiekėją atsilaisvins aukštas pareigas suteikianti teisė užimti darbo vieta. Dabartiniu metu derėdamasis jis gali daryti atitinkamas nuolaidas ar kokiu nors kitu būdu mėginti „įtikti“ tiekėjui, kadangi yra įsitikinęs, jog palankus tiekėjui sprendimas leis jam turėti geresnes galimybes įsidarbinti pas tiekėją.

Jeigu privatus interesas iš esmės kelia pavojų tinkamam valstybės tarnautojo pareigų vykdymui, tokia situacija labiau vertinama kaip piktnaudžiavimas tarnyba ar tarnybine padėtimi, arba net atitinkama korupcijos forma negu kaip interesų konfliktas.

Praktikoje pasitaiko situacijų, kai egzistuoja tam tikrų valstybės tarnyboje dirbančio asmens pareigų priešprieša. Paminėtina viena Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo išnagrinėta byla⁷⁹. Vienos darbo grupės veikloje aiškiai ir konkrečiai buvo pasireiškęs pareiškėjo privatus interesas, nes minimos darbo grupės sudarymo ir veiklos pagrindas buvo asociacijos, su kuria pareiškėją ir jos sutuoktinį siejo narystė bei pareigos, kreipimasis. Esant tokiai situacijai, pareiškėjos dalyvavimas minėtos darbo grupės veikloje buvo negalimas. Kalbant apie minėtą pareigų priešpriešą, viena vertus, toks asmuo turi pareigą vykdyti savo tiesiogines tarnybines funkcijas. Kita vertus, toks asmuo taip pat turi pareigą vengti interesų konflikto. Teismas konstatavo, jog kaip turi būti išspręsta ši valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens pareigų priešprieša, būtent ir yra numatyta viešųjų ir privačių interesų derinimo

⁷⁹ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis a. b. *J. R. v. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, Nr. A⁴⁴² – 1422/2010, kat. 19.

valstybinėje tarnyboje įstatyme. Pagal minėto įstatymo 11 straipsnio 1 ir 2 dalis, minėta pareigų priešprieša yra sprendžiama suteikiant viršenybę pareigai vengti interesų konflikto. Teismas pareiškėjos teiginius, kuriais ji teigė, jog nagrinėjamu atveju tiesioginių tarnybinių pareigų vykdymas buvo viršesnis už viešųjų ir privačių interesų derinimo taisyklės, atmetė kaip nepagrįstus.

Toliau analizuojant Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas bei šiek tiek modifikuojant ir papildant tezes, kurios buvo pateiktos šio darbo „Interesų konfliktas“ dalyje paminėtina, jog aplinkybės, dėl kurių gali kilti interesų konflikto situacija, pačios savaime dar nėra laikomos interesų konflikto buvimu. Jos gali būti vadinamos tik prielaidomis interesų konflikto kilimui. Valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens tarnybinėje veikloje atsiradus vienokioms ar kitokioms šios veiklos vykdymo aplinkybėms, minėtos aplinkybės, išreiškiančios prielaidas interesų konfliktui kilti, kartu su minėtomis konkrečiomis tarnybinės veiklos aplinkybėmis virsta interesų konfliktu.

Atrodytų, jog Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas ir jame įtvirtinamos procedūros ir veiksmai asmeniui, kuriam gali iškilti interesų konflikto situacija, yra tikrai nesunkiai suvokiamos. Žinant, o dažnai šiose situacijose – jaučiant, kad privatūs interesai gali susikirsti su viešaisiais, užtenka visiškai nusišalinti nuo vienokio ar kitokio sprendimo priėmimo ar dalyvavimo tokio sprendimo procedūroje ir apie tai informuoti kitus procedūroje dalyvaujančius asmenis bei savo vadovą. Tą imperatyviai numato ir Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 11 straipsnio 2 dalis. Tačiau praktikoje pasitaiko labai daug situacijų, kur šių įstatymo nustatytų normų yra sąmoningai ar nesąmoningai nesilaikoma. Kelmės rajono savivaldybės administracijos vyriausioji specialistė jaunimo reikalams J. D. dalyvavo konkurse, kuriame buvo atrenkami kandidatai į tris naujas specialybes. Akivaizdžiausias interesų konfliktas buvo tame, jog ji pati dalyvavo konkurse kaip dalyvė ir, tuo pačiu, buvo vertinimo komisijoje, kuri ir reitingavo konkurso dalyvius. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija nustatė⁸⁰, jog valstybės tarnyboje dirbančių asmenų privatūs interesai visada netinkamai paveikia ir kompromituoja sprendimus, kuriuos rengiant, svarstant ar priimant tokie asmenys dalyvauja. Būdamą tokioje situacijoje J. D. privalėjo aktyviai veikti, t.y. Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nustatyta tvarka minėtą kilusį konfliktą pašalinti – atsisakyti pasiūlymo dirbti pagal konkursą laimėtose pareigose (likviduoti privatų interesą) arba

⁸⁰ Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2010 m. vasario 17 d. sprendimas Nr. KS-14.

visiškai nusišalinti nuo veiklos atrankos komisijoje ir informuoti apie tai kitus procedūrose dalyvaujančius asmenis bei savo vadovą. Apie tokių aplinkybių įgyvendinimą komisija informacijos neturėjo. Komisija pripažino J. D. pažeidus Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą. J. D. apskundė šį sprendimą Vilniaus apygardos administraciniam teismui, bet skundas buvo atmestas.

Dar vienas įdomus argumentas ir užimama pozicija yra ta, jog dažnai valstybės tarnautojai, išpainioję į interesų konflikto situaciją, teigia, jog jie nedalyvavo priimant vienokį ar kitokį sprendimą, jog jų balsas neturėjo jokios reikšmės priimant atitinkamą sprendimą (pavyzdžiui, už sprendimo priėmimą savivaldybės taryboje balsavo beveik absoliuti dauguma narių, tame tarpe ir asmuo, kaltinamas supainiojęs viešuosius ir privačius interesus. Absoliučia dauguma atvejų teigiama, jog jo balsas neturėjo jokios lemiamos įtakos). Vyriausioji tarnybinės etikos komisija daugelyje savo priimtų sprendimų⁸¹ konstatuodavo, jog asmuo, dirbantis valstybės tarnyboje, negali dalyvauti jokiose sprendimui parengti ir (ar) priimti nustatytose procedūrose, jeigu nagrinėjamas klausimas susijęs ir su jo privačiu interesu. Įpareigojimas valstybinėje tarnyboje dirbantiems asmenims vengti interesų konfliktų yra formalus ir nenustatinėjamas remiantis padariniais, t.y. nesvarbu, ar buvo siekta iš atitinkamo klausimo rengimo, svarstymo ar priėmimo gauti naudos sau (savo artimam asmeniui), ar ne.

Iš keleto praktikoje pasitaikiusių atvejų galima manyti, jog valstybės tarnautojai dar gerai nesupranta, jog valstybės tarnybos teikiamos galimybės negali būti naudojamos asmeniniam pasipelnymui ar politinei veiklai. Valstybės tarnautojas negali naudotis savo statusu savo ar sau artimų asmenų arba kitų asmenų privačiai naudai gauti. Šioje vietoje paminėtina, jog pats kontrolės mechanizmas, kuris leidžia identifikuoti, kada kyla viešųjų ir privačių valstybės tarnautojo interesų konfliktas yra pakankamas. Tačiau esminis klausimas, kodėl valstybės tarnautojai taip dažnai ir taip akivaizdžiai pažeidinėja, atrodytų, aiškiai suprantamas teisės normas. Taip pat dar nėra susiformavusio suvokimo, jog valstybės tarnautojų veiklos ir priimamų sprendimų kontrolė – svarbi visuomenės pasitikėjimo valstybe ir jos teise, sąlyga⁸². Apie atsakomybės taikymo problematiką bus kalbama kitoje šio darbo dalyje, kurioje bus sugretinamos privataus juridinio ir viešojo juridinio asmens vadovų sampratos bei analizuojami už jų veiklos pažeidimus kylančios atsakomybės klausimai.

⁸¹ žr. pvz.: Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. gruodžio 16 d. sprendimą Nr. KS-103; Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2010 m. balandžio 21 d. sprendimą Nr. KS-33.

⁸² 2004 m. gruodžio 13 d. Konstitucinio Teismo nutarimas. Skelbta: *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181 – 6708.

3. Privataus juridinio asmens vadovas v. Viešojo juridinio asmens vadovas

Šioje darbo dalyje bus glaustai pateikiamos privataus ir viešojo juridinio asmenų vadovų sampratos pagal Akcinių bendrovių įstatymą bei atitinkamų viešųjų juridinių asmenų veiklą reglamentuojančius įstatymus. Ypatingas dėmesys skiriamas atleidimo iš užimamų pareigų bei atsakomybės klausimams, kuris, kaip minėta šio darbo įžangoje, yra šiek tiek skirtingas. Taip pat paminėtina ir tai, jog vadovo atleidimo iš minėtų pareigų klausimai Lietuvos teismų praktikoje ilgą laiką buvo sprendžiami nevienodai. Taigi ši darbo dalis ir bus nagrinėjama vadovaujantis šiais argumentais. Šios dalies pabaigoje darbo autorius pateiks išvadą nagrinėtais klausimais, kuri galėtų padėti spręsti praktikoje neretai kylančias problemas.

3.1. Privataus ir viešojo juridinio asmens vadovo atsakomybės klausimai

Pradedant analizuoti privačių ir viešųjų juridinių asmenų atsakomybės klausimus už fiduciarinių ir kitų pareigų pažeidimus, būtina trumpai paminėti minimų juridinių asmenų vadovų padėtį juos paskyrusiuose juridiniuose asmenyse.

Privatų juridinį asmenį ir jo vadovą siejančių santykių ypatumai leidžia konstatuoti, jog Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 4 dalies nuostatos dėl su vadovu sudaromos darbo sutarties ir galimybės sudaryti visiškos materialinės atsakomybės darbo sutartį leidžia teigti, jog tai patvirtina bendrovės vadovo, kaip darbo teisinių santykių subjekto, statusą. Taip pat šią tezę sustiprina tai, jog Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog bendrovės vadovas organizuoja kasdieninę bendrovės veiklą, priima į darbą darbuotojus bei juos atleidžia, sudaro ir nutraukia su jais darbo sutartis, skatina bei skiria nuobaudas. Šioje vietoje akcentuotina tai, jog bendrovę ir jos vadovą sieja specifiniai santykiai – „vidiniai“ ir „išoriniai“. „Vidiniuose“ santykiuose (kasdienės bendrovės veiklos organizavimas, naujų darbuotojų priėmimas/atleidimas, skatinimas ir pan.) vadovas laikytinas kaip darbo teisinių santykių subjektas. Šiuo atveju jam taikoma materialinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos Darbo kodeksą⁸³. „Išoriniuose“ santykiuose (sutarčių su verslo partneriais sudarymas, paskolų teikimas/gavimas ir pan.) vadovas, veikiantis kaip bendrovės atstovas ir padaręs žalos bendrovei, atsakys pagal civilinius

⁸³ Valstybės žinios, 2002, Nr. 64 – 2569.

įstatymus. Tokios pozicijos laikosi ir nacionalinė teismų praktika⁸⁴. Teismų praktika laikosi nuostatos, jog bendrovės vadovą ir bendrovę sieja sutartiniai santykiai. Taip pat akcentuojama, jog bendrovės vadovo buvimas bendrovės organu lemia tai, jog daugelis vadovo teisių ir pareigų atsiranda įstatymo, o ne sutarties pagrindu, todėl vadovo ir bendrovės santykiams daugiau būdingi įstatyminio atstovavimo bruožai⁸⁵. Teisės doktrinoje yra ir kitokių nuomonių. Kai kas tokią teismų praktikoje suformuotą ir jau eilę metų nekintančią nuostatą kritikuoja ir su ja nesutinka⁸⁶ teigdami, jog negalima paneigti darbo sutarties egzistavimo tarp bendrovės ir vadovo bei nesutinkama su tuo, jog subjektas gali turėti du teisinius statusus – ir įstatyminio atstovo, ir įgaliotinio pagal pavedimo sutartį. Sutikti su šia nuomone negalima dėl šių priežasčių. Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 1 dalį bendrovės vadovas yra vienasmenis bendrovės valdymo organas. Bendrovė vadovo buvimas bendrovės organu lemia tai, jog daugelis vadovo teisių ir pareigų atsiranda įstatymo, o ne sutarties pagrindu. Bendrovę ir vadovą sieja fiduciarinės pareigos – lojalumas, veikimas išimtinai bendrovės interesais, rūpestingumas, sąžiningumas, atidumas, kvalifikuotas vadovavimas bendrovei ir daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad bendrovė, kuriai jis vadovauja, veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus. Visos šios pareigos įtvirtintos įstatymuose. Teismų praktika neneigia, jog su vadovu sudaroma darbo sutartis. Bendrovės vadovo, kaip bendrovės valdymo organo ir bendrovės atstovo teises ir pareigas beveik išimtinai numato tik įstatymų nuostatos (Akcinių bendrovių įstatymas numato, jog bendrovės santykiuose su kitais asmenimis bendrovės vardu vienvaldiškai veikia bendrovės vadovas (19 straipsnio 6 dalis); bendrovės vadovas privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų interesais (19 straipsnio 8 dalis); bendrovės vadovas savo veikloje vadovaujasi įstatymais, kitais teisės aktais, bendrovės įstatais, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais, stebėtojų tarybos bei valdybos sprendimais ir pareiginiais nuostatais (37 straipsnio 7 dalis); Civilinio kodekso 2.87 straipsnyje įtvirtintos juridinio asmens valdymo organo pareigos ir kt. Akivaizdu, jog visos šios pareigos yra labiau civilinio teisinio nei darbo teisinių santykių

⁸⁴ žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 20 d. nutartį c. b. *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.* Nr. 3K-7-444/2009, kat. 19.2; 27.7; 36.2; 37; 44.2.1; 44.2.2; 44.2.4.1; 44.5.2.17.

⁸⁵ žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 16 d. nutartis c. b. *V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė ir kt.* Nr. 3K-7-760/2001, kat. 2.11; 13; 50; taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 20 d. nutartį c. b. *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G.P.* Nr. 3K-7-444/2009, kat. 19.2; 27.7; 36.2; 37; 44.2.1; 44.2.2; 44.2.4.1; 44.5.2.17 ir kt.

⁸⁶ *cit. op.* 6, p. 125.

pobūdžio. Teisės doktrinoje šis aspektas buvo mėgintas nagrinėti, tačiau teismų praktiką paneigiančių išvadų prieita nebuvo⁸⁷.

Išnagrinėjus privataus juridinio asmens vadovo teisinį statusą reikia išsiaiškinti, kokie skirtumai ir kokie panašumai sieja bendrovės vadovą ir viešojo juridinio asmens vadovą. Pirmiausia paminėtina tai, jog skiriasi atskirų viešųjų juridinių asmenų vadovų statusas atskiras viešųjų juridinių asmenų teisinės formas reglamentuojančiuose įstatymuose. Vienoks jis yra pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, kitoks pagal Viešųjų įstaigų įstatymą, dar kitoks – pagal Biudžetinių įstaigų įstatymą. Tuo pačiu bus analizuojami ir atsakomybės bei atleidimo iš pareigų pagrindai.

Visų pirma, sprendžiant bet kokio juridinio asmens vadovo atleidimo iš pareigų klausimą yra svarbu tiksliai nusistatyti to juridinio asmens teisinį statusą sudarančių ypatumų visumą, specialius reikalavimus, susijusius su šio klausimo reglamentavimu. Kalbant apie vieną iš viešųjų juridinių asmenų teisinių formų – savivaldybės įmonę ir jos vadovą, būtina paminėti du dalykus. Pirma, svarbu išanalizuoti, koku būdu toks vadovas gali būti atleistas. Antra, atleidimo ypatumai. Nagrinėjant pirmąjį, Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 9 straipsnio 1 d. numatyta, jog įmonės organai yra įmonės savininko teisės ir pareigas įgyvendinanti institucija ir vienasmenis valdymo organas – įmonės vadovas. Minimo įstatymo 11 straipsnio 7 dalyje nustatyta, jog savininko teisės įgyvendinančiai institucijai priėmus motyvuotą sprendimą atšaukti vadovą, su juo sudaryta darbo sutartis nutraukiama Darbo kodekso nustatyta tvarka. Tame pačiame straipsnyje numatyta, jog vadovas turi teisę vienvaldiškai sudaryti sandorius, t.y. teisę valdyti, naudoti bei disponuoti įmonės turtu, nuo jo veiklos priklauso įmonės veiklos efektyvumas. Savivaldybės ir valstybės įmonės vadovui yra suteikti ganėtinai platūs įgaliojimai, todėl vadovą ir jį į pareigas paskyrusį įmonės savininką sieja pasitikėjimo santykiai. Kaip teisingai akcentuojama teismų praktikoje, šio vienasmenio valdymo organo kompetencija turi nemažai panašumų su akcinių bendrovių vadovų įgaliojimais⁸⁸. Šią nuostatą patvirtina ir tai, jog minimo įstatymo 11 straipsnio 9 dalyje numatyta, jog įmonės vadovas, nevykdantis arba netinkamai vykdamas pareigas, nurodytas Civiliniame kodekse, Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatyme, kituose įstatymuose bei įstatuose, privalo padarytą žalą atlyginti visiškai. Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas numato, jog reikia vengti situacijos, kai vadovo ir valdybos narių

⁸⁷ GEDEIKIS, Mindaugas. Bendrovės vadovo civilinė atsakomybė (1). *Juristas*, 2010, nr. 1, p. 4.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 10 d. nutartis c. b. *I.B. v. Skuodo rajono savivaldybė, SI „Skuodo šiluma“* Nr. 3K-3-326/2010, kat. 11.9.10.10.

asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti įmonės interesams. Kaip jau buvo minėta anksčiau, apie tokį interesų konflikto situacijos kilimą būtina pranešti. Jei to nėra padaroma, savivaldybės administracijos direktorius gali pateikti argumentus/įrodymus savivaldybės tarybai ir pastaroji sprendžia, ar atšaukti vadovą iš pareigų. Taigi valstybės ir savivaldybės įmonės vadovo, kaip vienasmenio valdymo organo reikšmė lemia ir tai, jog įmonės savininkas turi neapribotą teisę atšaukti įmonės vadovą iš pareigų. Pagal Akcinių bendrovių įstatymą visuotinis akcininkų susirinkimas taip pat turi neribotą/absoliučią teisę atšaukti bendrovės vadovą iš užimamų pareigų. Tokia pozicija sveikintina, nes skatina ir bendrovės, ir įmonės vadovą veikti kuo atidžiau, kuo rūpestingiau, kuo atsakingiau, vengti galimų interesų konfliktų kilimų. Kuo didesnis pasitikėjimas tarp į pareigas paskirto vadovo ir jį į pareigas paskyrusio subjekto – tuo didesnė galimybė paskyrusiajam subjektui atšaukti vadovą iš pareigų.

Kitoks reglamentavimas numatytas Viešųjų įstaigų įstatyme. Viešosios įstaigos vadovui, skirtingai nei privataus juridinio asmens vadovui, netaikomas atšaukimo institutas, kurio taikymas darbo teisėje vertinamas kaip darbo sutarties nutraukimo pagrindas. Priešingai nei privataus juridinio asmens vadovo, viešosios įstaigos vadovo darbo santykių atsiradimas negali būti grindžiamas fiduciarinių pavedimo teisinių santykių atsiradimu. Tačiau teismų praktikoje vis dėlto teigiama, jog, kita vertus, šis motyvas nepaneigia viešosios įstaigos vadovui keliamų aukštų lojalumo, rūpestingumo, sąžiningumo, interesų konfliktų vengimo ir pan. reikalavimų⁸⁹. Darytina išvada, jog Viešųjų įstaigų įstatymas, priešingai nei Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas bei Akcinių bendrovių įstatymas nesuteikia visuotiniam dalininkų susirinkimui (savininkui) absoliučios teisės nutraukti darbo sutartį su šios įstaigos vadovu. Labai svarbu paminėti tai, jog žiūrint istoriniu aspektu, anksčiau pagal Viešųjų įstaigų įstatymą viešosios įstaigos steigėjas turėjo absoliučią, jokių aplinkybių nesaistomą teisę atleisti iš pareigų viešosios įstaigos vadovą (Viešųjų įstaigų įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2003-09-24 iki 2004-02-14). Minimos redakcijos Viešųjų įstaigų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 4 punktas numatė, jog viešosios įstaigos savininko kompetencijai priklauso skirti ir atleisti iš pareigų viešosios įstaigos administracijos vadovą ir nustatyti jo atlyginimą. Teismų praktika suvienodinta šiuo klausimu buvo minėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartimi c. b. Nr. 3K-7-161/2009, kurioje pasisakyta, jog viešosios įstaigos steigėjas neturi absoliučios teisės nutraukti darbo sutartį su

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. *V. G. v. Viešoji įstaiga „Vilniaus butai“* Nr. 3K-7-161/2009, kat. 11.9.12; 11.9.13; 11.11; 95.3; 95.6.2.

vadovu. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog pagal Biudžetinių įstaigų įstatymą yra nustatytas toks pats apribojimas. Jį taip pat pripažįsta ir teismų praktika⁹⁰. Šis įstatyminis reglamentavimas ir teismų praktika ateityje turėtų būti keistina dėl šių motyvų. Pirma, visi viešieji juridiniai asmenys savo esme yra ne pelno siekiantys subjektai. Neginčijama tai, jog valstybės ir savivaldybės įmonių bei viešųjų įstaigų tikslai yra specifiniai ir skirtingi. Tačiau manytina, jog tokio tikslo, kaip viešųjų interesų tenkinimas vykdant visuomenei naudingą veiklą turi būti griežčiau, ir kas svarbiausia – operatyviau užtikrinamas. Antra, geriausias to pavyzdys – Viešosios įstaigos „Vilnius – Europos kultūros sostinė“ veikla. Tik pradėjus vykdyti šį projektą bei skirstant lėšas jau kilo pagrįstų įtarimų, ar projektui skirtos lėšos buvo naudojamos sąžiningai. Plėtojant projektą ir toliau skirstant jam panaudoti suteiktas lėšas tapo akivaizdu, jog lėšos naudojamos neskaidriai. Savaimė suprantama, viešasis interesas buvo grubiai pažeistas. Tačiau iki pat šios dienos atsakomybės nesulaukė nei vienas šios viešosios įstaigos vadovas, kurių buvo ne vienas. Tai sąlygoja, jog tuomečiai įstaigos vadovai dabartiniu metu gali dirbti bet kokią darbą, kad ir valstybės tarnyboje ir už savo ankstesnę veiklą gali likti nenubausti. Pažvelgus į kitų šalių praktiką, paminėtinas vienas atvejis, kurio aplinkybės ir, kas svarbiausia, po to sekę veiksmai galėtų būti panaudojami ir Lietuvoje. 2010 metų pabaigoje Austrijoje kilo skandalas dėl 2 mln. eurų iššvaistymo vieno festivalio metu. Tą pačią akimirką buvo nušalinti festivalio vadovai tam laikui, kol vyksta aplinkybių tyrimas. Jeigu bus nustatyta, jog vadovai nekalti – jie galės grįžti į savo pareigas. Neabejotina, jog už priverstinės pravaikštos laiką jiems bus atlyginta tokia suma, kokia būtų gauta jiems einant pareigas ir gaunant užmokestį pagal darbo sutartį. Kyla klausimas – kodėl tokios praktikos nesilaikyti ir Lietuvoje. Tai galima būtų pritaikyti ne tik minimu viešosios įstaigos „Vilnius – Europos kultūros sostinė“ atveju, bet ir daugybėje kitų panašių situacijų. Suteikiant absoliučią teisę viešosios įstaigos steigėjai – savivaldybės tarybai nušalinti nuo pareigų įstaigos vadovą ne tik kad bus užtikrintas ir apgintas viešasis interesas, bei sustabdomas galimas neteisėtas/nusikalstamas lėšų švaistymas (kuris, beje didžiąja dalimi finansuojamas iš biudžeto lėšų), bet ir bent šiek tiek pakeltas visuomenės pasitikėjimas viešąją valdžia, kuris dabartiniu metu tikrai yra smukęs iki neregėto lygio.

Iš paminėtų aplinkybių kyla pagrįstos abejonės dėl dabartinių įstatymų leidėjo požiūrio į viešųjų interesų užtikrinimą bei skaidrų lėšų panaudojimą projektams, kurie turi atgarsį ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu, pavyzdžiui, Europos Sąjungos lygmeniu. Todėl

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis c. b. *A. N. v. Lietuvos Kultūros ministerija* Nr. 3K-7-308/2008, kat. 11.9.10.10; 19.2; 19.4.

turėtų būti taisomas Viešųjų įstaigų įstatymas viešosios įstaigos steigėjui suteikiant teisę skirti ir atleisti viešosios įstaigos vadovą, t.y. gražinant galioti aukščiau minėtą įstatymo redakciją, kuri suteikė absoliučią, jokių aplinkybių nesaistomą teisę atleisti iš pareigų viešosios įstaigos vadovą. Gali kilti klausimų, ar šia teise nebus piktnaudžiaujama siekiant nepagrįstai atšaukti iš pareigų įstaigos vadovą. Tačiau šioje vietoje paminėtina, kad sprendimus savivaldybės taryboje, kuri yra įstaigos steigėja, priima visa savivaldybės taryba balsų dauguma (lygiai taip pat, kaip pagal Akcinių bendrovių įstatymą sprendimus priima visuotinis akcininkų susirinkimas, kuris taip pat turi neribotą teisę atšaukti bendrovės vadovą). Siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimams valdžia, vienu asmenų diskriminavimui ir privilegijų teikimui kitiems gali būti kaip argumentas, kodėl nereikia suteikti įstaigos steigėjui absoliučios teisės atšaukti vadovą iš pareigų. Neabejotina, jog tokie sprendimai priklauso nuo tuo metu valdžioje esančios politinės jėgos. Tačiau įstatyminiu reglamentavimu niekada nebus įmanoma numatyti visų situacijų, kurioms esant vienokie ar kitokie sprendimai gali būti priimti. Įtvirtinant įstatyme normą, suteikiančią įstaigos steigėjai absoliučią teisę atšaukti vadovą iš pareigų, suteiktų daugiau teisių ir galimybių įstaigos steigėjui greičiau pašalinti netinkamą ir nesąžiningą vadovą iš pareigų. Toks įstatymo pakeitimas, neabejotina, padėtų geriau kovoti su piktnaudžiavimu užimamomis pareigomis (net neabejotina, kad minėtu „Vilnius – Europos kultūros sostinė“ projektu šios įstaigos vadovai tenkino savo asmeninius ar su jų aplinka susijusių asmenų interesus, be pagrindo švaistė projekto įgyvendinimui skirtas lėšas). Tokiu būdu būtų sumažinta galimybė kilti interesų konfliktui, nes vadovui už tokius veiksmus kiltų galimybė iš karto netekti darbo.

Išnagrinėjus viešųjų juridinių asmenų vadovų atsakomybės klausimus bei pasiūlius reglamentavimo pakeitimus, būtina išanalizuoti ir tai, kokia atsakomybė ir pagal kokias teisės normas taikoma privataus juridinio asmens vadovui. Kaip minėta šio darbo įžangoje, neišvengiamai reikia paminėti ir atsakomybės reglamentavimo skirtumus, kurie pasireiškia taikant atsakomybę bendrovės vadovui ir valstybės tarnautojui (viešojo juridinio asmens vadovui). Tai neatsiejama šio darbo dalis, nes bendrovės vadovą ir bendrovę, kaip jau ne kartą minėta, sieja fiduciariniai teisiniai santykiai, tačiau tokie santykiai nesieja viešojo juridinio asmens vadovo ir jį į pareigas paskyrusio asmens. Be abejo, nenuginčijama tai, jog viešojo juridinio asmens vadovui keliami taip pat itin aukšti lojalumo, rūpestingumo, atidumo, sąžiningumo ir kt. reikalavimai.

Kadangi bendrovę ir jos vadovą kaip atstovą su trečiaisiais asmenimis sieja „išoriniai“ santykiai, atsakomybės klausimai ir bus analizuojami per šią prizmę. Įstatymuose

įtvirtinta ne materialinė bendrovės vadovo, kaip valdymo organo, atsakomybė, o būtent civilinė atsakomybė pagal civilinį kodeksą, kurios esminis požymis yra įtvirtintas Civilinio kodekso 6.251 straipsnyje – visiško nuostolių atlyginimo principas. Taip pat su šiuo principu glaudžiai susijęs specifinis bendrovės vadovo teisinis statusas – fiduciarinių pareigų laikymasis. Kaip jau minėta, civilinė atsakomybė grindžiama Civilinio kodekso 6.251 straipsniu, o darbuotojo materialinė atsakomybė pagal bendrąją Darbo kodekso 254 straipsnyje įtvirtintą taisyklę yra ribota. Pastebėtina, kad iki 2009 m. lapkričio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarties Nr. 3K-7-444/2009 priėmimo teismų praktika buvo nevienoda. Vienose nutartyse bendrovės vadovo, kaip bendrovės valdymo organo, atsakomybė buvo traktuojama kaip civilinė, kitose – kaip materialinė. Su šia suvienodinta praktika belieka tik sutikti, juolab, kad šita atsakomybės rūšis (civilinė atsakomybė) padeda pilnai atlyginti neteisėtais ir fiduciarines bendrovės vadovo pareigas pažeidžiančiais veiksmais padarytus nuostolius, sukeltą žalą.

Įdomi situacija su atsakomybės kilimu atsiskleidžia išanalizavus Valstybės tarnybos įstatymą. Minimo įstatymo 32 straipsnis nustato materialinės atsakomybės sąlygas ir žalos atlyginimo tvarką. 32 straipsnio 1 d. numato, jog valstybės tarnautojas turi atlyginti savo neteisėta kalta veika valstybės ir savivaldybės institucijai ir įstaigai padarytą tiesioginę materialinę žalą. Tiesioginė materialinė žala yra tiesioginiai nuostoliai. Nurodoma, jog atlygintinos žalos dydis negali būti didesnis nei 6 vidutiniai valstybės tarnautojo darbo užmokesčiai. Taip pat straipsnyje numatytas naikinamasis 1 mėnesio terminas pareikšti reikalavimą dėl žalos atlyginimo neteisimine tvarka. Praleidus šį terminą, galima tiesiogiai kreiptis į teismą. Minimo straipsnio 6 dalyje numatytas atvejis, kai valstybės tarnautojas nesutinka su jį į pareigas priėmusio asmens sprendimu dėl padarytos žalos atlyginimo. Jis kreipiasi į teismą ir toks kreipimasis sustabdo žalos atlyginimo išieškojimą. Taigi pagal Civilinį kodeksą ir Valstybės tarnybos įstatymą nuostolių atlyginimo tvarka skirtinga. Pagal Civilinį kodeksą, bendrovės vadovo padaryta žala bendrovei negali būti išieškoma iš jam mokamos algos. Ši įstatyminė nuostata, įtvirtinta Valstybės tarnybos įstatyme visai suprantama, nes bylinėjimais teismuose kainuoja. Todėl numatytas reguliavimas neteisimine tvarka gera valia atlyginti padarytą žalą yra sveikintinas. Labai abejotina, ar privataus juridinio asmens akcininkų susirinkimas irgi būtų toks „atlaidus“ bendrovės vadovui, kuris pateko į interesų konflikto situaciją, pavyzdžiui, pasididindamas sau, kaip bendrovės vadovui, atlyginimą. Net ir geranoriškai vadovui atlyginus žalą, likti vadovaujamos pareigose jam nebūtų galimybių.

4. Interesų konfliktas esant fiduciariniams teisiniams santykiams

Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 dalis numato, jog juridinio asmens valdymo organo narys privalo vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams. Minimo straipsnio 5 dalis nurodo veiksmus, kurių juridinio asmens valdymo organas turi imtis kai susiduria su tokia situacija. Juridinio asmens valdymo organo narys privalo pranešti kitiems juridinio asmens valdymo organo nariams arba juridinio asmens dalyviams apie aplinkybes, dėl kurių kyla ar gali kilti interesų konfliktas, ir nurodyti jų pobūdį bei, jei įmanoma, vertę. Ši informacija turi būti pateikta raštu arba įrašyta į juridinio asmens organų posėdžio protokolą. Kaip matyti iš pateikto fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto situacijos įstatyminio reglamentavimo, įstatymų leidėjas gana abstrakčiai numatė situaciją, kada bendrovės valdymo organo nario (šio darbo nagrinėjimo kontekste – vienasmenio bendrovės valdymo organo – vadovo) asmeniniai interesai gali susikirsti su jo vadovaujamos bendrovės interesais. Daug išsamiau ir aiškiau tokia situacija aptariama 2006 m. Anglijos Įmonių įstatyme, kurio analize ir bus vadovaujama siekiant išsamiai išsiaiškinti Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 dalies normos prasmę. Taip pat bus analizuojama Anglijos, Australijos, Kanados teismų praktika, kuri leis aiškiau suvokti, kaip konkrečiose situacijose pasireiškia interesų konfliktas ir kaip būtų tinkamiausia jį išspręsti.

Bendriausia prasme, bendrovės vadovas turi vengti situacijos, kurioje jis turi ar gali turėti tiesioginį ar netiesioginį interesą, kuris kertasi ar gali kirstis su bendrovės interesais. Tokia pat nuostata įtvirtinta ir Civiliniame kodekse. Šios situacijos vengimas itin svarbus kai bendrovės vadovas naudoja bet kokį bendrovei priklausantį turtą, informaciją ar galimybes, atsirandančias žinant ar turint tai, kas priklauso bendrovei. Užsienio doktrinoje teigiama, jog tai pakeičia nuo seno vartojamą „jokių konfliktų“ (angl. – *no conflict*) taisyklę⁹¹. Šioje vietoje būtina paminėti *Industrial Development Consultants Ltd v. Cooley*⁹² sprendimą. Minima kompanija vertėsi statybų verslu. Cooley buvo architektas ir kompanijos generalinis direktorius. Vyko derybos su Eastern Gas Board dėl keturių dujų saugyklų statybos. Tačiau jos baigėsi nesėkmingai. Industrial Development Consultants Ltd generaliniam direktoriui kompanija, su kuria vykusios derybos nutrūko, pasiūlė jam pačiam asmeniškai projektuoti saugyklas. Cooley melagingai pranešė, jog dėl sveikatos problemų turi pasitraukti iš

⁹¹ HICKS, A.; GOO, S. H. *Cases and materials on company law*. UK: Oxford university press, 2008. p. 397.

⁹² cituojama pagal *cit. op.* 23, p. 219.

kompanijos. Valdyba tokį prašymą patenkino ir atleido jį iš kompanijos generalinio direktoriaus pareigų. Iš karto po to, kai buvo atleistas, Cooley sudarė pelningą kontraktą su kompanija, su kuria vykusios derybos dėl statybos darbų buvo nutrūkusios. Kas svarbiausia, jog Cooley naujasis kontraktas buvo tokios pat apimties kaip ir siūlytas Industrial Development Consultants Ltd, kai generalinio direktoriaus pareigas ėjo Cooley. Teisėjas Roskill J. nusprendė, jog Cooley pažeidė savo fiduciarines pareigas. Pagrindinis šioje byloje suformuluotas principas buvo tas, jog asmuo, esantis fiduciariniuose teisiniuose santykiuose negali tapti susitarimo dalyviu, kuriame jo asmeniniai interesai gali prieštarauti tam, kieno interesus jis yra įpareigotas saugoti ir ginti.

Užsienio doktrinoje⁹³ pareiga vengti interesų konflikto skirstoma į dvi dalis (aspektus) – pareiga vengti konfliktų (angl. – *no conflicts*) ir negauti iš to naudos (angl. – *no profit*). Toliau šiame darbe ir bus analizuojami šie du aspektai.

Analizuojant fiduciarinę pareigą vengti interesų konflikto paminėtina, jog anksčiau ši pareiga būdavo suprantama labai siaurai. Vadovas buvo laikomas pažeidusiu fiduciarines pareigas netgi tada, kada jis veikė sąžiningai ir nesiekė naudos sau. Ankstesnio reglamentavimo pavyzdys – *Aberdeen Railway Company v. Blaikie Bros*⁹⁴. Geležinkelio kompanija derėjosi dėl kėdžių pirkimo iš Blaikie Bros kompanijos. Vienas iš Aberdeen Railway Company valdybos narių tuo pačiu buvo ir Blaikie Bros generalinis direktorius. Taigi šioje situacijoje buvo kilęs interesų konfliktas. Interesų konflikto minimoje situacijoje kilimas akivaizdus. Asmuo, kaip Aberdeen Railway Company direktorius buvo suinteresuotas nusipirkti kėdes kaip įmanoma žemesne kaina. Tuo tarpu tas asmuo, kuris tuo pat metu buvo ir kitos kompanijos generalinis direktorius, buvo suinteresuotas minėtas kėdes parduoti kuo didesne kaina. Šioje vietoje buvo visiškai nesvarbu tai, jog tas asmuo, kuris buvo abiejų kompanijų direktorius, vienos kompanijos valdymo organų sudėtyje buvo tik vienas iš keleto vadovų. Dabartinis teisinis reglamentavimas ne tik bendrosios teisės sistemos šalyse, bet ir nacionalinėje teisėje bendrovės vadovui suteikia plačias teises veikti gera valia (angl. – *good faith*) bendrovės interesais. Tačiau jeigu kokių nors veiksmų bendrovės vadovas yra neįgaliotas atlikti arba savo veiksmais pažeidžia kitas savo fiduciarines pareigas, galima asmeninė bendrovės vadovo atsakomybė. Dabar Blaikie Bros galėtų reikalauti įpareigoti sudaryti kėdžių pirkimo – pardavimo sandorį, bet Aberdeen Railway Company tada galėtų reikšti ieškinį tam vienam iš savo vadovų, kuris užima vadovaujančias pareigas ir

⁹³ BOROS, E.; DUNS, J. *Corporate law*. UK: Oxford university press, 2008, p. 201.

⁹⁴ cituojama pagal *cit. op.* 23, p. 202.

Blaikie Bros kompanijoje dėl bet kokių kilusių nuostolių atlyginimo. Tokios pat nuostatos bei požiūris pripažįstamas ir Lietuvos teismų praktikoje⁹⁵. Joje teigiama, jog pats sandoris, sudarytas kilus interesų konfliktui savaime nėra negaliojantis. Pirmiausiai yra tikrinama ir nustatinėjama, ar sudarytas sandoris nebuvo visiškai nereikalingas atstovaujajam, ar jis nesukėlė nepagrįstos žalos. Ir tik tuo atveju, jeigu sandoris pripažįstamas kaip nenaudingas atstovaujajam (bendrovei), toks sandoris laikomas kaip prieštaraujantis bendrovės interesams ir yra negaliojantis, o bendrovės vadovas, kuris sudarė tokį sandorį, turi atlyginti padarytus nuostolius visiškai.

4.1. Vadovo ir bendrovės sandoriai

Minėtoje *Aberdeen Railway Company v. Blaikie Bros* byloje teismas konstatavo, jog sandoris tarp vadovo ir bendrovės sukelia interesų konfliktą ir toks sandoris yra draudžiamas. Esminis argumentas, kodėl toks sandoris draudžiamas yra tas, jog tokia situacija atima galimybės vadovui veikti sąžiningai ir priimti objektyvius sprendimus. Tačiau, kaip buvo priimta laikyti vėliau, tokie sandoriai tampa nedraudžiami esant dviem sąlygoms:

Pirma, toks sandoris gali būti pripažįstamas galiojančiu esant visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimui (vadovas apie tai turi pranešti). Visuotinis akcininkų susirinkimas gali suteikti galimybę, kitaip tariant, duoti sutikimą sandoriui sudaryti. Nesant tokio sutikimo, vadovas būtų laikomas pažeidusiu fiduciarines pareigas, konkrečiai – pareigą vengti situacijų, kada vadovo asmeniniai interesai gali prieštarauti bendrovės interesams⁹⁶. Tokia nuostata labai liberali ir leidžianti per daug nesuvaržyti verslo plėtojimo galimybių, kadangi, kaip rodo ir nacionalinė teismų praktika, ne visi sandoriai, sudaryti net ir nesant visuotinio akcininkų pritarimo, yra negaliojantys. Kaip matyti iš vienos Vilniaus apygardos teismo nutarties⁹⁷, teismai laikosi nuostatos, jog net ir pritarimo iš valdymo organų nebuvimas dar nesąlygoja to, jog sandoris bus pripažįstamas negaliojančiu. Šioje byloje ieškovas apeliaciniame skunde teigė, jog atsakovas sandorį sudarė neturėdamas bendrovės valdybos sutikimo. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog sandorio pripažinimas negaliojančiu šiuo pagrindu būtų tada, jeigu atsakovas tyčia būtų padaręs žalos ieškovui,

⁹⁵ žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartį c. b. *UAB „Coris Vilnius“ v. M. M.* Nr. 3K-3-230/2005. kat. 21.4.2.8; 44.2.4.1; 24.1.

⁹⁶ *cit. op.* 94, p. 203.

⁹⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 20 d. nutartis c. b. *UAB „Geosprendimai“ v. G. K.* Nr. 2A-627-275/2010, kat. 44.2.4.1; 121.21.

negaudamas bendrovei naudos, kurią privalėjo gauti. Teismas pripažino, jog valdybos sutikimas buvo būtinas ginčijamam sandoriui sudaryti, tačiau jos sudarymas nebuvo sąlyga žalai atsirasti. Sutikimo nebuvimas neleidžia daryti išvados apie ieškovo negautas pajamas ir tokiu būdu padarytą žalą. Šioje byloje teismai konstatavo, jog ieškovas neįrodė aplinkybių, kurios būtų pagrindas konstatuoti, jog atsakovas, kaip vadovas, pažeidė savo fiduciarines pareigas bendrovei. Ši Vilniaus apygardos teismo nutartis svarbi tuo, jog teismai nepripažįsta prezumpcijos, kad visais atvejais sandoris, sudarytas pažeidžiant fiduciarines bendrovės vadovo pareigas, yra draudžiamas. Kiekvienu atveju svarbios konkrečios faktinės aplinkybės.

Lietuvos apeliacinis teismas vienoje iš savo naujausių išnagrinėtų bylų⁹⁸ suformulavo keletą svarbių taisyklių. Ieškovo vadovas, sudarydamas įmonės turto perleidimo sandorį, turėjo šį turtą perleisti už ieškovo akcininkų nustatytą turto vertę arba gauti pritarimą dėl turto perleidimo už mažesnę vertę. Byloje nebuvo nustatyta, jog toks akcininkų pritarimas buvo gautas. Tačiau apeliacinės instancijos teisėjų kolegija, kaip ir anksčiau minėtoje Vilniaus apygardos teismo nutartyje, visos bylos aplinkybių kontekste konstatavo, jog akcininkų sutikimo nebuvimas nesudaro pagrindo naikinti pasirašytą akcijų perleidimo sutartį. Priimdamas tokį sprendimą, teismas konstatavo tokių būtinų aplinkybių visumą: pirma, jeigu vadovas netinkamai vykdo savo pareigas, akcininkai gali išreikšti nepasitikėjimą vadovu ir atleisti jį iš pareigų. Akcininkai to nebuvo padarę, o tiesiog ginčijo sandorį; antra, ieškovas savo galimai pažeistas teises dėl akcininkų pritarimo nebuvimo, sudarant ginčijamą sandorį, galėtų ginti reikšdamas tiesioginį reikalavimą šį sandorį sudariusiam vadovui, o ne siekti nuginčyti jau sudarytą sandorį, tuo pačiu pažeidžiant ir trečiojo asmens teises (byloje nebuvo nustatyta, jog trečiasis asmuo buvo nesažiningas); trečia, akcininkai turi būti aktyvūs ir protingai apdairūs bei turi operatyviai stebėti bei domėtis įmonės veikla.

Antra, toks sandoris gali būti pripažįstamas galiojančiu, jeigu jis neprieštarauja bendrovės įstatams ir kitiems bendrovės veiklos dokumentams (savaime suprantama, jog įstatai ir kiti bendrovės veiklos dokumentai negali prieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms). Ne kiekvienas sandoris, sudarytas esant vadovo privačiam ir bendrovės interesų konfliktui sukelia neigiamas pasekmes. Tačiau ne visais atvejais yra patogų gauti visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą. Tai ypač didelė problema bendrovėse, kuriose didelis akcininkų skaičius, arba kurios akcininkai yra užsienio subjektai ir pan. Tokiu atveju bendrovės įstatuose geriausia nurodyti, jog leidimą bendrovės vadovui sudaryti sandorius

⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 n. rugsėjo 7 d. nutartis c. b. *BUAB „Midoja“ v. UAB „Gintarinė mūza“*, J. K. Nr. 2A-605/2010, kat. 21.4.1.1.

gali duoti bendrovės valdyba. Praktikoje su tokia problema neturėtų būti susiduriama, nes mažose bendrovėse valdyba dažniausiai ir taip yra nesudaroma, o veikia visuotinis akcininkų susirinkimas ir vienasmenis valdymo organas – vadovas.

4.2. Vadovo statuso turėjimas konkuruojančiose bendrovėse

Ankstesnėje užsienio šalių teismų praktikoje buvo laikomasi griežtos nuostatos, jog visais atvejais, kai vienas vadovas vadovauja dviem ar daugiau bendrovių, tai visada sukelia interesų konfliktą. Vėliau šita nuostata sušvelnėjo ir buvimas dviejų konkuruojančių bendrovių vadovu nėra laikomas kaip fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto pažeidimas, išskyrus keletą aplinkybių. Visų pirma, tokia vadovo padėtis gali pažeisti fiduciarinę pareigą tada, kada yra atskleidžiama konfidenciali informacija, kurios kitas asmuo tokiomis aplinkybėmis neturėtų galimybės sužinoti. Tokios situacijos pavyzdys galėtų būti vadovo atstovavimas dviem maisto pramonės sektoriaus bendrovėms. Viena iš bendrovių (A) gamina jogurtą, kuris yra itin paklausus rinkoje dėl savo ekologiškos sudėties bei specifinio skonio, kuris išgaunamas pagal specifinę, kitiems konkurentams nežinomą, formulę. Tokiu atveju, jei tas pats vadovas užima vadovaujančias pareigas ir kitoje bendrovėje (B), kuri taip pat gamina jogurtą, bet ne tokį skanų, tai vadovas galėtų panaudoti tik jam, kaip A bendrovės vadovui žinomą formulę ir panaudoti ją padidinant B bendrovės jogurto pardavimus. Tokiu atveju vienu metu būti ir bendrovės A, ir bendrovės B vadovu asmuo negalėtų, nes būtų akivaizdus jo, kaip A bendrovės vadovo, fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto pažeidimas. Antra, fiduciarinė vadovo pareiga vengti interesų konflikto nebus pažeista tol, kol toks vadovavimas neprieštarauja vienos iš bendrovių įstatams ar kitiems bendrovės veiklą reglamentuojantiems dokumentams. Jeigu bendrovės įstatuose ar kituose jos dokumentuose numatyta, jog vadovas negali eiti kitų vadovaujančių pareigų kitoje bendrovėje, ir vadovas vis tiek jas užima kitoje bendrovėje, kurios įstatai ar kiti dokumentai to nedraudžia – jis bus pažeidęs pirmajai bendrovei turimą fiduciarinę pareigą vengti interesų konflikto situacijos.

Plus Group Ltd v. Pyke byloje⁹⁹ ieškovai reikalavo priteisti nuostolius, patirtus dėl to, jog vienas iš jų buvusių vadovų sudarė sandorį su bendrovės pagrindiniu klientu. Plus Group Ltd buvo kontroliuojama dviejų asmenų – Pyke ir Plank, kurie buvo bendrovės vieninteliai akcininkai ir vadovai. Pablogėjus Pyke sveikatai, akcininkų santykiai žymiai pablogėjo, Pyke

⁹⁹ cituojama pagal *cit. op.* 35, p. 310.

buvo atleistas iš bendrovės, jam buvo nustota mokėti išmokas, taip pat bendrovė perkėlė savo buveinę į kitą vietą. Pyke, likęs be darbo ir be pajamų, sudarė sandorį kaip ne Plus Group Ltd įgaliotas asmuo su pagrindiniu minėtos bendrovės klientu. Plank kreipėsi į teismą prašydamas priteisti nuostolius už Pyke turėtos fiduciarinės pareigos bendrovei pažeidimą. Teismo sprendimas šioje byloje nebuvo netikėtas, nes jis buvo paremtas konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis. Teismas konstatavo, jog šiuo atveju jokio fiduciarinės pareigos pažeidimo nebuvo, kadangi Pyke vienašališkai buvo atleistas iš bendrovės, kitaip tariant – išmestas nepaliekant jokio pragyvenimo šaltinio. Tačiau net neabejotina, kad kitu atveju, jeigu faktinės aplinkybės būtų kitokios, toks Pyke veiksmas būtų pripažįstamas kaip fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto pažeidimas.

Įdomi situacija su Akcinių bendrovių įstatymo raida. 2000 m. liepos 13 d. įstatymo, Nr. VIII-1835 redakcijoje, 23 straipsnyje buvo numatyti valdymo organų narių teisių apribojimai. Stebėtojų tarybos, valdybos narys, administracijos vadovas, negavęs išankstinio jį išrinkusio organo leidimo, negali būti kitos, panašia ūkine veikla užsiimančios įmonės arba įmonės, tęsiančios bendrovės gamybos ar paslaugų procesą ir produkcijos realizavimą, stebėtojų tarybos ar valdybos (ar jas atitinkančių organų) nariu ar administracijos vadovu. Administracijos vadovas, negavęs jį išrinkusio valdymo organo leidimo, negali būti jokios kitos įmonės administracijos vadovu. Taigi pirminėje Akcinių bendrovių įstatymo redakcijoje buvo konkrečiai numatyti atvejai, kada minimi ribojimai buvo taikomi galimam bendrovės valdymo organo paskyrimui. Kaip matyti, ribojimas bendrovės vadovui būti kitos bendrovės vadovu beveik absoliutus, turintis sąsajų su anksčiau minėtomis *Aberdeen Railway Company v. Blaikie Bros* bylos aplinkybėmis. Naujos redakcijos įstatyme¹⁰⁰ nebeliko atskiro straipsnio, numatančio apribojimus bendrovės valdymo organams. 31 straipsnio 6 dalis numatė, jog stebėtojų tarybos nariu negali būti bendrovės, dukterinės bendrovės ir šią bendrovę patronuojančios bendrovės vadovas ar valdybos narys. Taip pat atsirado teisės norma, nukreipianti į kituose įstatymuose numatytus apribojimo atvejus. 33 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog valdybos nariu negali būti bendrovės, dukterinės bendrovės ir šią bendrovę patronuojančios bendrovės stebėtojų tarybos narys. Tokia minėtų straipsnių redakcija galiojo iki 2009 m. liepos 31 dienos (keista 2009 m. liepos 17 d. įstatymu Nr. XI – 354). Dabartinėje įstatymo redakcijoje bendrovės vadovo teisė ir galimybė tuo pačiu būti kitos bendrovės vadovu ar kitu valdymo organo nariu nėra visais atvejais ribojama. Įstatymo 19 straipsnio 9

¹⁰⁰ Valstybės žinios, 2003, Nr. 123 – 5574.

dalį numato, jog kiekvienas kandidatas į bendrovės vadovo pareigas, valdybos ir stebėtojų tarybos narius privalo pranešti jį renkančiam organui, kur ir kokias pareigas jis eina, kaip jo kita veikla yra susijusi su bendrove ir su bendrove susijusiais kitais juridiniais asmenimis. Į vienas ar kitas valdymo organo pareigas renkamas asmuo jį renkančiam organui pateikia pranešimą ar kitokios formos dokumentą, kuriuo jis sutinka būti paskirtas kitos bendrovės valdymo organo nariu. Jeigu skiriančiosios bendrovės renkantis organas nustato, jog kitos bendrovės vadovas yra tinkamas eiti dar vienos bendrovės vadovo pareigas (pavyzdžiui, nenustatoma aplinkybių, kurios leistų pagrįstai teigti, jog kitos bendrovės vadovui gali kilti interesų konfliktas, nes jo jau vadovaujama bendrovė veikia tame pačiame gamybos ar prekybos lygmenyje, turi sutartis su tais pačiais konkrečiais klientais ir kitų vadovujančių pareigų ėjimas gali taip pat sukelti interesų konflikto situaciją), vadovas gali eiti vadovaujančias pareigas ir kitoje bendrovėje. Tokios pat nuostatos laikosi ir teismų praktika¹⁰¹. Kitoje byloje¹⁰² nuostoliai ieškovui buvo padaryti bendrais atsakovų UAB „Geolituka“ ir ieškovo įmonės vadovo A. R. veiksmais, kadangi atsakovui UAB „Geolituka“ be pagrindo buvo pervesti pinigai už faktiškai neatliktus darbus, prisidengiant neteisėtais ginčo sandoriais, o ieškovo įmonės vadovas (kuris tuo pat metu buvo ir atsakovo UAB „Geolituka“ pagrindinis akcininkas) sudarė sąlygas šiems neteisėtiems veiksams bei faktiškai juo atliko. Šioje byloje atsakovas A. R. buvo ieškovo M. R. firmos ir UAB „Geolituka“ direktorius. Ieškovo M. R. firmos vadovas nesažiningai sudarinėjo tariamus sandorius UAB „Geolituka“ naudai. Teismai konstatavo, jog sutartys dėl darbų atlikimo, darbų priėmimo – perdavimo aktai, taip pat sąskaitos – faktūros priimtos ir pasirašytos tarp tų pačių asmenų tarpusavyje, o būtent tarp atsakovo A. R. ir trečiųjų asmenų G. G. ir L. J., kurie tuo pačiu metu buvo ir M. R. firmos ir UAB „Geolituka“ darbuotojai. Kaip matyti iš paminėtos nutarties, tuo atveju, kai vienos bendrovės vadovas eina ir kitos bendrovės vadovo pareigas ir tuo pačiu yra pastarosios pagrindinis akcininkas – labai didelė galimybė kilti interesų konfliktui. Atsakovas naudojo ieškovo turtą trečiojo asmens naudai, veikė akivaizdžioje interesų konflikto situacijoje, taip pat nieko apie ginčo sandorius nepranešė ieškovo dalyviams. Tokios situacijos itin dažnos praktikoje, kurias spręsti ir nuo jų sulaikyti vadovus galima būtų kitiems juridinio asmens dalyviams aktyviau domintis vadovo veikla, jo sudaromais sandoriais. Taip pat priimant asmenį į vadovaujančias pareigas jam reikėtų

¹⁰¹ žr. pvz.: Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 18 d. nutartį c. b. UAB „Sanda“, A. Ž. v. UAB „Colis“ Nr. 2A-71-368/2008, kat. 27.3.2.1; 121.21.

¹⁰² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 23 d. nutartis c. b. M. R. firma „(duomenys neskelbtini)“ v. UAB „Geolituka“, A. R. Nr. 2A-280/2010, kat. 21.4.1.5; 27.1; 27.7; 44.2; 116.1.

atskleisti tam tikrą informaciją ir atliktinus veiksmus (pavyzdžiui, direktoriaus pareiginiuose nuostatuose nurodyti, jog su kita jo vadovaujama bendrove sudaryti sandoriai privalomai bus peržiūrėti visuotiniame akcininkų susirinkime, kuris ir spęs, ar su susijusia bendrove vadovo sudaryti sandoriai atitinka įstatymų reikalavimus, įstatus, kitus bendrovės veiklą reglamentuojančius dokumentus, neprieštaruoja bendrovės tikslams ir pan.). Tokios nuostatos galėtų prevenciškai labiau paveikti vadovą, jis atidžiau vengtų interesų konflikto, o jam kilus – nedelsiant praneštų apie tai. Tuo pačiu tai sąlygotų daug tamesnius fiduciarinius teisinius santykius tarp bendrovės ir jos vadovo, nes tokios nuostatos įpareigotų vadovą laikytis dar didesnių sąžiningumo, atidumo ir rūpestingumo reikalavimų, sustiprintų vadovo pareigą vengti interesų konflikto situacijų. Be to, tai sąlygotų bendrovės vadovo atsakomybės neišvengiamumą, nes jis žinotų, jog visais atvejais jo sudaryti sandoriai su kita jo vadovaujama bendrove bus neišvengiamai patikrinti.

Sekančiame poskyryje analizuojama situacija, kai vadovas turi kitose bendrovėse akcijų, tačiau jose neužima vadovaujančių pareigų.

4.3. Vadovas kaip kitų bendrovių akcininkas

Aukščiau aptartame poskyryje apie galimybę vienos bendrovės vadovui tuo pačiu būti ir kitos ar kitų bendrovių vadovu nustatyta, jog Lietuvos teisės aktai, užsienio šalių doktrina nedraudžia užimti vienam asmeniui kelių bendrovių vadovaujančius postus. Būtina nustatyti ir situaciją bei reglamentavimą ir tokiu atveju, kai vienos bendrovės vadovas kitose bendrovėse neina vadovaujančių pareigų, tačiau yra tų bendrovių akcininkas (dalininkas, pajininkas). Vadovas, turėdamas kitos bendrovės akcijų, pavyzdžiui, 20 procentų, negali nurodyti tos bendrovės vadovui ar valdymo organams, kad reikia sudaryti sandorį su viena ar kita bendrove ar kitu subjektu. Šioje situacijoje nedidelė tikimybė, jog gali iškilti vadovo, kaip bendrovės valdymo organo, ir akcininko, kaip kitos bendrovės dalyvio, interesų konflikto situacija. Tačiau situacija būtų priešinga, jei vadovas, turėdamas kitos bendrovės akcijų, pavyzdžiui 53 procentus, turėtų sprendžiamąjį balsą visuotiniame akcininkų susirinkime ir galėtų nuspręsti, su kuriuo kontrahentu geriausia sudaryti sutartį. Šioje vietoje ir galimi visi piktnaudžiavimai užimama padėtimi bei gera terpė kilti interesų konflikto situacijai. Šioje vietoje paminėtina viena iš naujesnių Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

nutarčių¹⁰³. Atsakovas A. T. buvo UAB „Metalo ženklai“ administracijos vadovas. Atsakovas A. T. su dar trimis asmenimis (N. T., K. K., A. K.) buvo pagrindiniai UAB „Gamatonas“ akcininkai. UAB „Gamatonas“ buvo skolingas dviem kreditoriams. Reikalavimo teisės buvo perleistos UAB „Metalo ženklai“. UAB „Metalo ženklai“ ir UAB „Gamatonas“ siejo tie patys akcininkai bei darbuotojai – atsakovas A. T., jo sutuoktinė N. T., K. K. ir A. K. Šios aplinkybės teismo buvo vertinamos kaip sustiprinančios abejones dėl tam tikrų sandorių sąžiningumo, bendrovės vadovo interesų konflikto sudarant sandorius ir tinkamo minėtų pareigų bendrovei įvykdymo. Teismas konstatavo, jog turėjo būti atsižvelgiama į tai, jog susijusius ginčo sandorius sudariusiems asmenims turėjo būti žinoma prasta vienos iš bendrovių finansinė padėtis ir per šią prizmę vertinti atsakovo veiksmus, sprendžiant dėl jų atitikties UAB „Metalo ženklai“ interesams. Pirmosios instancijos teismas turėjo pagrindą išvadai, jog atsakovo veiksmai sudarant šiuos sandorius ir priimant sprendimą išmokėti kreditoriams skolą, sukelia interesų konfliktą, yra nesąžiningi, prieštaraujantys bendrovės interesams, priimti kreditorių interesais (Civilinio kodekso 2.87 straipsnis). Taigi UAB „Metalo ženklai“ vadovo veiksmai sukėlė interesų konfliktą, buvo nesąžiningi, prieštaraujantys bendrovės interesams, nes atsakovas, perimdamas nemokios UAB „Gamatonas“ skolą, padidino bendrovės finansinius išsipareigojimus. Iš paminėto matyti, jog turint vienos bendrovės akcijų bei tuo pačiu vadovaujant kitai bendrovei yra didelė tikimybė, kad vadovas gali piktnaudžiauti užimama padėtimi bei turimu akcijų skaičiumi ir nuspręsti, vienoks ar kitoks sandoris bus sudarytas.

Taip pat teismų praktikoje aptinkama ne viena situacija, kai bendrovės vadovas sudaro sandorius su kita bendrove, kurioje akcijų turi jo artimas giminaitis ar šeimos narys. Tokiu atveju vadovui nebūtinai reikia pačiam turėti akcijų asmeninės nuosavybės teise. Jos gali, pavyzdžiui, bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausyti vadovo žmonai. Sandorio sudarymas tokiu atveju galėtų reikšti interesų konflikto situacijos atsiradimą. Taip pat dažna situacija, jog perleidus turtą savo šeimos nariui (pavyzdžiui, žmonai), bendrovės vadovas tampa šio turto bendrasavininkiu. Tai sąlygoja tai, jog tarp vadovo, kaip bendrovės atstovo ir vadovo kaip fizinio asmens kyla interesų konfliktas. Tačiau ir tai dar visais atvejais nereikštų, jog vadovas pažeidė savo fiduciarines pareigas bendrovei. Vadovaujantis Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 5 dalimi, iškilus interesų konflikto situacijai, vadovas privalo nedelsdamas

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. *BUAB „Metalo ženklai“ v. A. T., A. I.* Nr. 3K-3-334/2010, kat. 27.7; 44.5.2.17; 114.4; 114.11.

pranešti apie tokio konflikto atsiradimą¹⁰⁴. Tai padaroma raštu pateikiant pranešimą kitiems valdymo organams, o jeigu bendrovės vadovas yra vienasmenis valdymo organas – pateikiamas pranešimas juridinio asmens dalyviams per susirinkimą per kiek įmanomai trumpesnę laiką.

Atrodytų, jog reglamentavimas aiškus ir racionalus. Tačiau kaip rodo teismų praktika, daugeliu atvejų jo yra nesilaikoma. Ir tai savaime suprantama, nes tose ginčo situacijose, kuriose sandoriai ginčijami dėl Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 ir 5 dalies reikalavimų nesilaikymo, buvo akivaizdus bendrovės vadovų siekis, jog apie tokius sandorius niekas iš bendrovės kitų valdymo organų ar dalyvių nesužinotų. O jeigu ir būtų pranešę – sutikimo tokiems sandoriams sudaryti tikrai nebūtų gavę, arba gavę, tačiau visiškai kitomis aplinkybėmis, kurios gali būti tokios, kaip antai, didesnė iš turto pardavimo gaunama nauda bendrovei, pardavimas produkcijos ar paslaugų visai kitai bendrovei ir pan.

Vienoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje¹⁰⁵ ginčas buvo kilęs dėl pirkimo – pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia. Atsakovas E. P., veikdamas kaip ieškovo generalinis direktorius, pirkimo – pardavimo sutartimi perleido savo sutuoktinei atsakovei R. P. ieškovui priklausiusius pastatus, tuo pačiu – perleido savo sutuoktinei nepagrįstai didelės žemės sklypo dalies nuomos teisę ir taip padarė ieškovui 148 400 Lt žalos. Kasacinis teismas konstatavo, jog susiklostė situacija, jog atsakovas E. P. su savo sutuoktine R. P. tapo šio turto (nekilnojamojo) bendrasavininkiais (Civilinio kodekso 3.88 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Tokios situacijos atsakovas kaip ieškovo generalinis direktorius turėjo vengti pagal Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 dalį, nes jo asmeniniai interesai prieštaravo ar galėjo prieštarauti juridinio asmens interesams. Byloje nebuvo duomenų apie tai, jog atsakovas E. P. būtų pranešęs ieškovo valdymo organų nariams arba (dalyviams) akcininkams apie tokį interesų konfliktą. To pasėkoje buvo pažeistos fiduciarinės bendrovės vadovo pareigos (Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 ir 5 dalys). Iš šios bylos aplinkybių matyti, jog net ir esant pranešimui apie planuojamą sudaryti sandorį bei jo sąlygas, ieškovas nebūtų davęs sutikimo jį sudaryti.

Įstatyminiame reglamentavime kitų apribojimų, negu dabar įtvirtinti Civilinio kodekso 2.87 straipsnyje, kurie dar labiau draustų sudaryti atitinkamus sandorius esant

¹⁰⁴ BARTKUS, Gintautas in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002, p. 194.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. AB „Šilutės girnos“ v. R. P., E. P., *Klaipėdos apskrities viršininko administracija* Nr. 3K-3-557/2009, kat. 27.7; 28.1; 45.6; taip pat žiūrėti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 22 d. nutartį c. b. E. G., B. V. v. UAB „Fotoakis“, L. R. Nr. 2A-405/2010, kat. 27.6; 27.7.

interesų konflikto situacijai, būtų sunku atrasti. Įstatyminiu reglamentavimu to sureguliuoti neįmanoma. Šioje vietoje reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog pati bendrovė turi sudaryti bei užtikrinti tokias sąlygas, kad bendrovės vadovas ar kiti valdymo organo nariai patys būtų suinteresuoti nepažeidinėti turimų fiduciarinių pareigų bendrovei. Tokios pačios nuomonės laikomasi ir Lietuvos teisės doktrinoje¹⁰⁶.

Interesų konflikto situacijoje vadovo sudarytas sandoris, jei matyti, kad jis yra akivaizdžiai nenaudingas ir nuostolingas, savaime suprantama, jog sukelia nuostolių bendrovei. Būtina paminėti esminius faktus, kaip šie padaryti nuostoliai yra atlyginami. Visų pirma, reikėtų pradėti nuo to, jog, pavyzdžiui, advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimas yra viena iš draudimo rūšių, kuri suteikia apsaugą advokatui tuo atveju, kai dėl advokato profesinių pareigų vykdymo arba netinkamo vykdymo, sukėlusių turtinių nuostolių tretiesiems asmenims, kuriuos draudėjas privalo atlyginti Civilinio kodekso nustatyta tvarka, nukentėjęs asmuo draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu pareiškia pretenziją. Taip pat yra numatyta galimybė apsidrausti ir vadovo civilinę atsakomybę. Paprastai yra dvi tokio draudimo rūšys: dėl žalos, padarytos tretiesiems asmenims netinkamais įmonės vadovų veiksmais; dėl žalos įmonei, kuri atsirado dėl netinkamų įmonės vadovo veiksmų, kai tenka atlyginti tretiesiems asmenims padarytą žalą. Apsidraudus tokiu draudimu, tretieji asmenys, iš kurių labiausiai – akcininkai, būtų daug labiau užtikrinti, jog bendrovės vadovo vienokia ar kitokia veikla padaryti nuostoliai bus atlyginti. Tačiau atsižvelgiant į tai, jog tokia draudimo rūšis yra brangi, draudimo išmokos nepakakus atlyginti padarytiems nuostoliams, likusią žalą atlygina ją padaręs asmuo. Numatytos įvairios išimtys, kada draudimo išmoka neskiriama. Todėl teisės doktrinoje civilinės atsakomybės draudimo sutartis vertintina skeptiškai¹⁰⁷. Tai viena iš priežasčių, kodėl praktikoje tokie dažni teisminiai ginčai, kai akcininkai pasinaudoja Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 7 dalyje numatyta teise reikalauti žalos atlyginimo iš bendrovės vadovo. Kaip jau buvo ne kartą minėta šiame darbe, vadovo veikla atitinka sąžiningo, apdairaus ir rūpestingo asmens elgesio standartus tais atvejais, kai vadovas sudaro bendrovei, jos dalyviams ar nariams finansiškai naudingus sandorius. Kai minėto standarto nesilaikoma, dažniausiai atsiranda nuostoliai. Juos gali sukelti tokie veiksmai kaip prekių ar paslaugų pirkimas žymiai didesnėmis nei rinkos kainomis, neatlygintinių sandorių sudarymas

¹⁰⁶ *cit. op.* 6, p. 181.

¹⁰⁷ *cit. op.* 6, p. 224; ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1998, p. 304; VERSLOdraudimas.lt *Įmonės vadovų civilinės atsakomybės draudimas* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.verslodraudimas.lt/imonės_draudimas/imonės_civilinės_atsakomybės_draudimas/vadovu_atsakomybės_draudimas.html> [žiūrėta 2011-03-04].

ir pan. Šio poskyrio nagrinėjimo aspektu svarbu tai, jog dažni atvejai, kad bendrovei priklausantis turtas perleidžiamas už žymiai mažesnę kainą nei tikroji turto vertė, arba turtas iš viso perleidžiamas neatlygintinai. Tai dažnai pasitaikanti situacija tada, kai bendrovės vadovas turi kitos bendrovės akcijų. Jo finansinė padėtis neabejotinai taps geresnė, kai jo valdoma bendrovė su bendrove, kurioje jis turi akcijų, pasirašys, pavyzdžiui, pelningą sutartį teikti paslaugas, tiekti prekes. Todėl įstatyme ir įtvirtinta būtinybė pranešti bendrovei apie sudaromus sandorius, kurie gali sukelti interesų konfliktą. Jeigu to nepadaro, „suveikia“ Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 7 dalis. Svarbu paminėti tai, jog žala bendrovei priteisiama tiesiogiai, o ne ieškinį pareiškusiam akcininkui.

4.4. Informacijos apie galimą interesų konfliktą atskleidimas

Ankstesnėse darbo dalyse šis aspektas jau buvo šiek tiek paliestas, tačiau ši fiduciarinė pareiga reikalauja išsamesnės analizės. Juolab, kad ir anksčiau minėta teismų formuojama praktika šį aspektą nurodo kaip vieną iš pagrindinių pažeidimų, ko pasekoje ne tik kad yra padaroma žala bendrovei, bet ir vadovui kyla atsakomybė atlyginti šios fiduciarinės pareigos pažeidimu sukeltą žalą.

Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 5 dalis numato, jog juridinio asmens valdymo organo narys privalo pranešti kitiems juridinio asmens valdymo organo nariams arba juridinio asmens dalyviams apie aplinkybes, kurios gali sukelti interesų konfliktą ir nurodyti jų pobūdį ir, jei įmanoma, vertę. Ši imperatyvi įstatyminė nuostata leidžia bendrovės valdymo organams suteikti galimybę bendrovės vadovui išvengti interesų konflikto¹⁰⁸, vadovui tinkamai įgyvendinus šią įstatyme numatytą pareigą. Įgyvendinus ją, vadovas negali atsakyti už sudarytu interesų konflikto situacijoje sandoriu gautą naudą. Apie pareigą grąžinti gautą naudą sudarius sandorį interesų konflikto situacijoje bus kalbama sekančiame skyriuje. Tačiau vadovui šios pareigos neįgyvendinus, visa iš to sandorio vadovo gauta nauda „papildo“ bendrovės sąskaitą. Daugeliu atvejų nagrinėjant teismų praktiką matyti, jog vadovai vis dėlto tikisi, jog bendrovės valdymo organai nepastebės jų sudarytu sandoriu gaunamos asmeninės naudos (pavyzdžiui, premijų, su vadovo vadovaujama veikla kitose bendrovėse gaunama nauda ir pan.) ir šios fiduciarinės pareigos – informacijos atskleidimo apie galimą interesų konfliktą – nesilaiko. Galima teigti, jog informacijos atskleidimas visais

¹⁰⁸ *cit. op.* 6. p. 211.

atvejais be išimties yra naudingas bendrovės vadovui dėl kelių priežasčių. Visų pirma, atskleidus informaciją apie galimą interesų konfliktą sudarant vienokią ar kitokią sandorį, bendrovės vadovui negrės atsakomybė už tai, kad vėliau tas sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu (nes sudaryti sandorį jis turėjo leidimą, kurį davė arba valdyba, arba visuotinis akcininkų susirinkimas). Antra, vadovui pranešus apie galimą interesų konfliktą, ir valdybai ar visuotiniam akcininkų susirinkimui to sandorio sudarymui pritarus – bendrovės vadovo gauta asmeninė nauda negali būti pripažinta kaip gauta nesąžiningai. Iš to seka, jog ir esant interesų konflikto situacijai iš sandorio gauta nauda liks vadovui. Kaip matyti iš paminėtų aplinkybių, Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos pareigos laikymais yra naudingas ir bendrovei, ir jos vadovui. Be abejo, vadovui žinant, kad prašomam sudaryti sandoriui valdyba ar visuotinis akcininkų susirinkimas leidimo neduos, vadovas vis tiek gali sudaryti sandorį esant interesų konflikto situacijai ir taip iš to gauti asmeninės naudos. Tokio atveju didžiają daugumą atvejų apie tokį sandorį bendrovė vis tiek sužinos, kadangi tai (dauguma atvejų) nėra naudinga bendrovei kaip pelno siekiančiam subjektui. Tokio sandorio negaliojimas ir jo „paaikšėjimas“ bendrovės valdybai ar akcininkams neišvengiamas tada, kai sudaromas sandoris dėl bendrovės ilgalaikio turto perleidimo (atlygintinai ar neatlygintinai), dėl laidavimo sutarčių sudarymo ir pan. (Akcinių bendrovių įstatymo 34 straipsnio 4 dalies 3 – 6 punktai). Savaiame suprantama, kad tokie bendrovei svarbūs sprendimai turi ir privalo būti priimti tuos klausimus apsvarsčius visiems bendrovės akcininkams. Keista, bet teismų praktikoje pasitaiko situacijų, kada teismai daro klaidų sprendami apie tokių sandorių sudarymo bei jų negaliojimo aplinkybes. Ieškovas ieškinyje nurodė, jog atsakovo administratorius, vyriausiasis redaktorius M. B. sudarė su atsakovu leidybos perleidimo sutartį. Ieškovas prašė pripažinti sandorį negaliojančiu kaip prieštaraujantį gerai moralei. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė motyvuodamas tuo, jog bendrovės vadovas turi teisę savo vardu sudaryti sandorius, taip pat tuo, jog ieškovo įstatuose numatytas platus veiklos spektras, ne tik leidyba. Apeliacinės instancijos teismas patenkino ieškovo apeliacinį skundą. Kasacinės instancijos teismas paliko galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Ieškovo žurnalistai, taip pat ir ieškovo buvęs vadovas M. B. yra taip pat ir ieškovo akcininkai, o trys iš jų – bendrovės valdybos nariai. Kai juridinio asmens valdymo organo nariai taip pat yra ir to juridinio asmens dalyviai, jų, kaip juridinio asmens dalyvių ir jų, kaip juridinio asmens valdymo organų narių, interesai gali nesutapti. Be to, gali nesutapti ir paties juridinio asmens bei jo dalyvių interesai. Taigi tokiais atvejais atsiranda interesų konflikto problema. Nagrinėtu atveju nustatytos aplinkybės reiškė ir buvusių jos valdymo

organo narių, jos akcininkų interesų konfliktą. Taigi ir dėl šios priežasties ginčo sandorio sudarymas turėjo būti svarbus visuotiniam akcininkų susirinkimui, nes šie bendrovės valdymo organo nariai ir akcininkai turėjo atskleisti bendrovei galimą interesų konfliktą ir apsvarstyti ginčo sandorį sudarymą visuotiniame akcininkų susirinkime tam, kad sprendimas dėl ginčo sandorio būtų teisėtas¹⁰⁹.

Taip pat informacijos atskleidimo principas galioja ir bendrovės vadovui sudarius sandorį su jo vadovaujama bendrove (Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 6 dalis). Apie tokius sandorius vadovas privalo nedelsiant raštu arba žodžiu, įrašant tai į posėdžio protokolą, pranešti kitiems to paties organo nariams arba jį išrinkusiam bendrovės organui, arba akcininkams. Šis interesų konflikto atskleidimo principas netaikomas mažareikšmiams sandoriams, taip pat tiems, kurie sudaryti vykdant kasdienę bendrovės veiklą¹¹⁰. Laikantis šių nuostatų ir vadovui sudarant sandorius su savo paties vadovaujama bendrove, akivaizdžiai sumažėtų su bendrovės valdymu susijusių interesų konfliktų. Kaip rodo teismų nagrinėjamos bylos, šios pareigos pažeidimai gana dažni. Tai rodo, jog Lietuvos bendrovių teisėje dar nėra įsitvirtinę europietiški skaidraus bendrovių valdymo principai, todėl bendrovių vadovai, patekę į interesų konflikto situaciją dažnai tikisi, jog apie tokius sandorius niekas iš bendrovės (nei iš valdymo organų, nei iš akcininkų) nesužinos.

4.5. Vadovų atlyginimų problema

Bendrovės vadovo atlyginimas ir kiti piniginiai mokėjimai, kaip bus matyti iš teismų praktikos, yra dažnas akstinas kilti interesų konfliktui. Teismų praktikoje aptinkama nemažai bylų, kuriose buvę bendrovių vadovai traukiami civilinėn atsakomybėn už fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto pasididinant ar sudarant kitas sąlygas neteisėtai pasididinti atlyginimą, pažeidimaas. Vienoje Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje byloje¹¹¹ atsakovė R. S. dirbo ieškovo AB „Utenos trikotažas“ generaline direktore. Pagal darbo sutarties sąlygas, ieškovas įsipareigojo atsakovei mokėti pagrindinį atlyginimą ir kintamą atlyginimo dalį, pagal bendrovėje patvirtintus darbo apmokėjimo nuostatus, kuris priklausė nuo bendrovės veiklos rezultatų. Po atsakovės R. S. atleidimo iš darbo įmonėje paaiškėjo, jog

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006, kat. 21.4.2.1; 21.5; 27.7; 45.11.

¹¹⁰ *cit. op.* 39, VII principas, 7.3 straipsnis.

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 18 d. nutartis c. b. *AB „Utenos trikotažas“ v. R. S.* Nr. 2A-24/2011, kat. 19.2; 16.7; 16.8.

pardavimų apimtys buvo nepagrįstai padidintos ir atitinkamai buvo iškreiptas bendrovės pelno rezultatas, kas padidino atsakovės darbo užmokestį. Bylos duomenys patvirtino, kad atsakovės vadovavimo AB „Utenos trikotažas“ metu bendrovės finansai buvo apskaitomi pažeidžiant Buhalterinės apskaitos įstatymo nuostatas, dėl ko atsakovė neteisėtai įgijo galimybę gauti didesnes pajamas iš bendrovės, o tuo bendrovei buvo padaryta žala. Teismai konstatavo, jog buvo pažeista bendrovės vadovo pareiga veikti rūpestingai, atidžiai, kvalifikuotai ir tik bendrovės interesais. Iš paminėtos nutarties aplinkybių galima teigti, jog bendrovės vadovas negali gauti daugiau naudos, t.y. didesnio atlyginimo, negu yra reikalinga pasiekti bendrovės veiklos dokumentuose nustatytiems tikslams. Priešingu atveju būtų tiesiogiai padaroma bendrovei ir tretiesiems asmenims žalos, kuri pasireikštų tuo, jog bendrovės veikla net ir esant pakankamam pelnui, dėl per didelių vadovų atlyginimų nebūtų pakankamai pelninga materialiniu požiūriu. Siekiant to išvengti, NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų bendrovių valdymo kodekse ne veltui skirta nemažai dėmesio bendrovės atlyginimų politikai. VIII principas numato, jog bendrovėje nustatyta atlyginimų politikos bei direktorių atlyginimų tvirtinimo, peržiūrėjimo ir paskelbimo tvarka turėtų užkirsti kelią galimiems interesų konfliktams ir piktnaudžiavimui nustatant direktorių atlyginimus, taip pat užtikrinti bendrovės atlyginimų politikos bei direktorių atlyginimų viešumą ir skaidrumą. Minimame kodekse taip pat rekomenduojama bendrovėms skelbti bendrovės atlyginimų politikos ataskaitą. Būtų idealu, jeigu visos bendrovės skelbtų savo atlyginimų ataskaitas. Dėl to būtų sumažinta interesų konfliktų situacijų, nes tada bendrovės atlyginimų politika būtų aiški, t.y. būtų konkrečiai nustatyta ir numatyta, kad už, pavyzdžiui, praėjusius finansinius metus bendrovės pelnas buvo toks, o tai sąlygojo vienokio ar kitokio dydžio atlyginimo išmokėjimą vadovui. Tokia ataskaita, tvirtinama bendrovės akcininkų susirinkimo metu gana stipriai įpareigotų vadovą vengti piktnaudžiauti savo, kaip vadovo galimybe nusistatyti ir išsimokėti didesnę algą, nes tokiu atveju jis žinotų, jog atsakomybės tikrai neišvengs.

Iš aukščiau minėtos nutarties aplinkybių matyti, jog bendrovėje nesant aiškios vadovų atlyginimų politikos yra puiki terpė kilti interesų konfliktams. Kaip teigiama Europos Komisijos 2009 m. rekomendacijos¹¹², kuria papildomos rekomendacijos 2004/913/EB ir 2005/162/EB dėl bendrovių, kurių vertybiniai popieriai yra įtraukti į biržos sąrašus, direktorių atlyginimų nustatymo tvarkos, 3 straipsnio 3.1 punkte, nekintamoji atlyginimo dalis turėtų būti pakankama, kad bendrovė galėtų nemokėti kintamosios atlyginimo dalies tuo

¹¹² OL, 2009, L 120, p. 30.

atveju, kai veiklos vertinimo kriterijai netenkinami. Be abejo, nėra lengva nustatyti pagrindinio atlyginimo dydį, kuris būtų visais atvejais pakankamas. Todėl minimos rekomendacijos 3.4 punkte numatyta, jog galima susigrąžinti kintamąją atlyginimo dalį, kuri buvo išmokėta remiantis duomenimis, kurie vėliau pasirodė akivaizdžiai neteisingi. Šios rekomendacijos 3.4 punkto atitikmuo – Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 7 dalis. Tačiau padaryta žala, konkrečiu atveju – atlyginimo pasididiniu sukelta bendrovei žala, susigrąžinama tik teisiniu keliu, kuris reikalauja nemažai laiko ir finansinių lėšų. Tačiau tai vienintelis būdas išsireikalauti, jog būtų atlyginta padaryta žala. Šios situacijos išvengti būtų galima įtvirtinus bendrovėje aiškia atlyginimų politiką, kurios pagrindinis akcentas turėtų būti kintamosios atlyginimo dalies (priedo) mokėjimo atidėjimas bent vienerių metų laikotarpiui. Visuotiniam akcininkų susirinkimui finansinių metų pabaigoje svarstant bendrovės veiklą, ateities perspektyvas bei tvirtinant finansinę atskaitomybę gali paaiškėti, kad bendrovės pelnas ir iš komercinės veiklos gaunamos pajamos buvo nepagrįstai padidintos, kas sąlygojo ir didesnės kintamosios atlyginimo dalies išmokėjimą vadovui. Tokiu atveju atidėjus kintamosios atlyginimo dalies mokėjimą, būtų išvengiama ilgų teisminių ginčų siekiant išsireikalauti be pagrindo vadovui išmokėtą atlyginimą. Kaip matyti iš šiamo paragrafe minėtos Lietuvos apeliacinio teismo nutarties, bylos nagrinėjimo procesas truko beveik 2 metus, taip pat dar galimas ir kasacinis procesas. Todėl bendrovės veiklą reguliuojančiuose dokumentuose nustačius kintamosios atlyginimo dalies mokėjimo atidėjimą, nustačius būsimos bendrovės veiklos konkrečius vertinimo kriterijus ir juos susiejus su vadovų atlyginimu, be abejonės būtų išvengta ginčų. Ir, kas svarbiausia, panaikintos bendrovės vadovų galimybės ir siekiai nepagrįstai pasididinti atlyginimus, kas visais atvejais sąlygoja interesų konflikto situacijos kilimą ir fiduciarinių pareigų bendrovei nesilaikymą. Taip pat paminėtina, jog kintamosios atlyginimo dalies (priedo) mokėjimas yra naudingas ir pripažįstamas ne tik kontinentinės teisės sistemos, bet ir bendrosios teisės sistemos valstybėse. Jungtinės Karalystės bendrovių teisėje taip pat vadovų atlyginimas susideda iš dviejų komponentų – konkretaus fiksuoto dydžio algos bei nuo veiklos rezultatų efektyvumo priklausančio užmokesčio¹¹³.

¹¹³ KERSHAW, D. *Company law in context. Text and materials*. UK: Oxford University Press, 2009, p. 263.

4.6. Fiduciarinė pareiga negauti pelno iš užimamų pareigų

Bendrovės vadovas sudarė sandorį esant interesų konflikto situacijai. Šiai aplinkybei paaiškėjus, sandoris pripažįstamas negaliojančiu ir bendrovei padarytą žalą už fiduciarinių pareigų nesilaikymą atlygina jos vadovas. Tačiau aptartinas ir dar vienas aspektas – sudarius sandorį esant interesų konfliktui, jos vadovas gali gauti nenuginčijamos naudos (pavyzdžiui, ta nauda gali pasireikšti tuo, jog bendrovės turtas parduodamas mažesne kaina, negu bendrovės vadovas buvo įpareigotas parduoti ir už tai iš kito kontrahento vadovas gauna atitinkamą naudą (materialinę ar nematerialinę)). Kur ir kam ta nauda atitenka? Ar visada gauta nauda atitenka bendrovei ar gali likti ir vadovui, nors ir veikusiam interesų konflikto situacijoje? Į šiuos išsikeltus klausimus bus atsakoma vadovaujantis užsienio teismų praktika.

*Furs Ltd v. Tomkies*¹¹⁴ byloje pateiktas išaiškinimas, koks yra vadovo gautos materialinės naudos „likimas“, kai sandoris pripažįstamas pažeidžiančiu bendrovės interesus. Furs Ltd. valdyba įgaliavo savo generalinį direktorių Mr. Tomkies vesti derybas dėl dalies verslo pardavimo. Pirkėjai perspėjo, jog jeigu bus sudarytas verslo dalies pirkimo – pardavimo sandoris, jiems vis tiek bus reikalinga Mr. Tomkies pagalba, kadangi tik jis vienas žinojo specifinę formulę, be kurios verslo dalies pirkimas būtų beprasmiškas. Šiuos pirkėjų pageidavimus Mr. Tomkies perdavė Furs Ltd. valdybai, kuri davė leidimą sudaryti sandorį kuo įmanoma geresnėmis bendrovei sąlygomis. Tačiau pačių esminių sąlygų, kurias jam siūlė pirkėjai, Mr. Tomkies neatskleidė ir sudarė sandorį su verslo dalies pirkėjais. Pirkėjai sutiko mokėti 5000 svarų atlyginimą Mr. Tomkies kaip metinį atlyginimą ir už nusipirktą verslo dalį sumokėjo 8500 svarų. Tai buvo 4500 svarų mažiau negu siekė gauti Furs Ltd. Teismas šioje byloje daugumos sprendimu konstatavo, jog direktorius negali gauti asmeninės naudos iš sandorio, kurio sudarymu turėjo būti užtikrinti bendrovės interesai. Tokia asmeninė nauda galėtų būti gaunama tik tuo atveju, kai visos sandorio sudarymo aplinkybės būtų atskleistos akcininkams ir visuotinis akcininkų susirinkimas leistų tokiomis sąlygomis sudaryti sandorį. Kitu atveju, visas pažeidžiant vadovo fiduciarinę pareigą vengti interesų konflikto gautas pelnas priklauso bendrovei. Vadovas privalomai turi atskleisti ne tik aplinkybes, kokiomis yra sudaromas sandoris, bet ir apie savo paties gaunamą asmeninę naudą.

¹¹⁴ cituojama pagal *cit. op.* 23, p. 216.

Šios bylos analizė buvo svarbi tuo, jog yra parodoma, kad vadovui, nors ir labai norint sudaryti jam itin palankų sandorį tada, kada yra veikiama prisidengiant bendrovės vadovo statusu, nėra galimybių „praturtėti“ bendrovės sąskaita.

Savotiškai įdomi ir *Cook v. Deeks*¹¹⁵ byla. Toronto Construction Co Ltd. turėjo 4 direktorius – brolius Deeks, Mr. Hinds ir Mr. Cook. Pirmieji trys direktoriai norėjo išstumti Cook iš verslo. Kiekvienas iš jų valdė po 25 % akcijų. Broliai Deeks ir Mr. Hinds kaip fiziniai asmenys sudarė sandorį su Canadian Pacific Railway Company tiesti naują geležinkelio liniją. Jie priėmė Toronto Construction Co Ltd. akcininkų rezoliuciją, kad bendrovė neturi jokio intereso, susijusio su šio sandorio sudarymu. Cook teigė, jog sandoris „priklausė“ Toronto Construction Co Ltd ir akcininkų rezoliucija yra negaliojanti. Lordas Buckmaster konstatavo, jog sandorio sudarymas buvo išimtinai Toronto Construction Co Ltd. interesais. Sudarant tokį sandorį buvo akivaizdu, jog jis bus naudingas išimtinai tik brolių Deeks ir Mr. Hinds interesams. Lordas Buckmaster pažymėjo, jog nė vienas teismų sprendimas neleidžia akcininkų daugumai engti mažumą. Pažymėtina ir tai, jog broliams Deeks ir Mr. Hinds buvo pavesta derėtis dėl galimybės Toronto Construction Co Ltd. sudaryti sandorį (bendrovės interesais). Tą aiškiai suprato direktoriai. Taigi iš šios bylos aplinkybių matyti, jog veikdami interesų konflikto situacijoje trys bendrovės direktoriai pažeidė fiduciarinę pareigą vengti interesų konflikto, ir jokios asmeninės naudos iš šio sandorio negavo.

Anksčiau šiame darbe buvo kalbėta apie tai, kad bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas gali duoti leidimą sudaryti sandorį kai akivaizdu, jog bendrovės vadovas patenka į interesų konflikto situaciją. Vadovas turi pateikti visą su sudaromu sandoriu susijusią informaciją. Tik esant tokiai situacijai galima teigti, jog bendrovės vadovas nebus pažeidęs savo turimų fiduciarinių pareigų. Tačiau dėl šio teiginio absoliutumo, kalbant apie gautą naudą veikiant interesų konflikto situacijoje, teisės doktrinoje nėra taip vienareikšmiškai pasisakoma¹¹⁶.

Kanados Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo *Peso Silver Mines Ltd v. Cropper*¹¹⁷ bylą. Peso Silver Mines Ltd. vertėsi telkiniu, kuriuose galima būtų rasti naudingųjų iškasenų, žvalgymu. Vieno telkinio savininkas pasiūlė minimai bendrovei pirkti iš jo sklypą. Bendrovės valdyba atmetė šį pasiūlymą motyvuodama tuo, jog dabartiniu metu neturi

¹¹⁵ cituojama pagal *cit. op.* 23, p. 217.

¹¹⁶ *cit. op.* 94, p. 220.

¹¹⁷ cituojama pagal *cit. op.* 23, p. 221.

pakankamai lėšų jam įsigyti. Mr. Crooper, kuris buvo Peso Silver Mines Ltd. generalinis direktorius, nusipirko minėtą sklypą kaip fizinis asmuo. Iš karto po sandorio sudarymo jis buvo apkaltintas pažeidęs fiduciarines pareigas bendrovei. Kanados Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad Mr. Crooper nepažeidė turimų fiduciarinių pareigų bendrovei. Valdyba, atmesdama pasiūlymą, veikė rūpestingai bei išimtinai bendrovės interesais. Informacija, kurią gavo Mr. Crooper su pasiūlymu pirkti minėtą sklypą, nebuvo konfidenciali; šią informaciją sklypo savininkas galėjo perduoti bet kuriam kitam pirkėjui. Pasiūlymas Mr. Crooper buvo pateiktas kaip fiziniam asmeniui ir visiškai nebuvo susijęs su jo, kaip vieno iš Peso Silver Mines Ltd. vadovų, veikla. Iš to seka, jog Mr. Crooper nepažeidė savo fiduciarinių pareigų bendrovei. Taigi, šioje byloje priimtas sprendimas tikrai leidžia suabejoti absoliučiu teiginiu, jog tik visiškai atskleidus informaciją apie galimą interesų konfliktą, gauta iš sandorio nauda galės atitekti ją sudariusiam vadovui. Šioje byloje apie sudaromą sandorį vadovas valdybai nepranešė. Bet manytina, jeigu informacija, kurią sužinojo valdyba, tame tarpe, ir generalinis direktorius, būtų konfidenciali ir tik ją žinodamas generalinis direktorius būtų nusipirkęs sklypą apie tai neinformavęs bendrovės – tai būtų laikoma sandorio sudarymu pažeidžiant fiduciarines pareigas bendrovei, konkrečiai – pareigą vengti asmeninių interesų priešpriešos bendrovės interesams.

5. Europos privačios bendrovės statusas. Interesų konflikto vengimas

Europos Komisija 2008 m. birželio 25 d. oficialiai pateikė pasiūlymą dėl Europos Tarybos reglamento (toliau – Reglamentas) dėl Europos privačiosios bendrovės statuto (angl. – *Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European private company*), kuriuo siūloma įtvirtinti naują Europos Sąjungos lygmens juridinio asmens teisinę formą. Iš esmės Europos privačioji bendrovė būtų panaši į uždarają akcinę bendrovę. Šioje darbo dalyje bus konkrečiai nagrinėjami tik šio pasiūlymo aspektai, susiję su interesų konfliktų vengimu.

Reglamentu iš direktorių reikalaujama vengti bet kokių faktinių arba galimų interesų konfliktų. Taip pat numatoma galimybė bendrovės įstatuose nustatyti, kad situacijos, susijusios su tokiais konfliktais, gali būti patvirtintos. Pažymėtina, jog Civilinis kodeksas įtvirtina tokias pačias nuostatas (Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 3 ir 5 dalys). Taip pat Reglamentu numatoma tokia pati nuostata kaip ir Civilinio kodekso 2.87 straipsnio 7 dalyje, kad direktorius atsako už bet kokius nuostolius arba žalą, padarytus nesilaikant savo pareigų. Reglamento 31 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog direktorius vengia bet kokių situacijų, dėl kurių pagrįstai gali kilti faktinis arba galimas asmeninių ir privačiosios Europos bendrovės interesų arba jo išsipareigojimų privačiajai Europos bendrovei ir jo išsipareigojimo bet kokiam kitam juridiniam arba fiziniam asmeniui konfliktas.

Dabartinis įstatyminis reglamentavimas ir teismų praktika laikosi tokios pačios pozicijos dėl bendrovės vadovų fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto situacijų. Taigi šis Reglamentas esminių naujovių šiame darbe nagrinėjamais klausimais neįneša. Šis Reglamentas, kuris yra taikomas visose Europos Sąjungos narėse, dar kartą įtvirtina bendrovės vadovo fiduciarines pareigas, konkrečiai – interesų konflikto situacijos vengimą. Tai tik dar kartą parodo, kad ši pareiga yra itin aktuali praktikoje, nes jos nesilaikymas/pažeidimas visada sukelia neigiamas pasekmes tiek pačiai bendrovei, tiek jos vadovui. Taip pat neabejotina Reglamento svarba jau vien dėl to, jog ši nauja europinio lygmens juridinio asmens teisinė forma galėtų būti tinkamas įrankis smulkaus ir vidutinio verslo sąlygoms gerinti, taip pat konkurencingumui skatinti, nes Europos privačiajai bendrovei būtų taikomos vienodos steigimo, veiklos ir valdymo taisyklės, nesvarbu, kurioje Europos Sąjungos valstybėje narėje ši bendrovė būtų steigama. Lietuvos ūkio subjektas galėtų lengviau pradėti verslą ar jį plėsti Europos Sąjungos valstybėse narėse.

6. Išvados

1. Už fiduciarinių pareigų bendrovei nesilaikymą, konkrečiai – už fiduciarinės pareigos vengti interesų konflikto nesilaikymą, atsakomybės subjektu turi būti ne tik bendrovės vadovas, bet ir asmuo, faktiškai dalyvaujantis valdant bendrovę (angl. – *shadow director*). Negalima laikyti atsakomybės subjektu už bendrovei padarytą žalą tik vadovo kaip vienasmenio valdymo organo. Neabejotina, kad stambiausias akcininkas gali duoti nurodymus bendrovės vadovui veikti vienokiu ar kitokiu būdu. Pasekmės: jei veikimas/neveikimas atneša žalą bendrovei, atsakomybės subjektas – tik vadovas. Tai iškreipia civilinės atsakomybės neišvengiamumo principą, todėl ir vadinamasis „šešėlinis“ vadovas turi atsakyti su bendrovės vadovu solidariai.

2. Viešųjų ir biudžetinių įstaigų steigėjams įstatymo lygmeniu turi būti numatyta absoliuti teisė (kaip ir Akcinių bendrovių įstatyme visuotiniam akcininkų susirinkimui numatyta absoliuti teisė atšaukti vadovą iš pareigų) atleisti viešosios ar biudžetinės įstaigos vadovą iš pareigų, jeigu šių juridinių asmenų steigėjas yra nepatenkintas vadovo veikla. Juolab, kad teismų praktikoje nepaneigta viešosios ar biudžetinės įstaigos vadovo lojalumo, rūpestingumo, sąžiningumo, interesų konflikto vengimo pareiga.

3. Interesų konfliktas tarp vadovo ir bendrovės gali kilti tada, kai vadovas turi galimybę iškreipdamas bendrovės veiklos rezultatus neva padidinti bendrovės apyvartą ir gauti „didesnį pelną“, kas tiesiogiai sąlygos jam asmeniškai didesnę išmokamą priedą prie fiksuoto atlyginimo. Kadangi toks atvejis dažnas teismų praktikoje, todėl yra siūlytina bendrovės įstatuose ar vadovo pareiginiuose nuostatuose įtvirtinti sąlygas, jog priedų mokėjimas turi būti atidedamas bent vienerių metų laikotarpiui. Per šį laikotarpį gali paaiškėti, jog geri bendrovės veiklos rezultatai yra tik „popieriuje“. Tokia prevencinė priemonė būtų užkertamas kelias galimybei kilti interesų konfliktui vadovui nepagrįstai išsimokant sau didesnę algą.

7. Literatūros sąrašas

I. Teisės norminiai aktai:

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014;
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 64 – 2569;
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262;
4. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 54 – 1832;
5. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 50 – 1632;
6. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 94 – 4246;
7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31 – 1010;
8. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914;
9. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 18 – 431;
10. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 66 – 2130;
11. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1996, Nr. 68 – 1633;
12. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1995, Nr. 104 – 2322;
13. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1994, Nr. 102 – 2049;
14. Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1991, Nr. 13 – 328.

II. Specialioji literatūra:

1. Spausdintinės monografijos:

- 1.1. ARMOUR, J.; McCAHERY, J.A. *After Enron. Improving corporate law and modernising securities regulation in Europe and US.* „s.l“. Hart Publishing, 2006.
- 1.2. ABRAMAVIČIUS, A.; MIKELĖNAS, V. *Įmonės vadovų teisinė atsakomybė.* 1-asis leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1998.
- 1.3. BARTKUS, G. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys.* Vilnius: Justitia, 2002.
- 1.4. BOROS, E.; DUNS, J. *Corporate law.* UK: Oxford university press, 2008.
- 1.5. BOSAITĖ, A.; BUTOV, S. in *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis* (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009.
- 1.6. BOURNE, N. *Bourne on company law.* 4rd ed. „s.l“. Routledge – Cavendish, 2008.
- 1.7. CALDER, A. *Corporate governance. A practical guide to the legal frameworks and international codes of practice.* UK: Kogan page, 2008.
- 1.8. DINE, J.; KOUTSIAS, M. *Company law.* GB: Creative print and design, 2007.
- 1.9. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos.* Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2007.
- 1.10. HICKS, A.; GOO, S. H. *Cases and materials on company law.* UK: Oxford university press, 2008.
- 1.11. KERSHAW, D. *Company law in context. Text and materials.* UK: Oxford university press, 2009.
- 1.12. KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė.* Vilnius: Justitia, 2007.
- 1.13. LAWRENCE DESSEM, R. *Pretrial litigation.* USA: West group, 2001.
- 1.14. LOWRY, J.; DIGNAM, A. *Company law.* UK: LexisNexis, „s.a.“
- 1.15. MIKELĖNAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė.* Vilnius: Justitia, 2003. I t.
- 1.16. MIZARAS, V. in *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys.* Vilnius: Justitia, 2002.
- 1.17. MORSE, G. *Charlesworth's company law.* 17th ed. UK: Sweet and Maxwell, 2005.

1.18. REUSCHLEIN, H.; GREGORY, W. A. *The law of agency and partnership*. USA: West publishing, 1990.

2. Spausdintiniai serijiniai leidiniai:

2.1. ANDRIKIS, R. Trumpos pastabos advokatų profesinės etikos klausimais. *Lietuvos advokatūra*, 2008, nr. 1, p. 10-11.

2.2. DIDŽIULIS, L. Bendrovės vadovų civilinė atsakomybė kreditoriams. *Justitia*, 2008, nr. 3, p. 53-65.

2.3. DZIEGORAITIS, A. Aktualūs advokato ir kliento bendradarbiavimo klausimai. *Lietuvos advokatūra*, 2001 gruodis, p. 6-9.

2.4. GEDEIKIS, M. Bendrovės vadovo civilinė atsakomybė (1). *Juristas*. 2010, nr. 1, p. 3-7.

2.5. KABIŠAITIS, A. Paslaugų sutartis – Lietuvos civilinės teisės naujovė. *Justitia*. 2003, nr. 5, p. 2-9, nr. 6, p. 2-7.

2.6. KUMPAN, Ch.; LEYENS, P. C. Conflicts of interest of financial intermediaries – towards a global common core in conflicts of interest regulation. *European company and financial law review*. 2008, vol. 5, no. 1, p. 72-101.

2.7. LIPEIKA, K. Interesų konfliktas advokato profesinėje veikloje. *Lietuvos advokatūra*. 2008, nr. 3, p. 9-10.

III. Teismų ir kitų institucijų sprendimai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 181-6708.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 85-3094.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 25 d. nutartis c. b. *K. J. J. V. J. B., V. K.*, Nr. 3K-7-266/2006, kat. 44.5.1; 44.5.2.1.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 20 d. nutartis c. b. *AB „Turto bankas“ v. A. T., A. I.*, Nr. 3K-3-334/ 2010, kat. 27.7; 44.5.2.17; 114.4; 114.11.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. birželio 7 d. nutartis c. b. *AB „Lietuvos draudimas“ Šilalės filialas v. I. Z. N. ir kt.*, Nr. 3K-7-397/2001, kat. 39.6.2.2.

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis c. b. *UAB „Kelda“ v. UAB DK „Baltic Polis“*, Nr. 3K-3-1029/2003, kat. 67.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis c. b. *Valstybinė mokesčių inspekcija v. R. G.*, Nr. 3K-3-29/2011, kat. 27.7; 44.5.2.1; 95.7.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. *V. G. v. R. G.*, Nr. 3K-3-168/2009, kat. 42.5; 27.3.2.1; 42.6; 114.1.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis c. b. *J. N. v. S. G., R. F.* Nr. 3K-3-587/2009, kat. 21.6; 22.3.2; 27.3.2.1; 41; 42.12.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis c. b. *UAB „Golner expedition“ v. S. B. ir kt.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura“ v. A. K. Č., Š. Č. ir kt.*, Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis c. b. *A. M. v. Lietuvos advokatų taryba*, Nr. 3K-584/1999, kat. 1.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 19 d. nutartis c. b. *SIA „Parex Express Kredit“ v. UAB „Parex Lizingas“*, Nr. 3K-3-218/2006, kat. 96.1.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. gegužės 3 d. nutartis c. b. *UAB „Pozicija“ v. AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 3K-3-486/2000, kat. 43.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. *UAB „Vigidas“ v. UAB DK „Censum“*, Nr. 3K-3-546/2003, kat. 67.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 31 d. nutartis c. b. *AB „Detonas“ v. UAB „Balti technika“, UAB „Industrijos garantas“*, Nr. 3K-3-16/2011, kat. 73.2.13; 42.8.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. kovo 16 d. nutartis c. b. *UAB „Fortūnos žiedas“ v. UADB „ERGO Lietuva“*, Nr. 3K-3-152/2007, kat. 73.2.5.5.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis c. b. *UAB „Interselas“ v. UAB „IF Draudimas“*, Nr. 3K-3-518/2008, kat. 42.8; 73.2.5.1.2; 114.11.

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 11 d. nutartis c. b. *J. R. v. M. P. ir kt.*, Nr. 3K-3-521/2008, kat. 28.1; 41; 114.11.

20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis c. b. *A. V. v. J. J., Š. Č.*, Nr. 3K-3-614/2008, kat. 21.4.2.7.

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis c. b. *AB „Šilutės girnos“ v. R. P., E. P., Klaipėdos apskrities viršininko administracija*, Nr. 3K-3-557/2008, kat. 27.7; 28.1; 45.6.

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartis c. b. *UAB „Coris Vilnius“ v. M. M.*, Nr. 3K-3-230/2005, kat. 21.4.2.8; 44.2.4.1; 24.1.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis c. b. *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-7-444/2009, kat. 19.2; 27.7; 36.2; 37; 44.2.1; 44.2.2; 44.2.4.1; 44.5.2.17.

24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 16 d. nutartis c. b. *V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė ir kt.*, Nr. 3K-7-760/2001, kat. 2.11; 13; 50.

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 10 d. nutartis c. b. *I. B. v. Skuodo rajono savivaldybė, SI „Skuodo šiluma“*, Nr. 3K-3-326/2010, kat. 11.9.10.10.

26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 5 d. nutartis c. b. *V. G. v. Viešoji įstaiga „Vilniaus butai“*, Nr. 3K-7-161/2009, kat. 11.9.12; 11.9.13; 11.11; 95.3; 95.6.2.

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis c. b. *A. N. v. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija*, Nr. 3K-7-308/2008, kat. 11.9.10.10; 19.2; 19.4.

28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 31 d. nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006, kat. 21.4.2.1; 21.5; 27.7; 45.11.

29. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 24 d. nutartis c. b. *E. Š. v. Lietuvos advokatūra*, Nr. 2-164/2005.

30. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis c. b. *UAB „Žemaitijos prekyba“ v. E. M.*, Nr. 2A-164/2011.

31. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. sausio 27 d. nutartis c. b. *BUAB „Panevėžio balsas“ v. UAB „Eksena“*, Nr. 2A-107/2009.

32. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 17 d. nutartis c. b. *A. Š. v. Lietuvos advokatų taryba*, Nr. 2A-194/2005.

33. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 7 d. nutartis c. b. *BUAB „Midoja“ v. UAB „Gintarinė mūza“, J. R.*, Nr. 2A-605/2010.

34. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 23 d. nutartis c. b. *R. F firma (duomenys neskelbtini) v. UAB „Geolituka“, A. R.*, Nr. 2A-280/2010.

35. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. birželio 22 d. nutartis c. b. *E. G., B. V. v. UAB „Fotoakis“, L. R.*, Nr. 2A-405/2010.

36. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 18 d. nutartis c. b. *AB „Utenos trikotažas“ v. R. S.*, Nr. 2A-24/2011.

37. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 20 d. nutartis c. b. *UAB „Geosprendimai“ v. G. K.*, Nr. 2A-627-275/2010.

38. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 18 d. nutartis c. b. *UAB „Sanda“, A. Ž. v. UAB „Colis“*, Nr. 2A-71-368/ 2008.

39. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas a. b. *J. R. v. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija*, Nr. A⁴⁴²-1422/2010.

40. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2010 m. vasario 17 d. sprendimas Nr. KS-14.

41. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2010 m. balandžio 21 d. sprendimas Nr. KS-33.

42. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2009 m. gruodžio 16 d. sprendimas Nr. KS-103.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 2009 m. balandžio 30 d. Europos Komisijos rekomendacija, kuria papildomos rekomendacijos 2004/913/EB ir 2005/162/EB dėl bendrovių, kurių vertybiniai popieriai yra įtraukti į biržos sąrašus, direktorių atlyginimo nustatymo tvarkos. OL, 2009 L 120 p. 30;

2. 2005 m. vasario 15 d. Europos Komisijos rekomendacijos 2005/162/EB dėl bendrovių, kurių vertybiniai popieriai yra įtraukti į biržos sąrašus, direktorių konsultantų arba stebėtojų tarybos narių vaidmens ir dėl (stebėtojų) tarybos komitetų. OL, 2005 L 52 p. 56.

IV. travaux préparatoires

1. Europos privačiosios bendrovės statutas. 2009 m. kovo 10 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto (COM(2008) 0396-C6-0283/2008/0130 (CNS)). OL C 87 E;

V. Elektroniniai dokumentai:

1. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos *Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga* [interaktyvu]. [Žiūrėta 2011-02-07]. Prieiga per internetą: <http://bankrotodep.lt> [žiūrėta 2011-02-07].

2. *OECD principles of corporate governance*. [interaktyvu]. [Žiūrėta 2011-02-28]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf> [Žiūrėta 2011-02-28].

3. 2006 m. gruodžio 14 d. Vilniaus vertybinių popierių biržos protokolu Nr. 06-72 patvirtintas Bendrovių valdymo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Prieiga per internetą:

[http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20\(galioja%20nuo%202010-01-01\).pdf](http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20(galioja%20nuo%202010-01-01).pdf) [Žiūrėta 2011-02-28].

4. OECD (2005) OECD guidelines for managing conflict of interest in the public service. In *Policy Brief* [interaktyvus]. 2005 m. rugsėjis [žiūrėta 2011-02-22], p. 4. prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/31/15/36587312.pdf> [žiūrėta 2011-02-22].

8. Santrauka

Šiame darbe buvo analizuotos trys sritys, kurios yra esminės kalbant apie fiduciarinius teisinius santykius.

Pirmoji sritis apima bendruosius aspektus, t.y. fiduciarinių santykių prigimtį, interesų konflikto situacijos sampratą bei įtvirtinimą nacionaliniuose įstatymuose. Įstatymai nevienodai apibrėžia interesų konflikto sąvoką, viešajame ir privačiajame sektoriuose šios sąvokos skirtingos.

Antroji šio darbo nagrinėjimo sritis apima viešųjų juridinių asmenų vadovų interesų konflikto situacijas. Buvo aptiktas teisinis reglamentavimas, kuris turi būti pakeistas idant viešųjų juridinių asmenų vadovų veikla taptų skaidresnė bei nebūtų painiojami viešieji ir privatūs interesai.

Trečioji darbo dalis (ir pati pagrindinė), apima interesų konflikto situacijos analizę esant fiduciariniams teisiniams santykiams. Buvo nagrinėta privataus juridinio asmens (bendrovės) vadovo pareigų visuma bendrovei. Nors įstatyminis reglamentavimas ganėtinai aiškus ir vienareikšmis, tačiau bylų teismuose gausa parodo, jog fiduciarinių pareigų, tame tarpe – pareigos vengti interesų konflikto, bendrovei jos vadovai labai dažnai nesilaiko ir šias pareigas pažeidžia. Pažeidus šiuo darbu analizuotą fiduciarinę pareigą vengti interesų konflikto, visais atvejais nukenčia bendrovės akcininkai, bendrovės kreditoriai, galiausiai – pati bendrovė. Nukenčia ir viešas interesas, nes kreditoriai, negalintys atgauti savo investuotų ar paskolintų pinigų bendrovei, patys negali atsiskaityti su savo pačių kreditoriais. Taip rinkoje kyla nepasitikėjimas, nusivylimas, smunka bendrovės, kuri negali atsiskaityti, prestižas bei sunkėja galimybės ateityje sudaryti naujus sandorius. Vadovams vengiant interesų konflikto situacijos, aukščiau paminėtų padarinių galima išvengti.

9. Summary

There were three areas analyzed in this work which are very important and fundamental for fiduciary legal relationships.

The first area includes general aspects such as nature of fiduciary relationships, the conception of conflict of interests. There was also analyzed the national legislation and were searching problems which must be resolved. It is important to say that the national legislation differently define the nature of conflict of interests. These conceptions are different in public and private sectors.

The second area includes managers of public entities conflict of interests situation. There was found a legal regulation which might be replaced due to the fact that manager activity would become more transparently. After that, there would not be any confusion of public and private interest.

The third part (and the most important) includes conflict of interests situation in fiduciary legal relationships. There were analyzed the duties of companies directors to their companies. Despite the quite clear legal regulation, there are many cases in the courts which show that companies directors violates their duties to the companies. Especially, there are many cases where companies directors confuse their own private interests with the interests of the company. When there is a breach of fiduciary duty to avoid conflict of interests – suffer company's shareholders, creditors and also – company itself. When the director violates the duty to avoid conflict of interests and, for example, company's property becomes a director's property, creditors cannot get back their money from the company. After that – creditors' creditors cannot get back their money. The distrust arises and the company will have many problems to get a contract, because this company is unreliable.

If the director would avoid conflict of interests situations – all these "bad" consequences which were mentioned above, can be avoid.